RVPERTI
ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS ORDINIS SANCTI BENEDICTI, THEOLOGI ANTIQVI AC PLANE CLARISSImi, in Cantica Canticorum, de incarnatione Domini, Commentariorum libri VII. à multis sæculis in hunc vsque diem maximè desiderati, multoq; labore ac sumptu nunc iterum atque iterum excusi.

COLONIÆ AGRIPPINÆ
Apud hæredes Arnoldi Birckmanni.
Anno Salutis 1566.

OMNIVM CVM INSIGNIORVM SENTENTIARVM, TVM ALIARVM MEMORIA DIGNIORVM RERVM, QVAS PASSIM HI COMmentarij in Cantica Canticorum complectuntur, index breuis idemq; non inutilis: cuius numerus paginas, a litera, primam cuiusque paginæ columnam, b verò litera, secundam demonstrabit.

Gen*æ*

H

I

L

M

Simplicitas

FINIS INDICIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI.

PROLOGVS.

QVI contra hominem similẽ sibi luctatur, aut
in agone cõtendit opus habet fortitudine cor-
poris, vt athleta victor existens, iusta laurea me
reatur coronari. Porrò qui cum Deo luctari, &
regno cœlorum vim inferre præsumit, alia &
meliori fortitudine opus habet, scilicet forti-
tudine mentis. Nam fortitudo corporis quid
illic valet? Spiritus enim est Deus, & sicut eũ, Iohan. 4.
qui adorat, adorare oportet in spiritu & verita
te, ita nihilominus eũ qui luctatur, colluctari oportet in spiritu & verita-
te. Exemplũ laudãdæ huius fortitudinis habemus in patre nostro Iacob, Iacob cũ deo
quemadmodum scriptura dicit. Cumq; maturè surrexisset Iacob, tradu- luctatus.
ctis omnibus, quæ ad se pertinebant, remansit solus: & ecce vir luctaba- Gene. 32.
tur cum eo vsq; mane. Qui cùm videret, quòd eum superare nõ posset,
dixit ad eum: Dimitte me iam enim ascendit aurora. Respondit: Non di
mittam te, nisi benedixeris mihi. Et benedicens illi, si contra Deum (in-
quit) fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis. ¶ Secũdum Luctari cum
illud exemplum, vir ille adhuc sese à colluctante patitur vinci, quo- verbo Dei.
tiens studiosus & fidelis animus tam diu versatur circa verbũ Dei, donec
extorqueat ab illo benedictionẽ spiritus sancti, quæ est verus & vtilis in-
tellectus mysterii vel scripturæ: quam deus rationabiliter signauit, vt nõ
facilè possit apprehendi: quia margaritæ non erant mittendæ corã por- Matth. 7.
cis: & nulla difficultate vincitur, vt desistat, donec apprehendatur, quàm-
uis quodammodo fugiat sermo Dei, seq; iubeat dimitti. Igitur ô domi- Inuocatio.
na Dei genitrix Maria, & incorrupta mater verbi æterni Dei & hominis
Iesu Christi, nõ meis, sed tuis armatus meritis cum isto viro, scilicet cum
verbo Dei, cupio luctari, vt de Canticis Canticorum opus extorqueam,
quod nõ dedeceat vocari de incarnatione domini, ad laudẽ & gloriam
eiusdem domini, ad laudem & honorem tuæ beatitudinis. Non noua
hæc voluntas nunc incidit. Ante annos aliquot, cùm essem iunior, cin-
gere me volueram, & huius nominis opus aggredi, scilicet de incarna-
tione domini, per occasionem huiusmodi. Coram regina cœlorum lo- Visio auctori
quor, à conseruo meo quolibet irrideri non debeo, dicente, ecce som- facta.
niator. Sedebam quasi solitarius per visum noctis, & ecce quasi sibilus Gene. 37.
auræ tenuis per vtranq; aurem transcurrens, velocius quàm dici possit, 3. Reg. 19.
istos in me versiculos deposuit:

a Fœmi-

Fœmina mente Deum concepit corpore Chriſtum:
Integra fudit eum nil operante viro.

Cùm reuerſus ad memet verſiculos taliter acceptos mente pertractarem,& nonnullis,vnde vel qualiter accepeřim,ſecretius non ſine admiratione denarrarem,atq; ad multorum notitiam verſiculi perueniſſent, qui tamen neſcirent vnde accepiſſem, ex multis & diuerſis quæ audiebam, occaſio ſe præbuit, vt ſcribere aliquid cuperem de incarnatione
Alia viſio. domini,verſaturus grande onus inualidis humeris. ¶Circa idem tempus & hoc aliud accidit. Frater quidam innocentis vitæ, & mundæ ac ſimplicis adoleſcentiæ retulit mihi, ſe vidiſſe filium tuum dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum,ſedentem ſuper altare ſuum,& circa eum collegium ſanctorum, meq; aſsidentem cum quiete, & tenentem Cantica Canticorũ.Hæc interim tranſiſſe videbantur,& inueterata mihi erat memoria horum:cùm ecce quidam de amatoribus verbi Dei, ex te ô beatâ virgo incarnati, C V N O pater cœnobii Sigebergẽſis,qui me penè dormitare volentem, nonnunquàm excitauit, & multis inuigilare fecit, quam neſcio per occaſionem opportunè importunè mihi inſiſtere cœpit, vt ſcriberem aliquid huiuſmodi, quale eſt hoc,quod nunc propo-
Promiſsio per viſionem autori facta. ſui. ¶Tunc demum recordatus ſum eorum, quæ nunc dixi, ſimulque cuiuſdam promiſsi tui, quia per viſum mihi dicere viſa es: paſcha cum beata trinitate facies. Loquebar enim tecum, & dulce de beata trinitate habebam colloquium, neſciens quod ipſa eſſes: ſed poſtquam illud ex te rẽſpõſum accepi,tunc ſcire volenti, quæ nam eſſet tam ſancta mulier, & hoc flagitanti in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti,te ipſam eſſe miſericordiæ matrem ſtellantibus oculis gratanter demõſtraſti. Sequor diuinum præſagium, ſi quando merear videre faciem tuã,& ante Chriſtum tenere Cantica Canticorum,iuxta quod canimus in Pſalmo: Ve-
Pſal.25. nientes autem venient cum exultatione,portantes manipulos ſuos.Dicendum in primis de iſto Salomonis libro tertio,ſuper quem velut fundamentum ædificari cupio ædificium huius nominis, ſcilicet de incarnatione domini, cur vocetur Cantica Canticorum, & deinde cur non ſingulariter Canticum, ſed pluraliter Cantica Canticorũ. Omne quod in ſcripturis nominatur Canticum,propter aliquod cantandum eſt Dei beneficium,& gratiarum actione autorem ſuum probans,accepti bene-
Sex cantica inſignia. ficii & gratiæ non immemorem ſiue ingratum. ¶Sunt autem in ſcriptura veteris inſtrumenti cantica nota vel inſignia numero ſex,iſtud autem eſt ſeptimum idemq; nouiſsimum. Primum eſt canticum Moyſi ſerui Dei,pro illo beneficio,quod Deus populum ſuum filios Iſraël li-
Exod.15. berauit, ſubmerſo Pharaone in mare rubro cum curribus & equitibus
Deut.32. ſuis. Secundum canticum eiuſdem Moyſi, canticum Deuteronomii, quod ſcripſit canendũ tam pro illo, quàm pro cæteris eiuſdẽ rei benefi-
1.Reg.2. ciis. Tertium canticum Annæ propheti ſſæ,quæ fuerat ſterilis,quod ce-
Eſa.12. cinit pro natiuitate Samuelis. Quartum canticũ Eſaiæ,quod & ſcripſit,

& canen-

&canendum prophetauit: Cõfitebor tibi domine, quoniam iratus es *Esa.38.*
mihi,pro beneficio,quo liberandus erat Iuda ab Assyriis. Quintum cã-
ticum Ezechiæ Regis,quod cecinit vel scripsit pro beneficio Dei, quia
de infirmitate sua conualuit. Sextum canticum Abacuc,quod prophe- *Abacuc 3.*
ticè cecinit pro futura deiectione diaboli,secundum typum Nabucho-
donosor Regis Babylonis. Septimũ,vt iam dixi,idemq; nouissimũ,est
canticum istud maximi & singularis beneficii Dei , canticum amo- *Septimũ omnia excellit.*
ris,quo Deus in beatam virginem descendit, ita vt filium ex ea genera-
ret,qui est Christus Iesus,homo verus & Deus super omnia benedict⁹, *Rom.8.*
quantum istud beneficium,cætera cũcta Dei beneficia generi humano
impensa,superexcellit. Rectè igitur dicitur Canticum Canticorũ, quia
quod in eo canitur,beneficium est omnium Dei beneficiorum. ¶Qua-
re autem non singulariter canticum,sed pluraliter Cantica Cãticorum? *Cur Cãticã Canticorũ & nõ Canticum Canticorũ dicimus. Quatuor decantationes amoris in hoc cãtico*
Ad hanc percunctationem viam respondendi parat considerata subdi
stinctio quatuor periocharum,id est,recapitulationum:quarum est sig-
num capitulum hoc tertiò repetitum. Adiuro vos filiæ Hierusalem per
capreas ceruosq; camporum,ne suscitetis neq; euigilare faciatis dilectã,
quoad vsq; ipsa velit. Idem sacramentum per omnes periochas conti- *Mysteriũ super historiã fundatur.*
netur. ¶Vnius enim eiusdẽq; amoris prima decantatio est,ab eo quod
ait: osculetur me osculo oris sui, vsq;, Adiuro vos filiæ Hierusalem. Se-
cunda ab eo,quod dixit,vox dilecti mei,ecce iste veniet saliens in mõ-
tibus,vsq; itidem, Adiuro vos filiæ Hierusalem. Tertia prolixior, sic in-
cipit. Quæ est ista quæ ascendit per desertũ,vsq; ad tertiam adiurationẽ,
Adiuro vos filiæ Hierusalem. Quarta,Quæ est ista,quę ascendit de deser
to deliciis affluens,vsq; ad finem. ¶Non ignoro,quantũ vel quale sus-
ceperim negotium,scilicet historiæ siue rei gestæ aliquod ponere fun-
damentum,& super illud magnum,quod sub istis vocibus continetur,
superædificare mysterium. Tunc enim expositio mystica firmius stat,
neq; fluitare permittitur,si super hystoriam certi temporis vel rei demõ
strabilis rationabiliter superędificata continetur. Labor magnus & dif- *Gene.32.*
ficilis,sed exinde spei solatiũ est, quia sermo Dei talis est, qui secũdũ si-
militudinem viri suprà memorati,qui luctabatur cum Iacob,possit vin-
ci, si colluctator, id est,inquisitor eius legitimè luctari nouerit. ¶Quid *Legitime luctari.*
est legitimè luctari? Nimirum fortitudine vti verę & sanctæ humilitatis
in precibus & lachrymis. Sic enim ille Iacob superauit,teste alia scriptu-
ra,in qua per Osee spiritus sanctus de illo dicit. In fortitudine sua dire- *Osee 12.*
ctus est cum angelo,& inualuit ad angelum, [illegible] & rogauit eum. Igi-
tur eiusmodi fortitudinem tribuat dominus virtutum, & victoria dul-
cis gratum subsequetur duellum.

FINIS PROLOGI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI commentariorum.

LIBER PRIMVS.

OSCVLETVR ME OSCVLO *oris sui.*] Quæ est ista exclamatio tam magna, tam repentina. O beata Maria, inundatio gaudij, vis amoris, torrēs voluptatis, totam te operuit totamq; obtinuit, penitusque inebriauit, & sensisti, quod oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit, & dixisti: Osculetur me osculo oris sui. Dixisti enim ad angelū: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuū. Quod erat illud verbum? Quid locutus fuerat tecū? Inuenisti gratiam, ait, apud dominū: Ecce cōcipies & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Ac deinceps: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obūbrabit tibi. Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. ¶Nonne hoc verbum angeli, verbū & sponsio erat iā imminentis osculi oris domini? Igitur prudens ponderator dictum vtrunq; appendat in statera rationis, & istud, osculetur me osculo oris sui, quod dictum fuit animæ vel cordis iubilantis. Et illud: Ecce ancilla domini, fiat mihi secūdum verbū tuum, quod dictū fuit oris exultantis. Nōne sunt eiusdē ponderis? Nonne sensus idem est in verbis seu vocibus diuersis? Sicut audisti & credidisti, sicut tibimet imprecādo dixisti, fiat mihi, ita & factū est tibi. ¶Deus pater te osculatus est osculo oris sui. Quis oculus hoc vidit? Quæ auris audiuit? Cuius in cor hominis ascēdit? Tibi aūt ô Maria semetipsum reuelauit, & osculās, & osculū, & os osculātis. Lōgè minoris gratię, quælibet anima dū datū optimū, siue donū perfectū cōcipit, de sursum descendens ab eodem patre luminum taliter afflatur, talemq; intus in semetipsa persentit osculantis attactum, vt dicere non dubitet, nobis autem reuelauit deus per spiritum suum. Quanto m[...]tu ô beata, in perceptione doni singulari. [...]piritus sanctus superuenit in te, & virtus altissimi obumbrauit tibi, reuelationem huiusmodi accepisti. Profectò anima tua liquefacta est, vt dilectus locutus est, scilicet Deus pater locutione admirabili, locutione ineffabili, dum substantiā verbi sui, cū illo amore suo spiritu sancto, tuæ menti, tuo ventri penitus inferetet: in quo nec primam similē visa es, nec habere sequentem. Et ad angelum quidem dixisse suffecerit, fiat mihi secūdum verbum tuum angele dei, vt ille osculetur me osculo oris sui, ad ipsum aūt dilectum deum conuersa, loqui & iubilare anima tua non desiit, in ipso experimēto suauitatis inenarrabilis, cuius videlicet iubilationis summa hæc est.

Esa. 64.
Luc. 1.
Idem sensus sub diuersis vocibus.
Deus pater osculatus Mariam.
Iacobi 1.
1. Cor. 2.
Cant. 5.
Locutio Dei patris ad Mariam.

[*Quia meliora sunt ubera tua uino, fragrantia unguētis optimis. Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te.*] In Esaia loquitur idem ipse Deus: Audite me domus Iacob, & residuum Israël, qui portamini à meo vtero, qui gestamini à mea vulua. Vsq; ad senectam ego ipse, & vsque ad canos ego portabo. Ergo & vbera rectè dicitur habere, quæ Psalmista nō ignorans, dicebat: Si exaltaui animā meā, sicut ablactatum super matre sua, ita retributio in anima mea. Quid ergo per vbera eius nisi dulcedinē eius rectè intelligimus? Et quid est dulcedo eius, nisi spiritus sanctus? Talis dulcedo pulchrè in duo vbera discernitur, quia duo sunt data eiusdem sancti spiritus. Alterum datum est in remissionem peccatorū, cuius videlicet dati vbere nullus ante hanc beatam virginem lactatus est sanctorū antiquorum. Alterum datum est in diuersarum diuisiones siue distributiones gratiarū, quo videlicet vbere lactati veteres sancti, & prophetauerunt & multa miracula operati sunt. Vtrorumq; huiuscemodi vberum lætificata dulcedine ineffabili, dū concipis ô virgo beata, dum tibi fit secūdum hoc verbum angeli, spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, quibus duabus clausulis, iam dicta significabantur duo data eiusdem spiritus sancti, quid aliud diceres, nisi meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis? ¶Non fueras expertā vitium huius seculi, vinum voluptatis carnalis, sine cuius ebrietate nulla vnquam mulier præter te concipere potuit aut poterit, & tamen diiudicare nosti, quàm melior aut vehementior, dulcior atque fortior esset voluptas siue amor dei, in quo concepisti, sine dubio potata illius torrente voluptatis. ¶Et tu quidem veraciter dicere potueras: Ecce enim in iniquitatibus concepta sum, & in peccatis cō cepit me mater mea. Cum eñ esses de massa,

Psal. 130.
Duo ubera duo data spiritus sancti.
Quo uino potata est Maria.
Psal. 35.
Psal. 50.

quæ

quæ in Adam corrupta est, hæreditaria pec-
cati originalis labe non carebas: sed ante fa-
ciem huius amoris peccatum, nec illud, nec
aliud stare potuit, ante faciem huius ignis sti
pula omnis interijt, vt totum sanctũ fieret ha
bitaculum, in quo deus totis nouem mensi-
bus habitaret, tota omnino munda materia,
Prouer.9. de qua sancta dei sapientia, domum ęternam
sibi met ædificaret. ¶ Et quia cum tanta dul-
cedine amoris, pretiosa plenæ gratiæ simul
infusa sunt charismata, quæ cæteris ab eodẽ
spiritu dispartiuntur sanctis & electis, rectè
vbera illa dixeris fragrantia vnguentis opti-
mis. Optima nanq; vnguenta sunt charisma-
1.Cor.12. ta hæc, sermo sapiẽtiæ, sermo scientiæ, fides,
gratia sanitatum, opera virtutum, prophetia,
discretio spirituũ, & cætera, quæ qui habent,
boni odoris sunt & suauiter fragrãt, sicut vn
guentum optimũ. Vnde Apostolus: Deo gra
2.Cor.2 tias, inquit, qui semper triumphat per nos in
Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manife-
stat per nos in omni loco, quia Christi bonus
odor sumus deo. ¶ Inter cæteros odores vn-
guentorum, quibus perfusa es, prophetia fra
grauit, etiam lõgè antequam noscereris. Hoc
enim senserat propheticis naribus ille, qui di-
xit: Et accessi ad prophetissam, & concepit,
Esa.8. & peperit filium. Nunquid ille solus ad te ac
cessit, ô prophetissa fidelis? Imò prophetæ
omnes ad te accesserunt, quia prophetiæ om
nium, & scripturę omnes in tuũ sensum, cum
Luc.1. superueniente in te spiritu sancto, conuene-
runt. Vbi enim totum se indidit patris ver-
bũ, quomodo abessent scripturæ, quę de ipso
verbo fortè suo prodierunt? Talia tam bo-
na vbera sunt: Quid deinde? Oleum effusum
nomẽ tuũ. Cuius vbera sunt, eius est nomẽ,
id est, cuius est amor vel spiritus, per quẽ con
cipitur, eius est verbum siue filius qui con-
cipitur. Nam [illegible]us nomen est patris, præser-
tim talis filius, tale verbum, pet quod De-
us in cœlo & in terra valde nominatus, val-
de est inclytus. Nam per verbum omnia fa-
cta sunt, quæ fecit deus. Et quis potest æsti-
mare fortitudinem eius? Porrò nomen hoc
tam forte, tam magnũ, ecce est oleũ effusum.
Mira res. Quid verbo fortius, & quid oleo
suauius? Ergo ne verbũ à sua est natura im-
mutatũ? Non. Sed qualitates creaturarũ, cum
quibus illi ratio est, hinc pro virtute, illinc
vitio diuersæ, imo contrariæ sunt. Verbi gra
tia: Diabolus in cœlo per vitiũ superbus fuit:
tu virgo per virtutem humilis in terra appa
ruisti. Pro qualitatibus tam diuersis tamque
contrariis, vitium idemq; verbum, illi vt flu-
mẽ, tibiq; vt oleum sese exhibuit, iuxta illud:
Iacobi 4. Deus superbis resistit, humilibus autem dat
gratiam. ¶ Quomodo autẽ, vel in quo est ef-
fusum hoc oleum? Nimirũ in eo, quod à deo
processit, & de inuisibilibus suis ad nostra v-
sibilia venit, quemadmodum ipse dixit Iu-
dæis: Si Deus pater vester esset, diligeretis v- Iohan.8.
tiq; me. Ego enim ex deo processi & veni.
Effusum ergo est oleum, id est, nomen tuum,
quia processit de secreto substãtiæ tuæ, ver-
bũ tuæ fortitudinis cum suauitate miseratio
nis. ¶ Et ideo adolescentulæ dilexerunt te.
Nihil verius. Nisi enim oleũ taliter effusum
fuisset, nisi verbum tuum taliter processisset,
adolescentulæ, id est, animæ imperfectæ non Adolescentu
ausæ fuissent diligere te, imo nec ausæ fuis- le animæ im
sent audire te. Exempli gratia: Steterunt pro perfectæ.
cul, dicẽtes Moysi: Loquere tu nobis, & audie
mus. Non loquatur nobis dominus, ne forte Exod.20.
moriamur. Et alibi: Et accessistis ad me, ait
Moyses, atq; dixistis: Ecce ostendit nobis do- Deut.5.
minus deus noster maiestatem & magnitudi
nem suam. Vocẽ eius audiuimus de medio
ignis, & probauimus hodie, quod loquente
deo cũ homine vixerit homo, &c. Adeo tũc
timebant adolescentulæ, nõdum quippe o-
leum erat effusum. At nunc, dum illud effun
dis, sicut tunc promisisti, dicens Moysi: Benè
omnia sunt locuti, prophetam suscitabo eis Deut.18.
de medio fratrum suorum similem tui, &c:
dum, inquam, taliter effundis, ecce adolescẽ-
tulę dilexerunt, id est, certissimè diligent te,
perfecta charitate foris mittẽte timorẽ, quia 1.Iohan.4.
cõsideratio tanti beneficij fiduciam dabit, &
credentium mentes excitabit ad vicissitudi-
nem dilectionis. [*Trahe me post te, curremus in
odore unguentorum tuorum.*] Hactenus excla-
mationem tuam, ô dilecta domini, imitari
conabatur in admiratione, quasi grãdior mo
dus elocutionis: deinceps sermo noster re-
missior in demõstratione sit. Trahe me post
te, inquit. Vbi discessit angelus, exurgens Luc.1.
autem Maria, inquit Euangelista, abiit in mõ-
tana cum festinatione, in ciuitatẽ Iuda: & in-
trauit in domum Zachariæ, & salutauit Eliza
beth. Dixerat enim illi angelus: Et ecce Eli-
zabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in
senectute sua. Et hic est mẽsis sextus illi, quæ
vocatur sterilis, quia impossibile non erit a- Sanctorũ cõ-
pud Deum o[illegible] verbum. ¶ Habent sancti gratulatio
hoc proprium omnes, qui in veritate sanctũ super benefi-
habent charitatis spiritum, vt ita gratulentur cijs alicui col
de beneficiis, quę aliis impensa perceperunt: latis.
quemadmodum & de illis, quæ à Deo sibi-
met collata sunt. Tum properant mutuos si-
bi præbere conspectus, tũ dulcia miscere col
loquia, certatimq; opportuna, importuna im
pendere inuicẽ deuotæ charitatis obsequia.
Quid est hoc, nisi trahere & currere in odore

vnguentorum domini? Pretiosum erat vnguentum, magnum erat beneficium, quod dederat dominus sterili cōceptum tanti viri, qui in spiritu & virtute Heliæ deberet præire ante dominum,& quo maior non surrexerit inter natos mulierum. Tanti ac talis vnguēti odorem perceperat: talis ac tanti beneficij famam siue nuntium ab ipso angelo acceperat: & de hoc, sicut de cæteris, quis finis, quæ consummatio futura esset Spiritu sancto docente, magna prophetissa non ignorabat: Trahebatur ergo post dominum fœmina desideriorum, trahebatur & currebat in odore vnguētorum talium:& ipsum currere, id est, in montana cum festinatione abire, erat dicere trahe me post te. Nam qui veraciter diligit,& trahit,& trahi cupit. Cùm igitur traheretur, siue vbi tracta est & cucurrit, quid dixit? [*Introduxit me rex in cellaria sua.*] Quomodo vel cui hoc dixit? Nimirū per aspirationē spiritus sancti in mente eius redundātis, in vētre eius iā operantis, hoc dixit cognatæ suæ Elizabeth,& infanti, qui erat in vētre illius iam mensibus sex. Intrauit enim in domū Zachariæ,& salutauit Elizabeth. Et factū est, vt audiuit salutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in gaudio in vtero eius. Et repleta est spiritu sancto Elizabeth,& exclamauit voce magna,& dixit: Benedicta tu inter mulieres,& benedictus fructus ventris tui,&c. Ergo verè dixit,& mirabiliter dixit, quæ salutādo cognatam repentè prophetissam effecit, vt confestim sciret illa omnia, quorū ista summa est: introduxit me rex in cellaria sua. Verè pulcherrimus & optimus explanatiōis modus, vbi verecundæ puellæ prolocutor fit ipse Deus, ipse spiritus sanctus, spiritus propheticus: Qui non tentatus est, ait vir sapiēs, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum. ¶Horum idcirco meminerim, quia reuera non nisi qui tentatus est in his, quę acceptt,& à Deo reuelata sunt sibi, dignè potest perpendere religiosum silentiū virginis, siue custodiam oris eius, circa secretum Dei. Quis enim ab illo, qui somnia primus vidit & enarrauit, quorum vtiq; visio visitatio fuit emissa ab altissimo, id est, à [illegible] Ioseph filio Iacob: quis, inquam, vsq; in pręsentem diem, ita nouit vel potuit obseruare tempus tacendi & loquendi, quin aliquando opus habet increpari, doceri, cauere scandalum inuidentium, sicut illum pater increpauit. Ergo quanto quisque amplius tentatus est in eiusmodi, & expertus est inuidiæ malum quid sit, ipse scit, & enarrare potest intellectum huius rei, quod tu beata virgo verè fidelis fuisti & veraciter magnæ fidei: non solum quia credidisti angelo Euangelizanti, verum etiam quia secretum istud custodisti, neq; properasti aliquādo cuiquam tuæ admirationem facere felicitatis, vt diceres, quid fecisset tibi Deus, nisi ei, cui prior ipse Deus vel spiritus sanctus reuelauit. Hoc non leuiter perpendere nos vult Euāgelista, cùm semel & iterum dicit: Maria autem conseruabat omnia verba hæc cōferens in corde suo. Nunc dicta prosequamur: Introduxit me rex in cellaria sua. Hoc ipsa quidem dixit verbis aliis, scilicet verbis cantici sui, quo anima eius dominum magnificauit, sed sicut iam dictum est, prior eidem, videlicet Elizabeth, spiritus sanctus, spiritus propheticus reuelauit. ¶Et quæ sunt illa cellaria regis Dei? Nimirum sacra mysteria, quæcunque continentur in scripturis sanctis. Nam ista cellaria pretiosa sunt, meliora cellis aromatum & argenti,& auri,& odoramētorum, & vnguenti optimi, & omnibus apothecis regiæ supellectilis, thesaurorumq; vniuersorū, quales habere potuerunt reges terrarum: & ille præcipuè temporalis rex Salomon. In cellaria sua, inquit, rex non qualiscunq;, sed rex cœli & terræ, me introduxit. Nihil enim à me abscondit, sed omni dulcedine sua me inebriauit. Qui enim verbum suum, quod erat,& est in corde suo, mihi totum infudit, quomodo non etiā cum illo mihi omnia donauit? Non enim introductio qualiscūq; hęc debet intelligi, sed introductio cū iure possidendi, sicut ius est sponsam legitimā cum tabulis matrimonij in dotem suam introduci. Quid ad hęc illa Elizabeth, cū istud intus aure cordis percepisset? [*Exultabimus & letabimur in te.*] Hoc verè dixit,& cum magno clamore dixit. Ait enī voce magna: Benedicta tu inter mulieres,& benedictus fru[illegible]s vētris tui: Et vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me: Ecce enim, vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in gaudio in vtero meo. Et beata, quæ credidisti, quoniā perficiētur ea, quæ tibi dicta sunt à domino. Nonne hoc erat dicere, exultabimus & lætabimur in te? Iam enim incipimus, ego & infans in vtero meo exultare in gaudio, à voce salutationis tuæ. Ex hoc & nos, & qui vēturi sunt post nos, exultabimus & lętabimur in te, & cantabimus, dicentes, quia Eua nos fecit plorare, maria nos fecit exultare. Nam quod illa tristis abstulit, tu reddis almo germine. Idcirco exultabimus & lætabimur in te. Quomodo in te? Dicam paulò expresšius. [*Memores uberum tuorum super uinum recti diligunt te.*] Hęc est & erit materia vel causa

Luc. 1. Mat. 11. Luc. 1. Eccle. 34. Silentiū Mariæ circa secretum Dei. Gen. 37. Luc. 2. Esa. 39. 4. Reg. 20. Luc. 1.

causa exultationis vel lętitiæ nostræ in te, memoria vberum tuorum, quia virgineis vberibus lactasse illum prædicaberis, qui creauit te. Dicimus enim: Beatus venter, qui te portauit Christe, & beata vbera quæ suxisti. Et si aliud quid mysticum per vbera rectè potest intelligi, attamen causa ista cunctis erit amabilis, qa is, qui angelos suæ visionis dulcedine pascit, tua ô felix virgo vbera suxit. ¶ Huius rei memores super vinū, id est, super omne, quod in hoc seculo dulce videtur aut iucundum, recti diligunt, id est, certissime diligent te. Rectorum illorum primus est & erit infans iste, qui à voce salutatiōis tuæ, qua salutasti me, iam exultauit in gaudio in vtero meo, & lætatur in te. Iam cœpit exultare & lætari in te, & exultare non desinet, memor vberum tuorum super vinum, id est, omne seculum respuens & carnalis voluptatis commercium, virum se deo dedicans virgineum, propter vberum tuorum lac dulcissimū, quæ videlicet vbera tua de cœlo plena lacte virgineo lactauerunt Deum. ¶ O quàm multi vtriusq; sexus, propter hoc ita te diligent & similiter facient. Num paruum est hoc memoriale tuum? Imo inter omnia, quæcunq; fecit Deus memorabilia, præcipuū & omnis creaturæ expectatione est dignū, quod is, qui angelorū cibus est, homo factus ex te propter homines, tuis vberibus lactari dignatus est. ¶ Recti ergo, hoc ipso, quod recti sunt, quod nō inuidi, imo beneuoli sunt, memores vberum tuorum, diligent te. Quis fructus dilectionis huius? Quæ merces aut quod præmium? Abundantia. Dicit enim spiritus sanctus in Psalmo: Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalem, & abundantia diligentibus te. Cuius rei abundantia diligentibus te, ô sancta Hierusalem, nisi eius, quę diligitur in te. Tale est bonum tuum, bonum videlicet à deo datū, vt quisq; diligendo facere possit, & faciat esse suum. Diligendo ergo in te, quod mater es domini, fidelis anima & ipsa mater fit: Ipse enim meus, inquit, & frater & soror & mater est, quicunq; fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est. Cuius videlicet paternæ voluntatis, si summam quęrimus, credere, sperare, & diligere est. Non ergo paruo pro præmio, habendo fidem recti sumus, habendo spem memores sumus, habendo charitatem te diligimus. Sequitur: [*Nigra sum sed formosa, filiæ Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pellis Salomonis: Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decolorauit me sol.*] Res ipsa exigit vt quæram, quousq; vel quàm diu beata virgo Maria mãsit cum illa Elizabeth cognata sua. Vtiq; mẽsibus tribus, fere vsque dum Elizabeth tempus pariendi impleretur. Ille nanq; mensis sextus erat illi, quæ vocabatur sterilis, quando Maria nuntio bono impleta, exurgẽs abijt cum festinatione in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth. Maria autem mansit, inquit Euangelista, cum illa quasi mensibus tribus, & reuersa est in domum suam. Statimque subiungit: Elizabeth autem impletū est tempus pariendi, & peperit filium. ¶ Ergo Maria iam non erat illic, quando Elizabeth peperit filium. Cur, quæso, non interfuit? Cur tanti gaudij, tantæ exultationis festinitatem non expectauit? Cur discessum suum non distulit, donec videret infantem, quem vidisse gaudium fuit? Non ignorabat angelum dixisse ad Zachariam. Et erit gaudium tibi & exultatio: & multi in natiuitate eius gaudebunt. Item, & ecce eris tacens, & non poteris loqui vsq; in diem, quo hęc fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis. Cur non expectauit videre hoc miraculum, scilicet eū, qui mutus fuerat, aperto ore eius & lingua eius, cum nomine Iohannis loquentem & benedicentem Deum? Nonne magis ad eam quàm ad quamlibet aliam pertinebat congratulari, & audire verba cantici de ore prophetātis, & tu puer propheta altissimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini parare vias eius? Cur igitur quæ & eatenus non venisse causam habere videretur, vt saltem illa die veniret, cognata cum vicinis & aliis cognatis illius, & congratularetur: econtrà cum iam dudum venisset, idcirco discessit ne interesset gaudentibus & congratulantibus. ¶ Causam nesciremus, rem ipsam, id est, discessum eius non adnimaduerteremus, nisi excitasset intellectum vox ista, per spiritum sanctum in persona eius prolata, nigra sum sed formosa. Quid enim hoc erat? Quid putamus facturos vel dicturos fuisse vicinos & cognatos, qui multi conuenerunt, si inter eos inueniretur in vtero habens? Ipse Ioseph vir eius, cui desponsata erat quoniam inuenit eam in vtero habētem, cùm esset iustus, nolebat traducere eam, sed volebat occultè dimittere eam. Ergo in oculis eius nigra erat, & est adhuc in oculis siue in sensu ill[illegible] qui cum sint filij matris suę, de quibus p[illegible]odum dicendum est, pugnant contra eam, contradicendo nobis credentibus & confitentibus, eam de spiritu sancto fuisse impręgnatam. ¶ At illa dicere poterat & veraciter dicit, nigra sum sed formosa: nigra, inquam, id est, pręgnās inuēta sum: sed formosa, id est, salua virginitate de spiritu sancto imprægnata. Benè actum, optimè prouisum est, vt ventura postmodū multitu

Luc. 11. — Super vinū. — memores vberum tuorum. — Recti diligunt te. — Psal. 121. — Matth. 12. — Luc. 1. — Cur Maria non interfuit partui Elizabeth. — Responsio. — Matth. 1. — Nigra sum sed formosa.

dine ad illud natiuitatis Iohannis gaudium, reuerteretur in domum suam, ne prius ab illis deprehenderetur in vtero habēs, quàm ab ipso beato Ioseph, qui dignus esset corrigi per angelum, dicentem, Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam cōiugem tuam. Quod aūt in ea natū est, de spiritu sancto est. ¶ Nec istud suffecisset, nisi etiam, priusquàm complerentur dies mariæ vt pareret, locum mutauisset. Poterat nanq; vicinis & notis fieri occasio loquendi, quod tam citò peperit, vix habens menses sex: ex quo monente angelo, beatus Ioseph coniugem suam accepit. Benè igitur, & hoc prouisum est, quod exiit
Lucæ. edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis, quatenus per hanc occasionem & scriptura impleretur, quæ Christum
Mich. 5. de Bethleem nasciturum prædixerat esse, & virgo ab omni vicinorum quæstione liberaretur, quomodo tam breui tempore exacto, ex quo in coniugium accepta fuerat, peperisset. Dicat igitur: Nigra sum sed formosa, filiæ Hierusalem. Secundū opinionem malè videntium nigra, secundum fidem rectè credentiū formosa. ¶ Quàm nigra, & quàm formosa? Nigra, sicut tabernacula Cedar: formosa, sicut pellis Salomonis. Sicut enī Ismahel,
Gene. 21. ad quē pertinet Cedar, niger, id est, serus homo, iure suit eiectus cum matre sua, dicēte Sara: Eiice ancillam & filium eius: non enim erit hęres filius ancillæ cum filio liberæ, & è re
Galat. 4. gione omnium fratrum suorum in solitudine fixit tabernacula, ita & ego iure eiicienda visa sum, ita vt vir meus Ioseph nollet traducere, sed vellet occultè dimittere me. Multū erat miserationis in eo, quod occultè dimittere voluit, cum lex multò asperius cen-
Deut. 22. seat de puella eiusmodi, qualis ego, dum prægnans essem, poteram existimari. Ergo nigra ego sicut tabernacula cedar: quia sicut ille cū matre sua, ita & ego cum eo, quod conceperam, videbar eiicienda, viri mei domo & hęreditate indigna. Cedar, vt iam dictum est, pertinet ad Ismahel. Quare autem magis hic placuit dicere tabernacula Cedar, quàm tabernacula Ismahel? Videlicet quia Cedar tenebræ, Ismahel interpretatꝰ exauditio Dei, magisq; nomē tenebrarū, quàm exauditiōis
Formosa sicut pellis Salomonis. oei congruit meæ, quę putabatur, ingenij nigredini. ¶ Econtrà, sicut pellis Salomonis, id est, exterior cultus & omnis dignitas sapientissimi Regis incomparabiliter splenduit, ita vt nullus ei regum potuerit vnquam comparari, ita & virginitatis meæ splendor præ omnibus sanctis & filiis regni Dei est admirabilis, nec ei, qui ex me natus est, quisquam sanctorum, nec ipse Isaac eidem

Cedar longè prǽlatus & prǽferendus, potuit vnquam, vel poterit cōparari. Quare autem non dixit, sicut Salomon, sed sicut pellis Salomonis? Videlicet, quia quidē formosa pellis Salomonis, sed nō ipse Salomō valde formosus fuit. Intus enim quandam deformitatem habuit, etiā quando fulgebat formositas pellis. Dixit enim dominus illi: Quia habuisti apud te hoc, & non custodisti pactum meū & 3. Reg. 11.
pręcepta mea, quę mandaui tibi, disrumpens scindam regnum tuum, &c. Quid nam est dicere, habuisti apud te? nisi ac si diceret, qualē te nunc ostendisti, sequendo deos alienos, talis eras etiā, cùm deforis me honorares omnī adoratione & pulchri templi ædificio. Igitur meliꝰ dicere fuit, sicut pellis Salomonis, quā sicut Salomon, ita formosa sum, quia non sicut habuit apud se, sed sicut de foris ędificauit templum manu factum, & sicut dixit: Sapientia ędificauit sibi domum: ita ex me Deus templum sibi non manu factum, & nō ma Prouer. 9.
nu factam sapientia sibi ędificauit domum. ¶ Nolite filiæ Hierusalem considerare me, Quod fusca sim.
quod fusca sim, id est, corrupta, quia quod tu mentem vterum habeo, quod inuēta sum in vtero habens, non fecit vir, quia virum non cognosco, sed ita decolorauit me sol. Verus sol, & sole Deus longè pulchrior semetipso me impleuit, de semetipso vterum meum tumentem reddidit. Hoccine est decolorari? Non apud vos ô filiæ Hierusalem, quæ habetis oculum simplicem, sed apud superborum cogitationes, quorum nequam est oculus. Non erat nequam oculus Ioseph, sed quandā excusabilem ignorantię nebulam habēs, cito purgatꝰ est, dicēte sibi angelo domini, quod sana cute decolorata essem, quam non flamma ignis de deorsum, sed desuper sol decolorauit, quod salua virginitate grauida essem: quam non vir terrenus, sed pater cœlestis de spiritu sancto grauidam fecit. Non ita cæteri omnes cognitā veritatē sequūtur. Sed quid? [*Filij matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt* Apoc. 8.
me custodem in uineis, uineam meam non custodiui.] Filij matris meæ, Iudęi sunt, filii * synagogæ, alias synagogæ.
imo quī se dicūt Iudęos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanę. Isti pugnauerunt. i. certissimè pugnabāt contra me, cōsiderantes & cōsiderare volētes, quod fusca sim, quod nō verè decolorauerit me sol, sed nigra sim nigredine omnimoda, sicut tabernacula cedar. Hinc ab illis passa sum, vel patiar pugnas verborum, pugnas linguarum blasphemātium. Prędicatū est eis, quod non nigra, imo, ut iā dixi, formosa sim sicut pellis Salomonis: sed econtrà pugnauerunt repleti zelo, & contradixerunt propugnatoribus meis blasphemantes.

mantes. Diximus ergo: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis dominus: Posui te in lucē gētibus, vt sis in salutem vsq; ad extremū terrę. [Esa.42.] ¶Hoc modo posuerunt me custodem in vineis, id est, in gētibus, quæ non quidem erāt, sed ex mea custodia factæ sunt vineæ domini. [Posuerūt me custodē in vineis.] Posuerunt, inquam, id est, vt ego ponerer, effecerunt per incredulitatem suam. Non enim ego prior illos, sed ipsi priores me repulerūt, & custodia mea sese indignos iudicauerunt. Igitur iusto iudicio tales matris meæ filios reliqui, & vineam meam non custodiui, gentem meam nō adiuui, non defendi, quin venirent, locumq; & gentem tollerēt Romani. Putauerūt, quod si me repulissent, errare deberem in solitudine, sicut Cedar, vel sicut Agar. [Gene.16.] Verùm non ita est. Pro vna vinea, quæ debuit esse mea, vtpotè gens mea, sanguis meus, & caro mea, multas vineas acquisiui, multas Ecclesias in gentibus dilataui, quæ omnes custodiam meam habent, & habere desiderant, de meritis meis præsumentes, de intercessionibus meis confidentes, & pro huiusmodi custodia clamantes ad me iugiter: Hæc ad filias Hierusalem elocuta, quales refugit, vt suprà iam dictum est, ne consideraretur ab eis, & inueniretur in vtero habens, in illa frequentia venientiū ad Elizabeth, vt congratularentur ei, mox ad dilectum conuersa, dicit: [*Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam per greges sodalium tuorum.*] Sensum vocis huius quærenti, nec dubitanti mihi, quin veraciter congruat tantæ tamq; beatæ virgini, magnum & mirum sese ingerit & aperit sacramentum illius Euangelicæ lectionis: Cùm factus esset Iesus annorum duodecim, ascēdentibus illis Hierosolymam secundum cōsuetudinem diei festi, consummatisq; omnibus, cùm redirent, remansit puer Iesus in Hierusalē, & nō cognouerunt parentes eius, &c. vsq;, & dixit mater ei⁹ ad illū: Fili, quid fecisti nobis sic: Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. [Luc.2.] Quid enim? Nunquid casu gestum est, vt puer Iesus remaneret in Hierusalem, & parentes eius illum esse in comitatu existimarent, vt requirerent inter cognatos & notos, & non inuenirēt, regressi in Hierusalem, requirentes, post triduuū inuenirent, nō quomodocūq; vel vbicūq;, sed in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem? [Luc.2.] Nunquid hoc Euāgelista tam diligenter scriberet, nisi rem sacramēti plenā esse sciret? Sunt & alia multa, inquit, Iohannes, quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere eos, qui scribendi sunt, libros [Iohan.21.] Si solam spectes rem gestam, quantū est hoc inter alia tam multa, vt illis omissis ab Euangelista non deberet omitti? ¶Igitur & in voce ista, indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie: & in illa re gesta, qua dixit eadem diligens & dilecta: Fili quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te, vnum idemq; mysterium spectare iuuat. [Mysteriū de abolendis ceremonijs Iudeorum.] Quid enim est comitatus de die festo redeuntium, nisi frequentia vel ritus cęremoniarum Iudaicarum, cærimoniarum carnalium? Istæ nanque mandata vitæ nō præcesserunt, sed comitatæ sunt, & si ritè consideres legis ordinem, postquam præcepta bona data sunt, quæ faciens homo viueret in eis, istæ cęremoniæ præceptaq; non bona, in quibus non viuerent, à reatu vituli sumpserunt initium, & hoc erat iugum grauissimum, quod neq; nos, ait Petrus Apostolus, neq; patres nostri portare potuimus. [Leuit.18. Ezech.20. Exod.24.] Super his magna cōquisitio futura erat, & facta est: sicut in Actibus Apostolorū legimus: Et qui dam descendentes de Iudęa, docebāt fratres, quia nisi circuncidamini, non potestis salui fieri, & quia oportet præcipere, seruari legem Moysi. [Actu.15.] Hoc erat parentes Iesu existimare, Iesum esse in comitatu. Sed non erat ibi Iesus. Imo erat & esse illum oportebat, in medio doctorum, audire & interrogare verba vitæ. Hinc per Hieremiam prophetam fuerat prædictum: Quia non sum locutus cū patribus vestris, & non pręcepi eis in die, qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocaustomatum & victimarum, sed hoc verbū præcepi eis, dicens: Audite vocē meam & ero vobis deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via, quam mandaui vobis, subauditur, in monte Oreb ante reatum vituli, vbi iustificationes & præcepta vitæ dedi, scripta in tabulis digito Dei. [Hiere.7.] [Exod.20.] ¶Horum discernendorū vtiq; magistrā te esse oportebat ô beata Maria, & magistra magistrorū, id est, Apostolorū, iuxta illud: Fons hortorū, puteus aquarum viuen[illegible] quæ fluunt impetu de Libano. [Cant.4.] An qui[illegible] sanct⁹ illos docuit, idcirco tuæ vocis magisterio nō illis op⁹ fuit? imo vox tua vox illis fuit spirit⁹ sancti, quicquid supplementi opus erat eisdē mortalib⁹ vel testimonij, ad cōfirmandos singulorum sensus, quos acceperant ab eodem spiritu, diuidente singulis, prout vult, ex religioso ore tuo perceperunt, instructo ad loquendum, benè cōposito ad tacendum, prout tempus erat opportunum. [1.Cor.12.] An qu[illegible] a loco suprà memorato de

Acti-

Actibus Apostolorum, vbi facta seditione propter cæremonias Iudaicas conuenerunt

Actor.15.

apostoli & seniores, videre de hoc verbo, nullam tui mentionem scriptura fecit, idcirco putandum est, quod conuentus ille te omiserit, & sanctũ de tuo pectore, de tuo ore spiritum non consuluerit? Imo & illic & in cæteris agendis tu princeps, omnem soluisti quæstionem: ita tamen, vt non clamares, neque contenderes, neque audiretur vox tua foris: quia (sicut ante nos dictum est) tu sola es virgo, quæ vniuersam hæreticam prauitatem interemisti.

Esa.42.

Dixeris ergo: Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie: ne vagari incipiam per greges sodalium tuorum. Indicari tibi flagitabas, vt aliis indicare scires. Sed dico: Nũquid nesciebas? Nunquid quod prophetæ sciuerunt, tu ignorabas? Vtique nescires, nisi desuper indicatum tibi fuisset. Et Deus tuus, filius tuus præsciebat, quod resurrecturus esset à mortuis: & tamen in persona eius

Psal.40.

Psalmista dicit: Tu autem domine miserere mei, & resuscita me, & retribuam eis. ¶ Dicat aliquis: Quid ergo est, quod in supradicto loco Euangelij, dum ista significarentur, dixit: Fili quid fecisti nobis sic, ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te, & cætera vsque, & ipsi nihil horum intellexerunt? Ad hæc, inquam: Et quid illud est,

Maria nõ nesciebat, & tamẽ dolẽs quærebat.

quod Euangelista continuo intulit: mater eius conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo? Igitur ecce duo quasi repugnantia. Si enim non nesciebat, quomodo quærens dolebat, dolens quærebat? Si autem nesciebat, quomodo vel de quibus in corde suo conferebat? Ergo neque à dextris, neque à sinistris sermo fit, quia veraciter magna hæc prophetissa, quid ageretur, non ignorabat, quoniam gratia plena erat, & tamen dolens quærebat, quoniam dispensationi diuinæ ipsa suo silentio seruiens, quàmuis cum illis quærentibus quæreret, tẽpus tacendi custodiebat, & dolentibus cõdolebat. Quomodo autem dicenti, indica mihi, responsum est ex persona dilecti? Nam & percunctatio, & causa p[illegible]ationis melius cum responsione exp[illegible] poterit. [*Si ignoras te ô pulchra inter mulieres, regredere & abi post uestigia gregum: & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum.*] O pulcherrima mulierum, ô benedicta inter mulieres, cuius pulchritudo benedictio est, cuius pulchritudo ipse benedictus fructus ventris tui est, talis ac tanta causa tua est, vt si teipsam non ignores, statim scias illud quod quæris, dicens: Indica mihi, vbi pascas, [illegible] cubes in meridie, nec verendum tibi sit, ne vagari incipias per greges sodaliũ meorũ, id est, per conuenticula, quæ fiunt circa cathedras siue doctrinas scribarum & pharisæorum, qui sese mihi sodales siue pares faciunt, qui in cæremonijs suis iustificari volunt, qui suam quærentes statuere iustitiam, iustitiæ Dei quæ Christus est, subiecti non sunt.

Rom.10.

Quid enim? Vnde pulchritudinem istam acquisisti, vt sis pulcherrima mulierum? ex fide & humilitate, an ex operibus legis? nonne ex fide & humilitate?

Pulchritudo Mariæ fides & humilitas.

Nam & beata quæ credidit, ait illa prophetissa, illa cognata tua Elizabeth, repleta gaudio, & exultans in spiritu sancto cum infante in vtero suo.

Luc.1.

Beata (inquit) quæ credidit, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt ei à domino. Non dixit, beata, quæ inuenta est in operibus legis. Ecce beatitudo ex fide. Tu quoque statim cecinisti, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Et ecce beatitudo ex humilitate. Ergo ex fide & humiltate, imo fides & humilitas tota pulchritudo tua est, & hic est locus requietionis meæ. Locus, in quo dilectus tuus pascendo & cubando delicietur in meridie, id est, in hoc tempore plenæ gratiæ, quando figura iam præterita, res illuxit, vmbra depulsa, sol veritatis ascendit.

Coloss.2.

Abi post uestigia gregũ.

¶ Si hoc ignoras, consequens est quod dixi, egredere & abi post vestigia gregum, videlicet eorũ, qui in lege vel in carne iustificari volũt: & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorũ, id est, carnales habe alumnos secundũ imitationẽ supradictorum sodaliũ meorũ: quorũ omniũ cũcti greges, nõ oues, sed hœdi sunt: vtpotè à peccato suo non iustificati, imo in peccato suo morituri.

Iohan.8.

¶ Cui posthac licebit in carne gloriari? Ecce illi, quæ de carne sua verbum carnem factum peperit, si ignorat se, subauditur, vnde altissimo placuerit, dicitur, Egredere & abi. Et in Euangelio, quum extollens vocem quædam mulier de turba, dixisset, Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ suxisti, quid respõsum est ei?

Luc.11.

Quinimo, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Hæc enim causa principalis est effectiua beatitudinis, & sine hac beata non potuisset esse vel dici. ¶ At tamen perseueranter & irrefragibiliter dicimus, Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti, & benè dicimus, scientes quia hospitiũ ventris sui, quod creatori suo præbuit, & alimoniã lactis sui, quod ori eius ministrauit, fide pretiosa & humilitate gratiosa cõmuniuit atque perornauit, compleuit & custodiuit, nullam habẽs vnquam ignorantiam sui.

Beatus uẽter qui te portauit.

Sequi-

Sequitur. [*Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea.*] Hoc eſt quod nolo ignorare, & quod ſi ritè perpendis ô amica mea,

Equitatus domini virga Aaron.

non ignoras te. Quiſnam fuit ille meus equitatus in curribus Pharaonis, vel quomodo in curribus Pharaonis? Magnũ & mirum ſpectaculũ reſpicienti, inde currus Pharaonis, hinc equitatum meum. Currus nanque Pharaonis valde multi, ferro armati, plerique etiam auro vel argento inſigniti fuerunt: equitatus autem meus, virga vna fuit, virga Moyſi &

Exod. 7.

Aaron. Virga illa cõtra ſublimes currus Pharaonis taliter equitauit, hoc modo militauit. Primò, verſa in colubrum deuorauit virgas magorum, deinde percutiens aquas flumiois vertit in ſanguinem, deinde extẽſa ſuper fluuios & ſuper riuos ac paludes eduxit ranas ſuper terram Aegypti, deinde percuſsit puluerem terræ, & facti ſunt cyniphes in hominibus & in iumẽtis, deniq; impleuit domos Aegyptiorum muſcis diuerſi generis, deinde fecit, vt morerentur omnia animantia Aegyptiorum: & deinde facta ſunt vulnera veſicarum turgentium, deinde extẽſa in cœlum fecit tonitrua & grandinẽ mixtum igni, ac diſcurrẽtia fulgura ſuper terram Aegypti: dein-

Exod. 14.

de extenſa ſuper terram aſcendere fecit locuſtam, & deuorauit omnem herbam, quę reſidua fuit grandini: deinde extenſa in cœlum, fecit vt eſſeot tenebræ horribiles in vniuerſa terra Aegypti, nouiſsimè eleuata ſuper mare, vertit illud in ſiccum, & diuiſit aquam, & trãſierunt filij Iſrael per medium maris, iterumque reducta ſuper mare, operuit aquis curr⁹, & equites cuncti exercitus Pharaonis. Rectè ergo virga talis dicitur equitat⁹ domini, quæ

Maria aſsimilatur virgæ Aaron.

contra tot currus & equites Pharaonis ſola ſuffecit, & victoriã peregit. ¶ Quomodo vel io quo tali equitatu meo amica mea aſsimilaui te? Videlicet in eo, quod poſita coram domino virga illa in tabernaculo teſtimonij,

Num. 17.

ſeqnenti die inuenta eſt germinaſſe, & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis, in amygdala deformati ſunt. Erãt enim quidam ſimiles iſtorum ſodalium meorum, pro ſacerdotio contendentes, & concilia ſua trahentes aduerſus Moyſen & Aaron: ſicut iſti ſodales mei, ſacerdotium ſibi vendicant, in carnibus taurorum & ſanguine hyr-

Heb. 9. Pſal. 109

corum, aduerſus ſacerdotium meũ, ſacerdotium æternum, ſecundum ordinem Melchizedec iurameoto firmatũ. Dixi ergo. Refer virgam Aaron in tabernaculum teſtimonij, vt ſeruetur ibi in ſignum rebellium filiorum Iſraël, & quieſcant querelæ eorũ à me, ne moriantur. Illi ſigno, illi equitatui meo aſsimilaui te amica mea. Sicut enim virga illa virgas maleficorũ & incãtatorũ deuorauit, & omnẽ ſuperbiã Aegyptiacã obtriuit, ac deinde germinauit, frõduit, floruit & fructum protulit, nõ plãtata, nõ ſucco terræ animata, ſed virtute cœleſti ſupra vſum naturæ prouecta, ſic tu pulcherrima mulierũ, amica mea, cunctã prauitatem hæreticam interemiſti, ſuperbiam diaboli deiecisti, conceptu florida, partu fructifera, virgo in conceptu, incorrupta in partu, virgo ante partum, incorrupta poſt partũ.

Pulchræ ſunt genæ tuæ.

Nonne igitur pulcherrima es mulierum? Verè pulcherrima. [*Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis, collum tuum ſicut monilia.*] Pulchritudo tua pudicitia eſt, quę multũ apparet & ſpectabiliter lucet in genis tuis, quia non foris vagaris oculis, ſed ſicut ſoliuaga & auis caſtiſsima turtur, ſolitudine delectabaris, & ſolitariã te angelus inuenit atq; ſalutauit. Non ita pulchræ ſunt genę mulieris, qualẽ Sapientia denotat, Ornatu, inquiẽs, meretricio præparata ad capiendas animas, garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis. Verũ vt taceã de eiuſmodi, pudicarum omnium virginũ, viduarum atq; continentium pudor ſiue pudicitia, religioſitas aut verecundia, tuis genis, tuis oculis comparata,

Collum tuum ſicut monilia.

non eſt verecundia, non eſt pudor, non eſt, aut vix meretur dici pudicitia. ¶ Adde quod collum tuum ſic eſt ſicut monilia. Sicut enim monilia muniunt matronarum pectora pudica, vnde & dicuntur monilia, eò quod pectus muniant, ne quis extraneus (id eſt, impudicus) manum ſuã inijciat, ita & collum tuum munit verba tua, non ſolũ ne quid otioſum aut noxium ſiue inordinatũ per vocem erumpat, verum etiam ne ipſum bonum tuũ, ſecretũ tuũ, diuinũ myſteriũ tibi creditum, leuiter viam vel vocem inueniat, vt auris aliena, ſiue filia aliqua, quanuis videatur eſſe filia Hieruſalẽ, quæ forte cuſtodire neſciret huiuſmodi margaritas, ſicut cuſtodiri oporteret propter porcos, maximeq; propter Herodẽ & eius cõplices, intelligat. Ve-

Matth. 7.

rè igitur pulcherrima mulierũ, pulcherrima in genis, pulcherrima in collo, id eſt, tam oculorum quàm verborum tuorũ moderamine decentiſsimo. Quid ad hæc dicunt amici vel familiares tui, [illegible]les primi fuerũt Apoſtoli? [*Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.*] Murenula quoddam colli ornamentum,

Quid murenula.

vulgò ſic vocatum, idcirco quod ſcilicet auri metallo in virgulas lenteſcente, quædam ordinis flexuoſi catena cõtexitur, in ſimilitudinem murenæ ſerpentis. Hæc & interdum auri atque argenti texitur virgulis. Vnde hic dicitur, murenulas aureas, vermiculatas argento faciemus tibi. ¶ Aurum & argentum

idem

idem significant hic, quod in Psalmo cùm dicit: Pennæ colũbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Aurũ in dorso vel in posterioribus colũbæ, interior est sensus sacræ scripturæ, argentum verò sermo exterior, cuius nitori nullo modo cõparari possunt lepores siue exornationes eloquentiæ mũdanæ, quantũlibet exquisitæ fuerint siue accuratæ. Ergo per murenulas aureas argento vermiculatas, rectè intelligimus sermocinationes sanctorum, sensibus aureas, elocutionis nitore argenteas siue luculentas. Est igitur sensus: O virgo virginum, quomodo factum est istud? Quia nec primam similem visa es nec habere sequentem. Laxa vocis iter, & collum tuum silẽtio communitum pande interdum, & tutis auribus amicorum fidelium, vel breuiter eloquendo committe secretum, vt dicas nobis, quomodo vel per quid altissimo complacueris: qualis ille tibi fuerit, primum in corde siue in vtero, deinde in cõuictu siue in colloquio, dũ lactares vberibus, dum gestares eũ vlnis trementibus? Sumus enim fidi artifices, argentarij fideles, & ad laudem illius, qui tibi hæc magna fecit faciemus murenulas veritatis, ornamenta benedictionis & gratiarum actionis, benedicẽdo & gratias agendo, quia sic fecit tibi, ita vt non sit locus, vbi vox laudis huius non audiatur, vox sonora, laus altisona, quæ tuum nomen concelebrans, iugiter te ambiat, & quodammodo de collo tuo dependeat. [*Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorẽ suũ. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engadi.*] Hoc dico vobis ô amici, & hoc aurum verum est. Si habetis argentum, facite (vt dixistis) murenulas mihi, imo non mihi, sed domino, memores illius dicti Sapientis: Glorificantes dominum quantumcun-
eccle. 43. que potueritis, superualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes dominum, & exaltate illum, quantum potestis, maior est enim omni laude. Exaltantes eum replemini virtute, ne laboretis, nõ enim peruenietis. ¶ Quid enim? Cùm esset in sinu vel in corde patris, de illis altissimis suis respexit humilitatem meam. I[illegible] est, quod dico.
rex in accubitu suo est filius in sinu patris. Dum esset rex in accubitu s[illegible], nardus mea dedit odorem suum. Quid enim est, vel erat accubitus regis, nisi cor vel sinus patris? Illi supradicti pastores vel sodales eius, qui sese pares ei faciunt, & greges non ouiũ, sed hœdorum post se trahunt, dixerunt, quòd ante me rex iste non fuerit, quòd ex me initium sumpserit, quòd homo tantum, & supra hominem nihil in eo sit. A[illegible]e priusquam ego essem, imo & antequàm Abraham fieret, est & erat, & in illo accubitu suo erat. Nam in principio erat verbum, & uerbum erat apud Deũ. ¶ Dum ita esset, nardus mea dedit odorem suũ, & hoc odore delectatus descẽdit in vterum meũ. Olim in Eua malo superbiæ fœtore offensus, & ob hoc ab humano genere auersus fuerat: nunc autem delectatus bono odore, nardo humilitatis meæ, sic ad genus humanũ conuersus est. Propterea nardũ meam, dico humilitatem meam, quia sicut nardus herba aromatica, paruo quidẽ frutice vel parua spica, naquaquam in altum se subrigit, sed comosa atq; odoratissima, flore optimi odoris atque radicula suaui, multis vsibus probatur vtilis: sic humilitas mea, suo quidẽ arbitrio vel iudicio parua res est, nimiumque exilis, sed iudicio regis pretiosior est cũctis operibus legis, in quibus homines iusti sibi videntur atq; magnifici: ipsumq; regem & patrem eius oeum, sanctum quoq; spiritũ, vnicè delectat, velut suauis odor, qualis quãtusq; de nullo vnquam vsq; ad ipsum spirauit, vel spirare potuit sacrificio. O amici, hoc ego experta sum. Humilitatem meam de illo accubitu suo sensit & respexit, & valde delectatus est, & placuit sibi, quòd in isto sexu tãtã humilitatẽ inuenit: in isto (inquam) sexu, à quo initium superbiæ generi humano super ueniens, totam massam corrupit. ¶ Prius in virili quàm in isto sexu fidam humilitatẽ inuenit, & inter cæteros in ista gratia duo viri valde nominati sunt, scilicet Abraham & Dauid, qui & ex verbis suis cognosci possunt, quàm humiles fuerint in oculis suis. Abrahã quippe, cùm tantus esset, vt cum eo Deus loqueretur, & amicus illi haberetur, non tamẽ oblitus sui. Loquar, inquit, ad dominum meum, cùm sim puluis & cinis. Dauid quoq; cũ esset vnctus rex, & Saul persequeretur eum, quem persequeris (ait) rex Israël, quem persequeris? Canem mortuum & pulicem vnũ. Propterea non solum non confunditur Deus, verum etiam istis duobus iurare Deum altissimum nõ piguit, facturum se hoc mysteriũ ô amici, quod in me cernitis. In isto sexu tandem gratiam eandem, & fortassis abundantiorem inuenit. Nolite incumbere mihi, vt explicem, quãtam in me humilitatem mitis & humilis corde inuenerit. Non possum eloqui, non possum verbis consequi: Res ista non est effabilis. Quid vel quale sit hoc bonum, nemo scit, nisi qui accipit: & cùm acceperit, nulli nisi Deo potest effari, qui vt videt, sic intelligit. Hoc tantum dixerim, quia requies est mentis, & qui hanc inuenit, sine dubio requiem animæ suæ inuenit. Ego in omni-

Marginal notes (right column): *Iohan. 1.* — *Nardo comparatur humilitas Mariæ.* — *humilitas Abrahæ & Dauid.* — *Gen. 18.* — *1. regum 24.* — *matth. 11.*

omnibus requiem istam quæsiui, & vidit rex respiciens vbi nardi huius ex me odorē sensit: vidit (inquam) quod requiescere posset hic in suauitate animę quietæ, id est, humilis: descenditq; de illo accubitu suo, & requieuit in tabernaculo meo. Hic requieuit, hic habitauit totis nouē mēsibus: & cuius erat dn̄s, eiusdem ancillæ suæ factus est filius. Vultis audire amici, qualis exinde fuerit iste dilectus meus mihi, & ego illi? Ecce dico vobis: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea cōmorabitur. Conferte istud illi dicto vnius ex vobis, vnius ex amicis, iusti Si-
Luc 2. meonis: Ecce (inquit) hic positus est in ruinā & in resurrectionē multorum in Israël, & in signum cui contradicetur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Dico adhuc: Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engadi. Si hæc scitis, si ista ritè perpenditis, profectò in me inuenietis, & vnde mecū cōpungamini, & vnde mecū dulciter consolemini. ¶ Nolite solā attendere horā vel diem illā, in qua vidi talem dilectū ab impijs comprehensum malè tractari, scilicet illudi, spinis coronari, flagellari, crucifigi, felle & aceto potari, lanceari, mori & sepeliri. Nam tunc quidē gladius animam meā pertransiuit: sed antequam sic pertransiret, longū per me transitū fecit. Prophetissa nāq; erā, & ex quo mater eius facta sum, sciui eū ista passurū. Cum igitur carne mea taliter progenitum, talem filium sinu meo fouerem, vlnis gestarē, vberib⁹ lactarē, & talem eius futuram mortē semper præ oculis haberē, & prophetica, imo plus quàm prophetica mente præuiderem, qualem, quantā, quàm prolixam me putatis materni doloris pertulisse pasionē? Hoc est quod dico: Fasci-
Fasciculus myrrhæ. culus myrrhę dilect⁹ meus mihi, inter vbera mea cōmorabitur. O cōmoratio, dulcis quidē, sed plena gemitib⁹ inenarrabilib⁹. Ad vbera deforis stringebatur, & eisdē lactabat vberibus, simulq; inter vbera intus in corde futurorum præscio, semper parebat, quali esset morte moriturus. Veruntamen & illud sciebam, quod esset resurrecturus. Huius rei pręsciētia dulcis erat. ¶ Igitur dilectus meus mihi & fasciculus myrrhæ, quia moritur⁹, & botrus cypri erat, quia resurrecturus, & vltrà nō
Botrus cypri. moritur⁹. Botrus (inquā cypri) videlicet terrę vel insulæ, botros prædulces, vinūq; optimū afferētis, quia nō qualecunq;, sed optimū est vinū resurrectionis, & hoc in vineis Engadi, id est, fontis hœdi, hoc enim interpretaē Engadi. Cur ergo ita dixerim? Idcirco nimirū, quia me⁹ iste dilect⁹, nō iustos, sed peccatores
Luc.4. vocare venit, vt resurgāt in resurrectiōe pri-
Apoc.5. ma, qui fuerant per peccatum mortui, & hœdi

in fonte hœdi, in fonte baptismi, in lauacro Tit 3.
regenerationis: quo regenerati, fiūt oues, qui fuerant hœdi: fiunt sancti, qui fuerāt peccatis obnoxij. Ad huiusmodi fontē venientes, iam nō vineæ sunt, sed vineę fiūt: ab alio trāslati, in alio plantati. Vnde & quilibet eorū dicit: Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectiōis erimus. Rom.6.
In istis plantationibus, in istis vineis apparet iste botrus Cypri, sapit dulcedo resurrectionis istius dilecti mei. Desideratis scire, qualis interea mihi in colloquio fuerit? Talis vtique, qualis ex verbis istis debet intelligi.

[*Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum.*] Quid enim erat, illum hæc & Scripturæ de cætera huiusmodi dicere ad me, meq; illi sic Christo & & sic respōdere, nisi me atq; illum de scriptu- Maria. ris, quę de me & illo erant, quàm familiariter tractare? Nam hoc ipsum, ecce pulchra es, nonne de illis scripturis est? Ecce (inquit E- Esa.11. saias) virgo cōcipiet & pariet filium. Item: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de ra- Esa.8. dice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Hoc ergo dicebat: Ecce, ô amica mea, completum est in te, quod ille prę nuntiabat. Quando em̄ nata es de domo Dauid, tunc egressa est virga de radice Iesse: quā do (inquam) nata es, quæ tanto humilior es hominibus huius seculi, quāto virgula quæuis minor & gracilior est grandibus cedris & quercubus magnis, de quibus idē propheta dicturus, Et egredietur virga, præmiserat: Et excelsi statura succidētur, et sublimes humiliabuntur, & subuertētur condensa saltus ferro, & Libanus cum excelsis cadet. Quādo aūt ego ex te natus sum, tūc de virga flos ascēdit, super quē requiescet septiformis spiritus domini. Ecce ergo tu pulchra es: et iterū dico ecce tu pulchra es, pulchra decore virgineo, pulchra vnigenito filio. Taliter geminata, nulli⁹ vnquam fuit, nullius vnquam erit pulchritu-
do. ¶ Adhuc addo istud, pulcherrimū oculi Gemina pul- tui colūbarum. Quinam sunt oculi columba- chritudo ma- rū, nisi dona septē gratiarū, id est, septem spi- riæ. rituū super me requiescentiū? Septem nanq; Oculi colum- oculi, qui iuxta Zachariā prophetam in vno barum septē lapide sunt, septem sunt spiritus dei, qui iux- dona spiritus ta iam dictum Esaiam prophetam, super florē sancti. requiescūt. Isti oculi mei, sunt oculi tui, oculi columbarū, oculi omniū gratiarū. Omniū quippe gratiarum vel spirituum tu effecta es particeps, ex quo me castis visceribus suscepisti, super quem requiescit, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporali- Coloss.2.

liter. Hoc eo dicente mihi, quid ego illi? [*Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus, lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia cypreßina.*] Hæc ego illi. Cōsiderate diligēter ô amici, qualis sit ista ordinatio huius scripturæ, scripturæ cātabilis, in qua secretū nostrū, secretum dilecti & dilectę contemplari desideratis. ¶Et hic & in cæteris, quæ sequuntur, non ego dilecto & ille mihi, sed dilectus meus mihi & ego illi: nisi quod semel audistis, ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Fere in omnibus dilectam honore præuenit dilect⁹ vtpotè matrē filius. Ille mihi, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: & ego illi, ecce tu pulcher es & decorus dilecte mi. Ille mihi, sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias: et ego illi, sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. Quid de hoc censetis? Nonne ille cum Deus & homo sit, debuerat ab homine modis omnibus honore prȩueniri? At ille in hac disciplina totū principatū possidebat. Hinc Apostolus ad Philippenses cum dixisset, nihil per contentionem, neq; per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi inuicē arbitrantes, nō quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum, protinus ait: Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Iesu, qui cum esset in forma dei, &c. Ille nanq; sicut in cæteris, ita in cōsideratione mei, semetipsum humiliauit, quodammodo non considerans quod ipse esset Deus, sed considerans quod essem ego mater, & ipse filius, superiorē sibi arbitrabatur quēadmodū & Euāgelista vult, intelligi, cū dicit: Et descendit cū illis, & erat subditus illis. Itaq; cū dilectus me⁹ mihi, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum: & ego illi, ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Scitote amici, quia verba ista non à summis labris veniunt, sed rationis & veritatis istæ voces habent fundamentum. Ille nāq; veraciter in me veneratur, quod sua mater & virgo: ego in illo adoro, quod sit deus & homo. Dico ergo: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. ¶Dicis mihi, Ecce tu pulchra es: & ego dico tibi, Ecce tu pulcher es: Ex quo ego pulchra facta sum, ex eo tu qui semper pulcher fuisti, pulchrior factus es. Nā verè in eo pulchritudinē tuā adauxisti, quod cū Deu[s e]sses, homo dignatus es fieri. Hinc tu pulcher & decorus, ita pulcher, vt sis ipsa substantia pulchritudinis: ita decorus, vt sis ipsum decus humani generis. Verè ergo dicis mihi, Ecce tu pulchra es: & dico tibi, Ecce tu pulcher es, quia tu pulchritudo mea es. Quod ergo pulchra sum, totu[m] tibi attribuendū est. Neq; enim virga floris, sed flos virgæ pulchritudo est. Igitur nō nisi opinione falsorum atq; fallētium nigra sum ego sicut tabernacula Cedar. Nā econtrà pulchra ego sum, & pulcher es tu, & lectulus noster floridus: lectus, inquā, id est, vterus me⁹, in quo tu quieuisti totis nouem mensibus, & saluo virginitatis meæ sigillo, egressus es flos pulcherrimus: nec iam in desertū eiiciemur, sicut tabernacula Cedar, imo in ciuitate nostra domos habebimus, & habebimus diuitias multas & præclaras, scilicet Ecclesias. Nā talium domorum nostrarum tigna cedrina, & laquearia sunt cypressyna. Nam sicut cedrus imputribile lignum atq; odoriferū, & cypressus lignum cedro penè proximum, virtutis eximiæ sunt, templorum quoq; trabibus apta, impenetrabili soliditate nunquam oneri cedūt, sed ea, qua in principio fuerint, firmitate perseuerant: ita domestici nostri Apostoli atq; Apostolici viri, doctores Ecclesiarum atq; prælati, perpetuæ virtutis atq; firmitudinis indeficientes erunt, & domus quoque manufactæ nostræ stabunt, quàm diu durabit seculum, titulum habentes: Locus terribilis, aula Dei, porta cœli. Hic fructus, & adhuc locupletior, te florem non decidentem sequetur. Quid ad hæc dilectus? [*Ego flos campi & lilium conuallium.*] Vt tu dicis ô amica mea, pulcher ego sum & decorus, nam ego flos cāpi & lilium conuallium, id est, decus generis humani, & honor parentum humilium, patrum spiritu pauperum, scilicet Abrahæ, Isaac & Iacob, Dauid quoque & cæterorum: qui etsi meritis montes, mente conualles fuerunt: etsi diuites censu, pauperes spiritu extiterunt. Illorum ergo decus vel pulchritudo sum, verè flos, verè lilium, quia speciosus forma præ filiis hominum: quam videlicet formam taliter, vt ego, nullus habet filiorum hominum. ¶Lilium quippe lactei floris est herba, cuius dum candor sit in foliis, auri tamen species intus effulget. Ita flos cāpi siue lilium ego sum, flos lacteus, id est, puer mundissimus: flos (inquam) & castitatis lilium, cuius dum caro siue humanitas exterius satis munda sit, diuinitatis tamen species intus incomparabilis est: ¶Quid aliud dilectus diceret? Nunquid me dicēte, tu pulcher es dilecte mi & decorus, ipse auersaretur, & ita deberet esse humilis & mitis corde, vt veritatē suimet conaretur abigere? Hoc impossibile est. Imo si nos negauerim⁹ eū (ait quidā vestrū, scilicet amicorum) ille fidelis permanet, senegare ipsum non potest. Et illic vbi antequā homo fieret, dixit: Videte quod ego sim solus, & nō sit ali⁹ deus pter me, & hic, vbi homo fact⁹ dixit: Ego [fl]os campi & liliū conualliū, & vbicunq;, siue inimi-

Dilectus dilectam præuenit honore ut filius matrē.

Philip. 2.

Luc. 2.

Qualis pulchritudo & decor dilecti.

Domus cedrinæ tēpla sunt

CAP. II.

Psal. 44.

Christus ut lilium.

Christus se pulchrū esse negare nō potest.

Deut. 32.

inimicis Iudæis, siue vobis ô amici apostoli eius vel discipuli, quippiam locutus est iuxta hunc sensum, profectò pium est, considerare hoc ipsum, quia ille fidelis permanet, negare seipsum non potest, præsertim causa poscente tam magna, causa salutis hominũ, propter quos venerat, quos in eũ credere oportebat, vt diceret ipse quis esset aut vnde venisset. Est autem testis fidelis non soli sibimetipsi, verum etiã & aliis, vt testificetur & dicat de singulis, cuius sint meriti vel nominis. Ait ergo & mihi, quam & suprà semel & iterũ pulchrã esse declamauit. [*Sicut liliũ inter spinas, sic amica mea inter filias.*] Hoc restabat, quoniam ille mihi dixerat, ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: & ego illi, ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Hoc (inquam) restabat dicere, quod reuera pulcher ipse, & quod ego ad similitudinẽ eius pulchra sim. Cũ ergo dixisset, ego flos campi & lilium conualliũ, protinus & mihi fidele perhibens testimonium, sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.

Lilium inter spinas Christus in Iudæa

¶Vbi iam quando liliũ istud, lilium cõuallium inter spinas? Nimirum in Iudæa, quãdo tolerauit tot & tantas impiorum blasphemias, sustinuit probra, alapas, flagella, coronatus insuper corona spinea. Sic quondam pater Abraham leuans oculos, vidit post tergũ arietem inter vepres, hærentẽ cornibus, quẽ assumens obtulit holocaustum pro filio.

Gene. 22.

Aries ille, animal innocuũ, præfigurabat istud innoxii candoris lilium: vepres illæ, blasphemias, & maledicta Iudæorum: post tergum Abrahæ, quia nondum venerat, sed venturus erat iste flos campi, siue istud lilium conuallium suo tempore. ¶Igitur illic inter detractiones siue accusationes Iudaicas lilium inter spinas, sic & amica mea, inquit, inter filias: filias, inquam, non Hierusalem, sed absolutè filios, id est, hæreses vanas & vagas. Filiæ nanque, cũ absolutè dicuntur, fere nusquam significationem bonã habent, vt illic: Filiæ discurrerunt super murum, sed exasperauerunt eum, & iurgatæ sunt, inuiderũt illi habentes iacula.

Gene. 49.

Et alibi: Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es vniuersas.

Prouerb. vlt.

Itaq; & spinæ & filiæ, blasphemiæ sunt Iudæorum, sectæ sunt hæreticorum. Quæcunq; huiusmodi spinæ lacerauerunt me, ipsæ & amicã meã lacerauerunt: quæcunq; huiusmodi filiæ tibi inuiderunt, & mihi detraxerunt. Vbi ego spinis cõpungebar, imo & clauis configebar, tu præsens patiebaris mente conuulnerata: & vbi tuæ virginitati à filiabus derogatur, mihi quoq; inuidiose detrahitur. Verum sicut ego spinas pertuli quidẽ, sed exuperaui: ita & de te veraciter prædicabitur, quia cunctas hæreses interemisti. Ad hæc, inquã. [*Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios.*]

Filij inutiles iudæi.

Malus lignum fructiferum, ligna syluarum sine fructu sunt. Sic dilect⁹ me⁹ boni operis facit fructũ, filij verò otiosi & inutiles sunt. Dicunt enim, & non faciunt. Solummodo in hoc importunè gloriantur, quia filij sunt. Semen Abrahæ (aiunt) sumus, pater noster Abraham est, vnum patrem habemus Deum.

Mat. 23. Iohan. 8.

Isti sunt filij & quasi sodales dilecti mei. Itaq; suo quidem arbitrio filij sunt Dei, filij Abrahæ: sed reuera ligna syluarum, imo ex patre diabolo sunt, & tanquam ligna syluarum, quia non solum non faciunt fructũ bonũ, verum etiã fructum faciunt malum, suntq́; cubilia leonum, habitacula draconum, omniumq́; latibula ferarum, id est, spirituum malignorum, profectò excidentur & in ignem mittentur. Dilectus autẽ meus qualẽ, quàm bonũ inter eos fecit fructum. Vtiq; fructũ vitæ æternæ, quia non vtcũq; bona arbor ipse, sed lignum vitæ est. Hoc ego experta sum. Quomodo? [*Sub umbra illius quem desiderabam, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.*] Ex quo mihi angelus locutus est, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, ego sub vmbra illius sedi.

Luc. 1.

¶Non steti ad horam sub vmbra, vt interdum paterer carnis æstum, interdum haberem refrigerium: sed continuo sedi, quia semper pacẽ habui, iugiter sub vmbra illius quieui.

Sub umbra illius sedi.

Et fruct⁹ eius dulcis gutturi meo, id est, cordi meo. Quis vestrũ nescit, quàm sit fuctus ei⁹ dulcis? Expulit enĩ à nobis amaritudinem mortis, & vitæ æternæ dulcedinẽ indidit.

Fructus eius dulcis.

Malus fructus, imo malus morsus, quo Adam per Euam vitam perdidit, & mortem inuenit: bonus fructus, quo genus humanũ per Mariã mortem perdidit, & vitã inuenit. Hic est fructus eius. Ad quid enim venit, ad quid succreuit inter ligna syluarũ, nisi vt faceret huiusmodi fructũ, quo euacuaret primæ præuaricatiõis reatũ, ligni vetiti morsum? Vbi tempus venit huiuscemodi fructus edendi, accipiens panem & vinum, & benedicẽs, Accipite, inquit, & comedite, hoc est corpus meum. Accipite & bibite, hic est sanguis meus. Non vidistis ibi carnis & sanguinis speciem, profectò nec Eua videbat promissã sibi à serpente Dei similitudinẽ.

Matth. 26.

Non vidistis nisi panem & vinum: profectò nec Eua vidit nisi pomũ visu vel aspectu pulchrũ. Attamen illi credidit quod nõ videbat, credidit (inquã) serpenti, dicenti, Nequaquã morte moriemini: sed eritis sicut dii, magis quàm Deo dicẽti, morte moriemini, in quocunq; die ex eo comederitis. Plus (inquam) serpenti quàm Deo credidit. ¶Iusta ergo lege, vt expietur ille

reatus malę credulitatis, exigitur fides, vt credatis id quod non videtis: credatis (inquam) Deo dicēti, Hoc est corpus, & hic est sanguis, magis q̄ serpēti, qui per hæreticos dicit, Non est caro, nō est sanguis, & eritis sicut filij dei.

Vera & iusta fides de sacramento Eucharistiæ.

Hęc vbi fecit & dixit, paratā in cōspectu viuētiū mensam relinquēs competentē illis, cōfestim ad mortuos, siue dormiētes ipse obdormiscens & mortuus profectus, anima descēdēte ad animas, & corpore ad corpora in eundem terrę ventrem, quo fuerant recepta, atq;

Psal. 22.

ita de semetipso cibauit atq; potauit eos, atq; exinde sub vmbra illius sedent in perpetuū, & fructus eius dulcis gutturi eorum. Mihi potisimū vmbra suauis, quam cum amore spiritus trahit ad illum & natura carnis. cum esset in vita præsenti, nō solum modo supradicto sub vmbra illius sedere, verū etiam faciē eius desiderabam semper videre, semperq; mecū præsentem habere. Sed quid actum est? [*Introduxit me rex in cellam uinariam, & ordinauit in me charitatem.*] Ventum est ad nuptias, vbi & aquas in vinum cōuertit. Hoc initium signorum cōtinuo facturus, dixit mihi: Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea.

Iohan. 2.

Vinum nō habent.

Dixeram enim ego illi, Vinum non habent. Et quidem verum erat, quia vinum nō habebant, non solū sicut litera sonat defecisse vinum, sed quia defecerat in omnibus nuptijs huius seculi per peccatum primi hominis vinum verum, scilicet incorruptio animarū & immortalitas corporum. De huiusmodi vino maior illi cura erat, sed nōdum (ait) venit hora mea, hora scilicet propinandi hoc vinū, reparandi per mortem & resurrectionē meā incorruptionem animarū, immortalitatē corporum. ¶ Tanto mihi negotio impendente,

Quid mihi & tibi est mulier.

quid mihi & tibi est mulier? Opus dei tuis affectibus præponendum est. Non tuam, imo non meā, sed patris mei voluntatē fieri oportet. His & alijs huiuscemodi verbis introduxit me in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatē, id est, intelligere me fecit, se ad hoc venisse, vt humani generis aquaticam infirmitatem in suum vinum, id est, in suę immortalitatis conuerteret fortitudinē, & quod affectib' meis diuinā voluntatē præferre deberē.

Ordinata charitas.

¶ Hoc est enim ordinatā habere charitatē, optare quidē, vt non moriatur talis dilectus, sed amplius desiderare totius humani generis salutē. Inordinata & adhuc ordinanda erat charitas Petri, qui assumens illū seorsum, absit (inquit) domine, non erit tibi istud.

Matth. 16.

Dixerat enim, quod tradēdus esset in manus hominum & occidendus. Iamdudum docuerat me charitatis ordinem, vt dolorem quidem, & iusti doloris gladium in mente vel anima portarem, non tamen auerti propositum dei cuperem, prouenturum ipsi ad gloriam & honorem, & humano generi ad perpetuam salutem. Quid igitur? [*Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.*] Ecce abijt, ecce recessit. Comprehensus ab impijs & occisus, abijt in sepulchrum, descendit ad infernum, resurrexit, & parumper visus, recessit in cœlum. Scitis autem, quicunq; amici estis, quicunq; illum diligitis: scitis, quia quisque vestrū dicit: Cupio dissolui, & esse cum christo.

Phil. 1.

Quanto magis ego, quæ illū genui, cum illo esse cupio? Reuera non quomodocunque cupio, sed & amore langueo. Igitur fulcite me floribus, stipate me malis. Hęc mihi sit cōsolatio. Amore languēs pro absentia dilecti, vnde possum cōsolari, nisi ex eo, vt credatis, & credentes vitam habeatis in nomine eius ô populi vniuersi? Credendo fulcite me floribus, benè operādo & fructum vitæ æternæ percipiēdo stipate me malis. Ita enim fiet, vt nō lassescam fatigatione dilationis.

Læua eius sub capite meo.

¶ In hoc læua eius sub capite meo, quod interim dum differor, floribus vestris fulcior, malis vestris stipata sum: quia vester profectus, vestra salus, meū est gaudium: & nihilominus quidē amore langueo, sed in isto cōsolata sum. Hęc est lęua eius sub capite meo, videre me impleri ea quæ scripta sunt de eo, quæq; ipse promisit de semetipso, videre hoc donum quod effudit, scilicet Spiritum sanctum, quem die pentecostes misit,

Actor. 2.

videre Euangeliū eius prædicari vbiq;, sequentibus signis, multiplicari credentes in nomine eius, reflorescere mundum ecclesijs eius, & fructificare cunctis virtutibus, curuari in nomine eius omne genu cœlestiū, terrestriū & infernorū, & omnē linguā confiteri,

Philip. 2.

quia ipse Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Læua (inquā) hæc est sub capite meo, id est, consolatio magna quidem, sed minor expectatione vel desiderio meo. Quæ est illa expectatio? Quod est illud desiderium?

Dextera eius amplexabitur me.

¶ Et dextera eius amplexabitur me, id est, gloria patris, in qua ipse est, totā circundabit & implebit me, cum de præsenti seculo eduxerit & assumpserit me. Illa videlicet dextera qualis* est, Psalmista breuiter* intimat, dicens: Et delectationes in dextera tua vsque in finem.

aliàs, sit. aliàs, insinuat.

Psal. 15.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI commentariorum:

LIBER SECVNDVS.

Psal. 118. CAntabiles mihi erãt (ait Psalmista) iustificatiões tuæ domine, in loco peregrinationis meç. Quis est locus peregrinatiõis nostræ, nisi præsens deiectio mortalitatis & pasſibilitatis nostræ, quam & alibi vallem lachrymarũ appellat, iñ qua oportet pati multa, ſcilicet eſuriem, ſitim, cęteraſq; miſerias, & ad vltimum ipſam mortem. Si ergo iam in tali loco, iñ tali peregrinatione cantabiles ſunt iuſtificationes tuę, quanto magis in ciuitate tua domine? Quæ verò maiores iuſtificationes tuę ſunt iuſtificationibus, quas habemus vel intelligimus in vocibus iſtis, quę dicuntur Cantica canticorum? Igitur totis viribus cũctis extenſis rationalis citharę (ſcilicet corporis & animę) fidibus, iſtas iuſtificationes tuas cœpta modulatione decantemus, te adiuuantẽ ſañcte ſpiritus, quia nimirum cœleſte canticum hic aſſueſcendum eſt, vt nobiſcum ſcientia vel notitia eius in illo ſeculo iuſtè perſeueret. Secundæ perioches, id eſt, recapitulationis initium hoc eſt. [*Adiuro uos filie Hieruſalem per capreas ceruoſq; camporum, ne ſuſcitetis, neq; euigilare faciatis dilectam, quoadusq; ipſa uelit.*] Quid (rogo) neceſſe fuit dilectam dormire? Nemini enim parum neceſſaria fuit eius dormitio, quum tanta ſit pro ea dilecti adiuratio. Quid ergo neceſſe fuit eam dormire? aut certè quid fuit illi dormire? Hoc enim perſpecto meli⁹ clarebit, quàm neceſſaria ei⁹ dormitio fuit. Quid ergo illi dormire fuit? Profectò illud, quod euãgeliſta vult inſinuare, quũ dicit: *Luc. 2.* Maria autem cõſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Iterumq; repetens alio loco, dicit: Et mater eius conſeruabat omnia verba hęc in corde ſuo. Hoc erat dormire, ſcilicet oris cuſtodiam habere, *Dormire, hic eſt ſecretũ nõ reuelare.* & ſecretum ſibi commiſſum, propter tempus quod malum erat, non propulare, ne perciperet Herodes de rege Iudęorum, qui natus erat, vbinam eſſet? Itaq; neceſſariũ valde fuit *Eodẽ cap. in fine.* dilectã dormire, & inter verboſas filias Hieruſalem nolle vigilare. Neq; enim deerant eiuſmodi filiæ Hieruſalem, quæ quamuis beneuolæ eſſent, non tamẽ ſcirent vſquequaque opportunam habere taciturnitatem: ſed idcirco non expediebat, vt dilecta hęc de ſanctę contemplationis ſomno ſuſcitata, cõmunem ſe illis faceret, & ad reſpondendum eis euigilaret, etſi alij quippiã loquebãtur. Verbi gratia: Paſtores, quos aliqua dixiſſe certũ eſt. Ait enim Euangeliſta: Et omnes, qui audierunt, mirati ſunt de his, quæ dicta erant à paſtoribus ad ipſos: *Luc. 2.* & ſi (inquam) vel tũc, vel deinceps, propter multa mira quę facta ſunt, alii loquebantur, ipſam tacere & ñon inquietari cõdecebat, ne res nimis manifeſta fieret, maioremq; perſecutionis ipſa laborem ſuſtineret, quàm fuit illa fuga, qua in Aegyptũ fugere oportuerat. Igitur adiuro vos filię Hieruſalem, ne ſuſcitetis neq; euigilare faciatis dilectam, quoaduſq; ipſa velit, id eſt, fortiter obfirmo mentem dilectę, ne ante tempus loquendi denarret vobis, quid vel quomodo ſibi factum ſit, etiam ſi vos multum inſtantes inquiratis. ¶ Per quid adiuro vos? Per capreas ceruoſq; camporum. *Adiuro uos per capreas & ceruos.* Verè magnum adiuramentũ. Nam & ego iuraui ceruis & capreis, ſcilicet patrib⁹ veſtris, regibus & patriarchis maximeq; Abraham & Dauid facere verbum iſtud, quod nunc feci, cum quo videlicet verbo dilecta dormit dormitione ſilentii competentis. Si nunc ſciſcitantibus vobis, & illa omnibus reſpondente, fama nimis crebreſceret, *Gene. 22.* & Herodes puerum inueniret atq; occideret, Euangelio nondũ condito, quomodo iuſiurandum meum ratũ permaneret, quod iuraui ad Abraham patrem veſtrum, in iſto ſemine eius benedicendas fore omnes gentes. Idcirco per illos patres veſtros, vobis reuerendos, adiuro vos. Vnde patres illi caprę ſiue cerui? *Heb. 11. 13.* Nimirum ex eo, quòd ſicut caprę ad inſtar auium ardua & excelſa tenent, in ſublimi habitant, & in petris altiſſimis cõmorantur: ſic illi manentem non quęſierunt ciuitatem, ſed meliorem appetierũt, hoc eſt, cœleſtem, in caſulis habitantes & confitẽtes, quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terrã: & ſicut cerui, cum aliquid ſerpentini generis comederint, ſumma agilitate deſiderant venire ad fontes aquarum: ita illi ſcientes ſe à primis parentibus per ſerpentem contraxiſſe originale peccatum, deſiderabant naſci ſibi iam dictę benedictionis promiſſum fontem,

in quo est remissio peccatorum. Inde est illud: Quẽadmodũ desiderat ceruus ad fontes *Psal. 41.* aquarũ, ita desiderat anima mea ad te Deus. [*Vox dilecti mei: Ecce ueniet saliens in montibus, trãsiliẽs colles. Similis est dilectus meus capreæ hinnuloq́; ceruorum.*] Dilecta quãdo vult, non suscitata, neq; euigilare coacta: sed quando vult, & vbi vult, & quibus vult, scripturarũ mysteria pãdit, & loquitur, & dicit: Vox dilecti mei, subauditur, talis est, qualẽ dictura sum: & vocis eius, id est, scripturæ, quia ad ipsum & ad me pertinet, sensus hic est, quẽ expositura sum. ¶Vocẽ ipsam, verba ipsa dilectæ quæ loquitur mihi, iã dicerẽ: sed vos forte prius aliud *Quæstio cur Christi aduẽtus tã diu dilatus fuit.* audire vultis, cur tã diu dilatũ fuerit hoc negotiũ, & priusquã mecũ cõueniret, tot generatiões præterierũt, videlicet ab Abrahã vsq; ad Dauid generationes quatuordecim, & à Dauid vsq; ad trãsmigrationẽ Babylonis, generationes quatuordecim, & à trãsmigratione Babylonis vsq; ad ipsum generatiões qua *Matth. 1.* tuordecim, sicut Euãgelista diligẽter distinguit. Cur aduentũ suũ tam diu distulit? num tardus est aut segnis? ¶Imo velocissimus in opere suo est secundum testimonium scripturarum, cuius videlicet testimonij summa hæc est: Ecce iste veniet saliens in montibus, transiliens colles. Similis est dilectus meus capreæ hinnuloq́ue ceruorum. Dicunt enim scripturæ propheticæ, velocitatem eius atte- *Esa. 8. 5.* stantes: Voca nomen eius, accelera spolia detrahere, festina prædari. Item: Et ecce festinus velociter veniet, non est deficiens, neq; laborans in eo. Et multa his similia. Vnde ergo dilatio? Dicam: [*En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.*] Diligenter animaduertite, vt sciatis rem. Non enim res parua est, quam dico parietem nostrum, propter quem tam morose venit iste, qui & antequam veniret, festinus & celer vocatus est, & quum venisset, illud propter quod venerat, tam cito, tam velociter operatus est. Quid enim? ¶Quàm longum expendit tempus in faciendo, id quod de ipso scri- *Psal. 18.* ptum est, A summo cœlo egressio eius, & occursus eius vsq; ad summum eius? Spatio annorum plus quàm triginta duorum, tantam exultando cucurrit viam, saliens atq; transiliens, tanquam caprea siue hinnulus ceruorum, de cœlo in vterũ meum, de vtero meo in crucem, de cruce in sepulchrum, de sepulchro rursus in cœlum. ¶Propter quem ergo parietem nostrum tam diu moratus est, qui tam velox in opere est? Nimirum propter parietem inimicitiarum, qui non de vno tantum originali peccato, verumetiã de multis actualibus peccatis congestus est. Eorum, videlicet actualium peccatorum, primum illud fuit, quod filij Iacob filij Isaac filij Abrahæ, ad *Gene. 37.* quem primum repromissio facta fuerat, fratrem suum Ioseph per inuidiam in seruum vendiderunt, & ille quatuordecim annis seruiuit. Quũ em̃ sedecim esset annorũ, tũc ven *Gene. 41.* ditus est: & quando eductus de carcere, stetit in conspectu regis Pharaonis, triginta annorum erat. Itaq; sicut quodam loco iudex iustus, id est, dominus dicit, Iuxta numerũ die- *Num. 14.* rum, quibus considerastis terram, annus pro die imputabitur, & quadraginta annis recipietis iniquitates vestras: ita & illic iustũ esse arbitremur iudicium, vt diceret: Iuxta numerum quatuordecim annorum, quibus seruiuit venditus Ioseph, generatio pro anno imputabitur, & quatuordecim generationibus semen quod promisi patribus vestris, differetur, quod est Christus. Igitur ab Abraham, *Matth. 1.* inquit, vsq; ad Dauid generationes quatuordecim, subauditur, & Christus nõ venit, & eo vsq; distulit eũ iratus dominus: vnde & Moy- *Num. 14.* ses loco supradicto cõgemuit. Porro Dauid, in quem generationes quatuordecim terminatæ sunt, quum iam & ipse promissionẽ ac- *Psal. 88.* cepisset eandem cum iuramento domini, peccauit & ipse nõ minus quàm priores illi. Vri- *2. Reg. 11.* am Ethæum percussit gladio, & vxorem eius tulit, & interfecit eum gladio filiorum Ammon. Itaq; nõ minus super hoc irasci debuit dominus, quàm dudũ fuerat iratus: & idcirco à Dauid vsq; ad transmigrationem Babylonis, ait, generationes quatuordecim, subauditur, & Christus non venit. Porro in transmigratione Babylonis, quæ pœna fuit transmigratis illis, nõ minoris erat peccati vel criminis, quod reges Iuda maximeq; Manasses, san- *4. Reg. 21.* guinem innoxiũ fuderant multũ, donec implerent Hierusalem vsq; ad os, absq; peccatis suis, quibus peccare fecerunt Iudam, vt face- *2. Para. 33.* rent malũ corã domino. Igitur & à trãsmigratione Babylonis vsq; ad Christum generationes quatuordecim, subauditur, & non nisi post tot generationes idem Christus venit.

¶Post huiusmodi parietẽ nostrũ en ipse stat, id est, propter hæc & alia peccata generis nostri, cui repromissus fuerat, ipse iustas fecit moras. Stat (inquam) respiciẽs per fenestras, prospiciens per cancellos, id est, visitans nos per prophetas, memor nostri propter patres nostros. Nam fenestræ in hoc pariete fuerũt *Fenestræ sunt prophetæ.* Moyses & prophetæ, suo quiq; tempore intra multitudinem peccãtium, in ipsa cõgerie [pe]ccatorum claruerunt, parietem non ita cõ[ge]stum esse sinentes, quin dilectus haberet aditum, quo huc introrsus respiceret, & vo-

cem

cem audibilem daret, locutionem intelligibi-
Cancelli sunt patriarchae. lem faceret. ¶ Porrò cācelli, scilicet anterior pars ædificij fuerūt Abraham, Isaac & Iacob, primi patres generis nostri, per quos in eo prospexit, quod propter eos misertus est nostri, recordatus est quod eis promiserit, quid iurauerit, hoc est quod ipsa cecini: Suscepit Israël puerum suum, recordatus misericordiæ suę.
Luc.1. Sicut loquutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius in secula. [*Et dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & ueni. Iam enim hyems transiit, imber abijt & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit, uox turturis audita est in terra nostra, ficus protulit grossos suos, uineæ florentes odorem dederunt.*] Verba ista profectò desiderantis verba sunt. Quid autem est desiderium dilecti, vel quid amor eius, nisi charitas, nisi Spiritus sanctus? Tali vtiq; desiderio desiderare, cum amore rectè dicitur amare, dicitur etiam læ-
Psal.103. tari, vt illic: Lætabitur dominus in operibus
Deut.10. suis. Quin etiam petere dicitur, nimirum eodem desiderio, iuxta illud in Deuteronomio: Et nunc Israël, inquit Moyses, quid dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas dominum Deum tuū, & ambules in viis eius, & diligas eum? Amplius autem non solum petentis, ve-
Deut.5. rum etiam valde optantis animo loquitur, cū item in Deuteronomio dicit, Benè omnia sunt locuti. Quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & custodiāt vniuersa mādata
Esa.48. mea in omni tempore, vt benè sit eis & filiis eorum in sempiternum. Et in Esaia dicit: Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumē pax tua, & iustitia tua sicut gurgites maris. Hęc & his similia multa scripta sunt, testantia quietum dilecti desiderium, charitatem impassibilis, non passionē, sed delectationē, qua semper optauit, semper cupiuit id, quod vtile esset creaturæ suæ humano generi. Quod si vnquam aliquid rectè dicitur optasse vel desiderare, quanto magis istud, in quo est summa salutis, istam plenitudinem temporis, in quo fieret, ex muliere fieret sub
Galat.4. lege, vt eos qui sub lege erāt redimeret, vt adoptionem filiorū reciperet? Igitur hæc verba dilecti, loquētis mihi: Surge, propera amica mea, colūba mea, formosa mea, & veni, &c. sic accipite, quasi verba desiderantis, tāquam festinātis & optantis iam adesse materiā tātæ salutis, scilicet me, cuius caro illi materia foret assumendæ carnis. Tanquam præsenti loquebatur mihi, meq; iubebat surgere & properare, id est, nasci & hospitiū ventris mei cito præparare. ¶ Et reuera priusquā nāscerer, illi pręsens aderā: antequam fierē, benè
Maria ante mundi constitutionem electa. illi cognita fuerā. Si enim dicitis, & verè dicitis, quia elegit nos in ipso ante mūdi cōstitutionē, vt essemus sancti & immaculati in conspe-
Ephe.1. ctu eius in charitate, oōne & de me rectè sentiētis, & rectè sentiēdo dicitis, quia elegit me ante mundi constitutionē, vt essem sancta & immaculata in cōspectu eius in charitate? Et si sapiam, vt ipsa testatur iā antequam fieret,
Prouer.8. ludens erat coram eo in orbe terrarum, & deliciæ eius cum filiis hominum, quanto magis ludens erat, & deliciabatur cū ista ancilla domini, miraculo cunctorum filiorum vel filiarum hominum. ¶ Surge, inquit, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & in his omnibus Euæ opposita. Eua nanq; quasi ini-
Maria in omnibus opposita Euæ. mica, Eua quasi vipera, Eua quasi deformis & ignominiosa. Mihi inimica, viro suo vipera, sibimet confusa ignominia. Inimica per superbiam, qua intus tumuit, vipera per malitiam, quam ex serpente concipiens, foris tentata, facilè cessit: ignominiosa per pruritum libidinis, qua statim scaturire cœpit, vnde & nudā se cognoscēs, folio pudenda contexit. Tu autem amica mea per humilitatem, colūba mea per charitatem, formosa mea per castitatem. Tu contra Deum nō tumuisti, imo mente humili altissimo complacuisti, & ecce
Gene.3. amica es. Tu serpenti aurem non præbuisti, imo inimicitias inter te & serpentem ego posui, & ecce columba es. Tu nuditatem libidi-
Luc.1. nis non incurristi, imo Spiritus sanctus obumbrabit tibi, & ecce formosa es. Veni ergo Maria, veni, nam Eua ad latebras fugit. Veni & crede angelo Euangelizanti, nā Eua credidit serpenti susurranti. Veni & cōtere caput serpentis, nam Eua & capite illecta, & ventre oblectata, & cauda est obligata serpētis. Veni & dic, Ecce ancilla dñi. nā Eua se abscōdēs pari-
Gene.3. ter & defendēs, Serpēs, ait, decepit me, & comedi. Hæc est vox dilecti mei, & hæc loquit mihi: Surge, propera & veni. Surge per fidem, propera per spē, veni per charitatē. Iam enim hyems trāsijt, imber abijt & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit. Vox turturis audita est in terra nostra, ficus protulit grossos suos, vineæ florentes odorem dederunt. ¶ Ecce enim æquino-
F. sitam aequinottionis uerno tempore. ctium vernum iam præteriit, & adest festiuitas Paschalis, dum hęc loquor tibi, dum foris angelus annūtiat, & ego intus vocem sequor annūtiantis: quo tēpore sine dubio, secundū cursum solis & naturā aëris, hyems iam transiit, imber abiit & recessit. Ex ipsa ergo qualitate temporis auspicium cape magnæ felicitatis, quia per istud quod dicitur tibi, quod agit tecū, trāsiit, id est, certissimè pertrāsibit,

hyems peccati abijt & recesſit,id eſt,certiſsi-
Hyems peccati, imber iræ Dei. mè abibit & recedet imber iræ cœleſtis, quæ
videlicet hyems ex eo venit, quod Eua iam
dicta fugiens abſcondit ſe à facie Dei, & qui
imber idcirco terram,id eſt,omne genus hu-
Gene.3. manum verberauit,quia peccauit. Hic eſt im
ber, hæc eſt ira cœleſtis: Multiplicabo ærum-
nas tuas & conceptus tuos, &c.vſq;,Quia pul
uis es,& in puluerẽ reuerteris.Hic talis imber
abijt, & recesſit.i.certiſsimè abibit & recedet
Duplices flores. per me fructũ vẽtris tui.Tũc apparuerunt, id
eſt,certiſsimè apparebunt; flores multi,flores
ſancti ac diuerſi,alij videlicet martyrio rubi-
cundi ſiue purpurei, alij confeſsione ſiue ad
imitationẽ noſtri,virginitatis incorruptione
Tempus putationis. candidi. ¶Tunc & tempus putationis adue-
nit,& mox aderit,vt amputenẽ ea,quæ ſuper-
flua ſunt legis,dicaturq́; floribus ſiue floren-
tibus campis & arboribus noſtris: Viſum eſt
Actor.15. enim Spiritui ſancto & nobis,nihil vltrà im-
ponere vobis oneris,quàm hæc neceſſaria,vt
abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorũ,
& ſangnine, & ſuffocato, & fornicatiõe:& ea
quæ vobis nõ vultis fieri,aliis ne feceritis. A
Vox turturis. quibus cuſtodientes vos,benè agetis. Tũc &
vox turturis audita eſt,id eſt,certiſsimè audi
etur in terra noſtra. Vox (inquam) turturis,
nimirũ paruulę quidẽ,ſed caſtiſsimæ auis,ſci
licet prædicatio Euãgelii, cuius initiũ eſt pul
chritudo noſtra caſtitatis & virginei cõcep-
tus tui: audita eſt, id eſt,audietur,in terra no
Ficus protulit groſſos ſuos. ſtra in eccleſia noſtra,in vniuerſa terra.¶Tũc
ad vocem huiuſcemodi turturis ficus protu-
lit,id eſt, certiſsimè proferet groſſos ſuos: vi
neæ florentes dederunt, id eſt, certiſsimè da
bunt odorem. Ficus, inquam,id eſt, ſynago-
ga, proferet & iactitabit opera vel iuſtitias
ſuas,ſed cadentibus huiuſmodi ficis, ipſa re-
Math.21. manebit effœta,& ego veniens ad eã,& quæ-
Vineæ florentes. rens fructum,non inueniam.¶Vineæ autem
florentes,id eſt, gentes credere incipientes,
dabunt odorem, id eſt, bonam opinionem,
ita vt amici gratulentur,& dicant: Primum
Rom.1. gratias agimus Deo noſtro per Ieſum Chri-
ſtum pro omnibus, quia fides veſtra an-
nuntiatur in vniuerſo mundo. [*Surge amica mea,ſpecioſa mea, & ueni columba mea, in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ. Oſtende mihi faciem tuam,ſonet uox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis,& facies tua decora.*]Iterum vox dilecti mei,
iterum loquitur mihi & ad ſurgendum inui-
tat,eiſdem nominibus me compellat: Surge,
inquiens,amica mea,ſpecioſa mea,& veni co
lumba mea.Et protinus,ac ſi quærerem,quò
ego ſurgam,vbi,vel in quo ero columba ge-
mituoſa,in foraminibus(inquit)petræ,in cà-
uerna maceriæ. ¶Scit enim ſitum vel habitũ
mentis meæ,quia claui eius,quos, antequam
fierent, mẽte prophetica pręuidebã,& in pro
pheta legebã,dicente:Foderunt manus meas *Pſal.21.*
& pedes meos,& lancea lateris eius, quam ſi-
militer præuidebam, in propheta legebam:
Videbunt enim,ait Zacharias, in quem trãſ- *Zach.12.*
fixerunt.Claui (inquam) eius & lancea iam
eſſent animæ meæ vulnera, & in ipſis geme-
rem ſicut columba. Dicebat ergo: Columba
mea in foraminibus petræ,in cauerna mace-
riæ, id eſt, anima gemituoſa propter fixu-
ram clauorũ, qui ſum petra, propter vulnus
lateris mei,qui ſum maceria.¶Nam ego vnus *Chriſtus & petra eſt & maceria.*
idemq́; aliàs petra & aliàs maceria. Videlicet
vbi adhuc mortalis & paſsibilis eram,ibi ego
maceria: vbi aut iam reſurrexi à mortuis, ibi
vel ex tunc petra ſolidiſsima: ſed non diſpa-
ruerũt in petra iã impaſsibili cauernæ ſiue fo
ramina, quæ facta fuerant in maceria adhuc
paſsibili,imo apparebunt eadem in die iudi-
cii.¶Age quod agis,contemplare quod con-
templaris,atq; hoc modo ſemper oſtende mi
hi faciem tuam,& oſtendendo corrige,quod
Eua peccauit,& abſcondit à me faciẽ ſuã.Vbi
abſcondit? In medio ligni paradiſi,videlicet
in eodem in quo peccauit.Nã de ligno,quod
eſt in medio paradiſi,ait, præcepit nobis do-
minus, ne comederemus, & ne tangeremus
illud,ne ſortè moriamur. Comedit, & cum *Gene.3.*
audiſſet vocem domini Dei,abſcondit ſe (ait
ſcriptura) à facie domini Dei in medio ligni
paradiſi. Ergo in quo peccauit,in eodẽ ſe ab-
ſcondit,vtpote quæ in peccato ſuo ſibi cõpla
cuit,& peccatum ſuum defendit. Non oſten-
dit mihi faciem ſuam,cùm dicerem, Vbi es?
non ſonuit vox eius in auribus meis, vox
confeſsionis, quæ ſonare debuiſſet, ſaltem
cùm dicerem,quare hoc feciſti,ſicut & quan-
do benedixi ei & viro eius,dicens: Creſcite
& multiplicamini,non ſonuit vox in auribus
meis,nullum enim cantauit canticum gratia-
rum actionis pro tam magno beneficio, quo
illam conſtituebam matrem tantæ generati-
onis,poſſeſſurę tantã hęreditatem regni Dei.
¶Tu autem oſtende mihi,ſicut & oſtẽdis,fa-
ciem tuam:ſonet vox tua in in auribus meis, *Sonet vox tua in auribus meis.*
& audiã ego,audiant & amici, quorum vnus
vel primus audiuit, cùm adhuc eſſet clauſus
in vtero matris ſuæ,& exultauit ad vocem tu
am, quæ hoc modo ſonuit in auribus meis:
Magnificat anima mea dominum,& exùlta- *Luc.1.*
uit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. Ibi ad
vocem meam, & vocem tuã audire atq; exul-
tare cœpit. Vnde & quòdam loco dixit: Qui
[habet] ſponſam, ſponſus eſt. Amicus autem *Iohan.3.*
[spo]nſi,qui ſtat & audit eum; gaudio gaudet
propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium
meum

meum impletum est. Igitur quia & amici auscultant,& me delectat audire faciē fidei, & audire vocem confessionis atq; gratiarū actionis,ostēde mihi faciē tuā, sonet vox tua in auribus meis. ¶ Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. In quo vox tua dulcis? In eo vide licet,quod columba mea es,& intēta in foraminibus iā dictis,ita sicut colūba gemitū pro cātu habes. Canēdo gemis, gemēdo canis:& ipsa exultatio, qua exultauit spiritus tuus in Deo salutari tuo,plena est gemitibus,plena lachrymis. In quo facies tua decora? In eo vide licet, q̃ magna est fides,magna est humilitas. Iste est decor,quē concupiuit rex,quēadmodum Psalmus dicit: Audi filia & vide,& inclina aurē tuā,& obliuiscere populū tuū, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum. [*Capite nobis uulpes paruulas,quæ demoliuntur uineas. Nam uinea nostra floruit.*] Vulpes Herodes,vulpeculæ siue vulpes paruulæ illius temporis omnes,qui quærebant animā pueri. Vnde & de quodā ex posteris eiusdē nominis,cū nunciatū fuisset à Phariseis dicentibus,Exi & vade hinc,quia Herodes vult te occidere:Ite, inquit,dicite vulpi illi: Ecce eiicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras,& tertia die consumor. Ergo vulpes Herodes, maximè quia non solum crudelis,verum etiam dolosus ille, qui dixit: Ite & interrogate diligenter de puero,cum inueneritis, renuntiate mihi,vt & ego veniens adorem eum.Fuisse tunc iam cum eo etiam alios eiusdem dolositatis, vel ex eo constat,quod angelus ad Ioseph ita dixit. Surge & accipe puerū & matrē eius, & vade in terram Israel,defuncti sunt enim qui quærebant animā pueri. Igitur vulpes paruulas,quæ demoliuntur vineas,capite nobis,inquit,id est,occidantur cito,moriātur, & dispereant qui quærunt animā pueri. Nonne videtis paruulas vulpes istas,quomodo demoliuntur vineas? Herodes enim non cessat occidere fere omnes,qui erant regiæ stirpis,nō cessat perscrutari,vt funditus deleat domum Dauid, de qua regem Christū nasciturū fore audiuit. Nonne videtis ad vltimū, q̃ teneros palmites fera ista momordit, q̃ infantes bestia crudelis occidit in Bethleem Iudæ, ciuitate Dauid? Capite,capite, nam vinea nostra floruit. ¶ Vinea illa quæ nostra est, vinea vel vitis,vinea propter quam cæteras demoliuntur vineas, inter quas ista sic latuit,quemadmodum virga vna gracilis in magna sylua latere solet ob paruitatem sui , vinea(inquam) nostra hæc floruit . Fructus eius adhuc flos,& non botrus est , nondum maturuit, & idcirco damnosum nimis est, huiusmodi vineæ vel florem eius succidi vel demoliri. Cresprius & de flore proueniat fructus,condatur euangelium,& cognoscatur de signis & virtutibus,venisse sanctum sanctorū, atq; hoc erit florē venisse in fructum,& maturuisse botrū. ¶ Tunc, si fuerit succisus huiusmodi botrus, custodiatur , atq; in vecte crucis portetur, vt experimēto resurrectionis & dulcedinis eius cognoscatur,qualis terra,quale sit regnū ei', ad quod non pertinent vulpeculæ istæ, quæ vineas demoliuntur. Sicut olim duo viri de exploratoribus, quos misit Moyses ad explorandam terram promissionis, palmitem cum vua sua deportauerunt in vecte cum cæteris frugibus terræ,dicētes: Venimus in terram,ad quam misisti nos,quæ reuera fluit lacte & melle, vt ex his frugibus cognosci potest. Illius rei gestæ mysterium obseruetur,& tam diu vinea nostra defendatur à vulpibus, donec flos eius botrus fiat præmaturus, ex suo sapore cognoscendus, & terræ viuentium experimentum mundo præbiturus. [*Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies & inclinentur umbræ.*] Hoc est,vnde beatam me dicent omnes generationes,quia dilectus me' mihi, & ego illi. Quomodo enim ille mihi,& ego illi, nisi sicut per prophetam dictum est, Ecce virgo concipiet ,& pariet filium , & vocabitur nomen eius Emmanuel:butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum & eligere bonū? ita enim ille mihi, & ego illi,nec opus est dicere verbis,quia mēte melius potest percipi ,imo nec verbis exprimi,nec mente potest cōprehendi siue æstimari,quale vel quantum hoc sit. ¶ Recordemur hic etiam veteris historiæ, per quā colligi potest , quàm sit terribile id, quod sub verbis continetur tam iucūdis,qui pascitur inter lilia. Donec aspiret dies & inclinentur vmbræ,simulq; quàm serio de Emmanuel sit dictū,Butyrū & mel comedet, vt sciat reprobare malū & eligere bonum. Quæ est illa vetus historia? Clamor Sodomorū & Gomorrhæ(ait dominus ad Abrahā) multiplicatus est, & peccatū eorum aggrauatū est nimis. Descendā,& videbo, vtrū clamorem,qui venit ad me,opere compleuerint, an non est ita,vt sciā. Veneruntq; duo angeli Sodomā, sedente Loth in foribus ciuitatis. Compulit illos oppidò,vt diuerterent ad eū. Ingressisq; domum illius,fecit conuiuium,coxit azyma, & comederunt, prius autem quàm irent cubitum,viri ciuitatis vallauerunt domum illius, à puero vsq; ad senem omnis populus simul, vocaueruntq; Loth & dixerunt ei: Vbi sunt viri, qui ad te introierunt nocte? Educ eos huc,vt cognoscamus eos. Et quidem duo angeli venerant, sed diligenter animaduertendum

Marginalia: Psal. 44. — Matth. 2. — Luc. 13. — Matth. 2. — Ibidem. — Vinea nostra Christus est. — Num. 13. — Luc. 1. — Esa. 7. — Historia ueteris de angelis circa Abraham & Loth. — Gene. 18. — Ibidem 19.

tendũ,qnia ſic deinde ſcriptũ eſt : Dixit quoque Loth ad eos:Quæſo domine mi,quia inuenit ſeruus tuus gratiam coram te, & magnificaſti miſericordiã tuam,quam feciſti mecum, vt ſaluares animam meá, &c. ¶Ergo & in tribus angelis,qui venerunt ad Abrahã meridie, & in duobus qui venerunt Sodomam veſpere, vnus idemq; agnoſcendus eſt Deus, qui & per ipſos operabatur,& in ipſis loquebatur: Deſcendam,inquiens,& videbo, vtrũ clamoré qui venit ad me, opere cõpleuerint, an non eſt ita, vt ſciã. Igitur & de illo tẽpore iã præterito rectè dicas,butyrũ & mel comedit,vt ſciat reprobare malũ & eligere bonũ, quoniam & apud Abraham apud Loth habuit conuiuium , vt tanti illius mali caperet experimentum, & paſcebatur apud illos tam diu,donec aſpiraret dies & inclinarentur vmbræ,id eſt, vſq; mane. Sic enim ſcriptum eſt: Cumq; eſſet mane, cogebant eum angeli,dicentes: Surge, tolle vxorem tuam & duas filias quas habes,ne & tu pariter pereas in ſcelere ciuitatis. O quàm terribile impijs , & q̃ venerabile eſt pijs id,quod ſecundum ſimilitudinem illius rei geſtę intelligitur in verbis iſtis. Paſcit (inquit) inter lilia,donec aſpiret dies & inclinentur vmbræ. ¶Quænã ſunt lilia,niſi amic⁹ dilecti Ioſeph,& ego dilecta,cui dicit,Sicut liliũ inter ſpinas,ſic amica mea inter filias. Verè ambo lilia,videlicet pro virginalibus nuptijs & cohabitatiõe caſtiſsima. Inter huiuſmodi lilia paſcit dilectus, donec aſpiret dies & inclinẽtur vmbræ,comedit Emmanuel butyrum & mel,id eſt,qualemcunq; victum neceſſarium corpori , vt ſciat reprobare malum & eligere bonum. Dixit enim ipſe olim , Clamor Sodomorum & Gomorrhæ venit ad me,deſcendam, & videbo, vtrũ opere compleuerint,an non eſt ita , vt ſciam. Dicit & nunc,quia clamor ſanguinis ſanctorum prophetarum, quem effuderunt Iudæi, venit ad me,deſcendam vt videam,vtrum tales ſint,an non eſt ita,vt ſciam. Facturus quippe ſum vniuerſale iudicium , cuins exemplũ fuit illud Sodomorum incendiũ ſulphnreũ, iuxta illud, & ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euerſione damnauit,exemplũ eorũ,qui impiè acturi ſunt, ponens. Quod ſi illud in Sodomis non feci iudicium , niſi prius experimẽto ſcirem, vtrum ita eſſet an nõ,quãto magis antequam faciam illud vniuerſale iudicium , debeo experiri,vt ſciam reprobare malũ & eligere bonum,ſic incipiens: Pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnũ cœlorum? Cum iſtu[illegible] in me accepero experimentum , cum impl[illegible] uerint mẽſuram patrum ſuorum, occidend[illegible] me dominum prophetarum,ſicut prophetas occiderunt patres eorum,tunc incipiet iudicium fieri à cæcitate ipſorum ſecundum ſimilitudinem Sodomorum. Sic enim dictum,& ſic factum eſt. Et ecce miſerunt manum viri, & introduxerũt ad ſe Loth,clauſerũtq; oſtiũ, & eos qui foris erant, percuſſerunt cæcitate, à minimo vſq; ad vltimum , ita vt oſtinm inuenire non poſſent. Ita cæcitas continget in Iſraël in his,qui non tam Iſraelitæ quàm Sodomitæ ſunt, iuxta illud Eſaiæ: Audite verbũ dñi principes Sodomorũ, aurib⁹ percipite legẽ Dei mei populus Gomorrhæ. ¶Cũq; aſpirauerit dies, ſubauditur reſurrectionis meæ, & inclinatæ fuerint vmbræ peccatorum & ignorantiæ,in ijs videlicet,qui pœnitentiam egerint,tunc ſubuertam illos , ſicut mane illo ſubuerti Sodomam & Gomorrhã,non quod reliquiæ non remanebũt,iuxta illud propheticum,Subuerti vos ſicut ſubuertit Deus Sodomam & Gomorrhã,& facti eſtis quaſi torris raptus de incendio: Item : Niſi dominus exercituũ reliquiſſet nobis ſemẽ,quaſi Sodoma fuiſſemus,& quaſi Gomorrha ſimiles eſſemus. Hæc dilectus mihi. Et quid ego illi? [*Reuertere,ſimilis eſto dilecte mi capreæ aut hinnulo ceruorum ſuper montes Bethel.*] Quid erat hoc dicere, niſi orare pro ſalute reliquiarum gentis meæ? Nunquid enim ego erga gentem meam minorem compaſsionem haberem vel charitatem amicorum,ſcilicet prophetarũ & Apoſtolorũ? Excẽpli gratia: Quare(inquit Eſaias) errare nos feciſti domine de vijs tuis,induraſti cor noſtrum , ne timeremus te? Conuertere propter ſeruos tuos tribus hæreditatis tuæ. Apoſtolus autem: Veritatem,inquit,dico in Chriſto,non mentior,teſtimoniũ mihi perhibente cõſcientia mea in Spiritu ſancto, quoniã triſtitia eſt mihi magna & continuus dolor cordi meo,&c. Igitur & me non dubitetis poſtulaſſe pro ſalute reliquiarũ gentis meæ,cuius videlicet poſtulatiõis ſumma hęc eſt: Reuertere ſimilis eſto dilectæ mi capreæ aut hinnulo ceruorum ſuper mõtes Bethel, id eſt,propter patres domus Dei , hoc enim interpretatur Bethel. Cæcitas quidem continget in Iſraël,ita vt te inuenire nõ poſsint, qui dicis,ego ſum oſtium,ſecundum ſupradictam ſimilitudinem Sodomitarum,quos percuſsiſti cęcitate , ita vt non poſſent inuenire oſtium , ſed reuertere ſuper montes Bethel, id eſt,ſicut Eſaias dixit , Conuertere propter ſeruos tuos,recordare miſericordię tuę,ſicut locutus es ad patres noſtros,vt ſaltem,quum [illegible]lenitudo gentium ſubintrauerit, tunc om[illegible] Iſraël ſaluus fiat. Aliter:Reuertere,ſimilis [illegible]o dilecte mi capreæ,ant hinnulo ceruorũ ſuper

Deus in angelis illis.

Ioſeph & Maria duo lilia.

Gene.18.

2.Pet.2.

Matth.4.

Matth.23.

Gene.19.

Eſa.1.

Donec aſpiret dies.

Amos 4.

Eſa.1.

Eſa.63.

Rom.6.

Iohan.10.

Rom. 11.

ſuper montes Bethel. Qui paſceris inter li-
lia, donec aſpiret dies, & inclinētur vmbræ,
qui, vt ſcias reprobare malum & eligere bo-
num, butyrum & mel comedis, & hoc inter li
lia caſtitatis, quæ ſunt optima, pater & ego
virgo mater, cum aſpirauerit dies & inclinatę
fuerint vmbræ, reuertere, id eſt, diluculo re-
Marc.16. ſurge, valde mane, orto iã ſole, plena luce re-
paratiõis noſtrę, inclinatis atq; deſtructis vm
bris mortalitatis noſtræ. Cito reuertere, noli
moras facere, qa anima mea deſiderat te. Scio
quidem quia cito reuerſurus es, iuxta illud
Oſee 6. propheticũ: Viuificabit nos poſt duos dies,
in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in cõ-
ſpectu eius, & iuxta quod ipſe dixiſti, ſicut
Matth.12. fuit Ionas in ventre ceti tribus dieb⁹ & trib⁹
Quõ computetur triduũ Chriſti in ſepulchro. noctibus, ita erit filius hominis in corde ter-
rę tribus diebus & tribus noctibus. ¶Tridui
quidem tempus breue eſt, ſed dilectæ & co-
lumbæ tuæ deſideranti & gementi vulnera-
ta mente, non ſatis dilecte mi feſtinatũ eſt.
Abbreuia hoc ipſum triduum, & ſimilis eſto
in reuertẽdo capreæ aut hinnulo ceruorum,
id eſt, velociſsimus eſto ad peragẽdũ curſum
tuũ. In corde terrę, id eſt, in ſepulchto tuo nõ
totum expendas triduũ. Sufficit ad complen-
dam veritatẽ ſcripturarum, ſi partem exiguã
primi diei, id eſt, tres horas nouiſsimas, & par
tem aliquã diei tertij, ſcilicet ſex horas, quod
eſt dimidium noctis, cum die ſecũdo, id eſt,
cũ ſabbato iacens in ſepulchro, trãſegeris. Nã
tres integri dies, horæ ſeptuaginta duæ ſunt.
Hoc eſſet nimis longum. ¶Sufficiũt horę tri
ginta tres, qui numerus ex duobus ternariis,
deceno & ſingulari cõpoſitus eſt. Beatam tri
nitatẽ, cui primus homo peccauit, in te & per
te & de teipſo, dilecte mi, caro mea & ſanguis
meus, deus me⁹ & dñs meus, placari oportet:
ſed hoc fiat celerrimè & multũ feſtinanter, ſi
cut caprea ſiue hinnulus ceruorũ in mõtibus
celerrimus eſt: ſecundũ nomẽ tuũ, quo per
Eſa.8. prophetã iuſſus es vocari, accelera ſpolia de-
trahere, feſtina prædari. ¶Vix igitur expecta
tis triginta tribus horis, reuertere ſuper mõ-
tes Bethel, id eſt, reſurge & appare principib⁹
domus Dei, ſcilicet Apoſtolis tuis & mihi, cu-
ius maximè, ſicut & illorũ, imo & multo plus
quam illorum, tu es grande deſideriũ, iuxta
illud patriarchæ Iacob dictum ad Ioſeph fi-
lium decorum: Benedictiones patris tui con
Gene.49. fortatæ ſunt benedictionibus patrũ eius, do-
nec veniret deſiderium collium æternorum.
Quàm veraciter ille te appellauerit deſideri-
um, ego maximè in viſceribus meis experta
ſum, & hoc amicis eſt intimandum. [*In lectulo*
CAP.III. *meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea, quæ-*
ſiui illum, & non inueni. Surgam & circuibo ciui-
tem per vicos & plateas, quæram quem diligit anima
mea. Quæſiui illum & non inueni. Inuenerunt me ui-
giles, qui cuſtodiunt ciuitatem. Num quem dilexit ani-
ma mea uidiſtis? Paululum cum pertranſiſſem eos, inue
ni quem dilexit anima mea. Tenui eum, nec dimittam,
donec introducam illum in domũ matris meæ, & in cũ
biculum genitricis meæ.] Hoc ſentitis ô amici in
vobiſmetipſis, quicunq; habetis ſanctũ dile-
ctionis ſpiritum, quicunque diligitis domi-
num deum ex toto corde, ex tota mẽte & ex
tota anima. Hoc, inquam ſentitis vos amici,
& vos filiæ Hieruſalem, quia magnũ in iſta di *Deſiderium ſanctorum et angelorũ uidendi Chriſtum.*
lectione eſt deſiderium: Quãto vicinior iſte
dilectus habetur, tanto vehemẽtius deſidera
tur. Qui habẽt, habere deſiderant, qui vidẽt,
videre deſiderãt. Nam angeli vident, & tamẽ,
ſcriptura teſte, deſiderant in eum proſpicere
¶Ego autem, non vtcunque habui aut vidi
eum, ſed in vtero geſtaui, & genui eum, &
ei mater lac præbui, & diligenter cõtemplata *Deſideriũ Mariæ.*
ſum. Quid putatis, quot noctes duxi peruigi-
les videndo & audiẽdo eũ? Nõ enim ſufficie-
bat dies ad tantũ deſiderium, ſed totis nocti-
bus in lectulo meo, in cubiculo meo peruigil
fouebã & adorabã paruulũ, audiebam & ado
rabam iam adultum, cum intra dulcia collo-
quia per oculos ſuos, oculos corporis tranſ-
funderet mihi ſuæ diuinitatis aſpectũ, ita ta-
men contemperans, vt tolerare poſſem, quẽ
tremũt angeli & virtutes cœlorũ, iuxta illud, *Cant.6.*
quod auditis eũ dicentem in hoc ipſo libro
Canticorum, Auerte oculos tuos à me, quia
ipſi me auolare fecerunt. ¶Ita in lectulo meo
habui eũ, ſed deinde cõtigit mihi, vt ibi non
inuenirem eũ. Dixit enim: Quid mihi & tibi
eſt mulier? Iã ex quo baptizatus eſt à Iohãne, *Iohan.2.*
fieri cœperat, in lectulo ſiue in cubiculo meo
in illo habitationis meæ ſecreto, vt non inue
nirem eum. Nam ſtatim ductus eſt in deſertũ
à ſpiritu, & deinde regreſſus, Euangeliũ meis *Mat.10.19.* *Quæſiui illũ & nõ inueni.*
prępoſuit affectibus, ita vt diceret. Quid mi-
hi & tibi eſt mulier? Sed & alios docuit, vt ſi-
militer facerẽt, vt ſcilicet patrem & matrem *Luc.9.*
propter Euangelium relinquerẽt. ¶Itaq; de-
ſiderio quærebam & non inueniebam eũ, vt
ſolitaria poſsiderem ſolitarium. Dixi ergo,
Surgam & circuibo ciuitatem per vicos & pla
teas, quæram quem diligit anima mea. Dixi
et feci ſic. cum enim circuiret per ciuitates et
caſtella, prædicans Euangelium regni Dei, e-
go ſequebar et quærebam eum. Quæſiui il-
lum, et non inueni. Ille enim tanto intentus
negotio, me matrem ſuam agnoſcere quodã-
modo diſsimulauit. Deniq; et quadã die, cũ
quente eo ad turbas, dixiſſet ei quidã, ecce *Matth.12.*
ater ua et frat s tui foris ſtant quæren-
tes

tes te, ipſe reſpondens dicẽti ſibi, ait: Quæ eſt
Iohan.19. mater mea, & qui ſunt ſratres mei? Et exten-
Luc.2. dens manũ in diſcipulos ſuos, dixit: Ecce ma-
Matth.27. ter mea & ſratres mei. Quicunq; enim ſece-
rit volũtatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe
meus & ſrater & ſoror & mater eſt. Hoc mo-
do me matrẽ ſuam agnoſcere diſsimulauit.
Hoc eſt quod dico, quæſiui illum & non in-
ueni. Poſt hæc iuxta crucẽ eius ſteti. Sed nun
quid hoc mihi fuit inueniſſe dilectum? Imò
fuit mihi inueniſſe gladium, qui & pertrãſiuit
animam meam. Sepultus eſt, clauſum & ſig-
natum fuit monumentũ. Et ego quali men-
te quærebam eum? Quali deſiderio deſidera-
bam eum, ſciens eum eſſe à mortuis reſurre-
Inuenerũt me vigiles Apoſtoli. cturum? Inde non inueni illum. ¶ Inuenerũt
me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem. Qui vi-
giles, vel quam cuſtodientes ciuitatem? Diſ-
cipuli eius, quia ad hoc erant diſpoſiti, vt cu-
ſtodirent, imo vt ædificarẽt, ciuitatem veram
Hieruſalẽ: de qua, vel ad quam ipſe dilectus,
Eſa.26. per Eſaiam dixit: Super muros tuos Hieruſa-
lem conſtitui cuſtodes, tota die & tota nocte
non tacebunt laudare nomen domini. Iſti vi
Mat.28. giles iam tunc vigilabant, quia lugentes & flẽ
tes ſomnum non capiebant. Iſti vigiles me in
Marc.16. uenerunt, & mulieres, quæ tota nocte vigilã-
tes venerunt ad monumentum, quæ et eme-
Luc.24. rant aromata, vt venientes vngerent eum,
inuenerunt me, bonum certatim afferen-
do nuntium, quod reſurrexiſſet, & quod
vidiſſent eum. ¶ Et ego, inquam: Num,
quem dilexit anima mea, vidiſtis? Vidi-
Iohan.20. Nuntium de reſurrectione Chriſti. mus aiunt, vidimus dominum: Surrexit verè,
et apparuit Simoni. Viſus eſt & duobus eun-
tibus Emaus: & deinde ſtetit in medio no-
ſtrûm & dixit, pax vobis, & oſtendit nobis
manus & latus: & obtulimus ei partem piſcis
aſſi & fauum mellis: & manducabat corã no-
bis, & dixit: Hæc ſunt verba, quę locutus ſum
ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum, &c. His
atq; alijs modis vidimus eum ipſa tertia die
qua reſurrexit. Hæc mihi dixerunt vigiles
illi. Ego autem ſic illum ininuenire cu-
piebam, vt iam nemo deſpiceret me di-
centem, inueni illum, vidi illum, et ita
factum eſt. ¶ Nam paululum cum pertran-
ſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea
& non quòcunq;, ſed in cœlũ vidi aſcenden- Actor.1.
tem, & Apoſtolos eius miſſo de cœlis ſpiritu
ſancto vidi prædicantes gloriã domini. Hæc
mihi fuit inuentio eius, quem diligit anima
mea, & ex illa inuentione tenui eum, vt intro
ducerẽ in domum matris meæ, & in cubicu-
lum genitricis meæ ſcilicet ſynagogæ. Hoc
ex parte iam factum eſt, quia multi Iudæorũ Acto.2.4.21.
crediderunt in eum: Alij quidẽ obcluſis cor-
dibus, me & ipſum repulerunt, ſed nõ dimit-
tam donec illuc introducã eum. Si enim, ait Eſa.10.
ſcriptura, fuerit populus filiorum Iſraël qua-
ſi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eis.
¶ Dilecta, & dilectarum dilectiſsima, cætera-
rum exemplum eſt animarum, vt ſimiliter &
ipſæ pro modulo ſuo dilectum quærant, &
inuenire cupiant. Dilectum nanq; in lectulo
quærimus, quando in pręſentis vitæ aliquan
tula requie, redẽptoris noſtri deſiderio ſuſpi
ramus. Per noctem quærimus, quia & ſi iam
mens in illa vigilat, tamen adhuc oculus cali-
gat. Sed qui dilectũ ſuum non inuenit, reſtat,
vt ſurgat, ciuitatem circumeat, id eſt, ſanctam
Eccleſiam electorum mente & inquiſitione
percurrat, per vicos & plateas quærat, id eſt,
per anguſta & lata gradiens, & aſpiciat, vt ſi
qua inuenire in eis valeat, eius veſtigia exqui
rat: quia ſunt nonnulli etiam vitæ ſecularis,
qui imitandũ aliquid habent de actione vir-
tutis. Quærentes aũt nos vigiles inueniunt,
qui cuſtodiunt ciuitatẽ, qui ſancti patres, qui
Eccleſiæ ſtatum cuſtodiunt, bonis noſtris ſtu
dijs occurrunt, vt ſuo verbo vel ſcripto nos Pertrãſire vigiles.
doceãt. ¶ Quos cum paululum pertrãſimus,
inuenimus quomodo diligimus, quia redem
ptor noſter, & ſi humilitate homo inter ho-
mines, diuinitate tamen ſupra homines fuit.
Cùm ergo tranſeuntur vigiles, dilectus inue
nitur: quia cum prophetas & Apoſtolos infra
ipſum eſſe conſpicimus, illũ, qui natura Deus
eſt, eſſe ſupra homines conſideramus. Prius
ergo non inueniendus quæritur, vt poſt in-
uentus, ſtrictius teneatur. Sancta omniũ deſi
deria, vt prædiximus, dilatione creſcũt,
ſi autem dilatione deficiunt, deſi-
deria non fuerunt.

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI commentariorum

LIBER TERTIVS.

TErtia recapitulatio sonorũ valde habet principium, scilicet tantam in admiratione exclamationem, vt auditorem etiam dormitãtem excitare & reddere posit attentum. Præmissa nanq; admiratione, adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas ceruosq́; camporum, ne suscitetis, neq; euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit, de qua suprà tractatum est, cootioua sic exclamat diuina vox. [*Quæ est ista, quæ ascendit per desertũ sicut uirgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris & uniuersi pulueris pigmentarij?*] Cuius rei quęso est hæc admiratio? Nimirùm admiratio est huius dilecti singularis huius sanctissimæ virginis. Et quid admiramur? Vel quid nobis admirandũ insinuat spiritus sanctus per verba huiuscemodi: ascendit per desertum sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris & vniuersi pulueris pigmentarii? O felicem mentis habitum, qui tam magnum habet pręcooium.

Humilitas Mariæ optimi odoris.

Humilitas tua est, ô ancilla domini, beata Maria, quam tali admiratione Spiritus sanctus collaudat: Odor tuus, odor humilitatis tuæ præcipuus ascendit ad enm, vt verè sacrificium contribulati spiritus. Quid enim est fumus & quid puluis, nisi spiritus lachrymosus & conscientia valde humilis? Et sua quidem æstimatione vera humilitas est fumus ionoxius, quasi cremij siue torris obusti, & puluis terræ sine aqua & sitientis, iuxta illud: Quia defecerunt sicut fumus dies mei, & ossa mea sicut cremium aruerunt, & sicut Abraham dixit, loquar ad dominum meum, cum sim puluis & cinis: sed non ita æstimatione Dei.

Psal. 101. Gene. 18.

Aliter & melius ille te discernit. Tu dicis, puluis sum terræ, qualem ventus dispergit, aura tollit, & ille dicit, non, sed puluis pigmentarius, siue puluis pigmentarij, puluis myrrhæ & thuris, qualem pigmentarius spiritus sanctus conficit ex optimo thure, quod est suauitas mentis, & ex myrrha probatissima, quod est mortificatio siue incorruptio carnis. Tu dicis, fumus ego sum teterrã dininis oculis, qualis de camino siue de . mario deficiens asceudit, ascendẽs deficit, & ille dicit, non, sed fumus ex aromatibus myrrhæ & thuris, qualem decet ascendere de aureo thuribulo ante altare aureum, vsque ad oculos & olsactum domini.

Apoc. 8.

Talis fumus, imo talis fumi virgula, tu ô beata Maria, suauem odorẽ spirasti altissimo, cœlestibus disciplinis erudita atq; extenuata. Talis ascendisti per desertum, id est, animam habens valde solitariã.

Ascendit per desertum.

Si enim vera cuiusq; animæ humilitas etiam inter turbas potest esse solitaria, ita videlicet, vt in oullo alio præterquàm in Deo spem habeat, quemadmodũ Hester, cum esset regina, veraciter tum dicebat: Domine mi, qui rex noster es solus, adiuua me solitariã, & cuius præter te nullus auxiliator est alius, quanto magis tu vera aut solitaria, & quasi in deserto eras, quæ virum non cognoscebas, nec cognoscere cupiebas, & ab illo, cui desponsata fueras, penè fuisti deserta, nõ quia sanctus angelus, qui te solitariam inuenerat, solitariam salutauerat, te commendat, & filium tuũ, qui quasi pupillus in hoc seculo nasciturus erat.

Hest. 14. Matth. 1.

Digna ergo exclamatio, digna admiratio. Quæ est ista, quæ talis ascendit per desertum siue de deserto? Verè mirabilis, & illi multum dissimilis, quæ descendit per paradisum, cecidit de paradiso: non gracilis per humilitatem, sed nimis grossa & rigida per mentis tumorem. Propterea vultis scire, quàm magna fuerit cura altissimo de ista, quę de superbis nõ curat? [*En lectulũ Salomonis sexaginta fortes ambiũt ex fortißimis Israel: Vniuscuiusq; ensis super fœmur suum propter timores nocturnos.*] Quis enim est lectus verè & veri pacifici Regis Salomonis, qui inter nos & dominum pacem composuit? nisi illa in quo diuina natura humanam si[illegible] naturam cooiunxit. Et quis ille est, nisi [illegible] as tuus dilecta dilecti, vterus virginali[illegible] [i]bi nanq; diuinitas verbi Dei, verbum Deus sese conclusit, & humanam naturam, de tua carne formatam sibimet in vnitate personæ inseparabiliter cõiunxit, & ecce sponsus, id est, carnem nostrã, cum anima rationali habens Deus, sponsus, [illegible] uũ, oeus & homo Christus, sicut canimus [in P]salmo, & ipse taoquam sponsus procedẽs [de] thalamo suo. Quomodo talem tanti Salomonis lectulum sexaginta fortes ambiũt.

Lectulus Salomonis uterus Mariæ. Psal. 18.

Vel qui illi sexaginta fortes sunt? Magnum & mirũ mysterium, audituq; & scitu dignũ: sed prius est aliquid quærendum. Cur sancti
Cur nunc nõ est usus gladij ut antiquis. patres gladios habuerunt, aut cur gladiis licitò vsi sunt? Hodie vel hoc tempore, ex quo Euangeliũ effulsit, ex quo ille spõsus de thalamo suo processit, sanctis ad perfectionẽ tẽdentibus nõ conceditur vsus gladij. Cõuerte
Matth. 26. Marc. 14. gladiũ tuum in locum suum, ait idẽ sponsus Petro, qui fortiter ac fideliter pro illo zelabat, & quod vni dixit, omnib⁹ dixit: vt post tẽpus belli, tẽpus pacis nunc esse sciamus. Quare istud? Quam ob causam tunc fuit tempus belli, & nunc est tẽpus pacis? Videlicet quia
Gene. 12. 22. radicem siue arborem bonã, quod erat genus Abrahę, ad quem primũ beati seminis repromissio facta fuerat, diabolus per barbaricos gentium vel regũ impiorum gladios excidere atq; extirpare volebat, vnde sacræ historię plenæ sunt. Idcirco tempus belli tunc erat, idcirco materialibus gladijs tũc opus erat, vt defensaretur genus Abrahę, vt defensaretur radix Iesse, defensaretur, inquam, atq; protegeretur genus & radix Dauid, donec tu beata virgo nascereris, lectulus, vt iam dictũ est, veri Salomonis. O igitur verũ & bonũ consiliũ, quo lectum Salomonis sexaginta fortes ex fortissimis Israël ambierunt. Et qui fortes vel fortissimi illi sunt vel fuerunt? Numeremus illos omnes, qui pro defensione spei vel expectationis Abrahæ gladijs laudabiliter vsi sunt cum prophetis, quorũ libri extãt, quiq; contra gladios materiales regum impiorum, gladinm spiritualem, gladium verbi dei, non solum loquendo, verum etiam scribendo euaginauerunt, & sexaginta fortes sunt. Primus Abraham fortissimus, gladio accinctus,
Catalogus LX. fortiũ in Israël. sicut probatum est in illis, de quibus prędam reduxit, & Loth filiũ fratris sui liberauit de quatuor regibus. Secundus Isaac paterno gla
Ephe. 6. dio sacratus, & deinde potentia plusquam regia clarus, ita vt diceret ei rex Abimelech, recede à nobis quia potentior nostri factus es valde. Tertius Iacob, & ipse fortis in gladio, sicut testatur ipse Ioseph, loquens filio suo: Do tibi partem extra fratres tuos, quam ac-
Gene. 14. Gene. 26. Gene. 48. quisiui in gladio [illegible] meo. Quartus idem Ioseph, potentia [illegible] potẽs, quasi rex vel regis pater. Quintus Moyses, sextus Aaron, septimus Phinees, octau⁹ Iosue, nonus Caleph fili⁹ Iephõne: Deinde duodecim iudices, qui
Gene. 41. Iud. 3. 1. Reg. 7. iudicauerunt & liberaueruut Israël, & sunt viginti & vnus. Vicesimus secundus Samuel, vicesimus tertius Dauid, vicesimus quartus Helias, vicesimus quintus Helisæus, vicesimus sextus Ioiada põtifex clarissimus & [illegible]
2. Para. 23. 4. Reg. 9. mini benedictus, vicesimus septimus Zacharias filius eius, qui cultum Baal, quem Helias & Helizęus exterminauerunt de Samaria per manum Iehu, Iezabel interfecta, deleuerunt de Iuda & Hierusalem, occisa Athalia filia eius impiissima, vicesimus octauus rex Ezechias, vicesimu snonus rex Iosias, tricesimus propheta nobilissimus Esaias: Post istos duo decim prophetæ, quorum libri extant, qui & minores dicuntur, & fiunt quadraginta duo. Quadragesimus tertius Hieremias, quadragesimus quartus Ezechiel, quadragesimus quintus Daniel, & cum eo tres socij eius Ananias, Dan. 3.
Azarias, & Misaël, & fiunt quadraginta octo. Quadragesimus nonus Esdras, quinquagesimus Neemias, quinquagesimus primus Zorobabel, quinquagesimus secundus Ihesus, sacerdos magnus filius Iosedech in reuersione captiuitatis & rędificatione ciuitatis vel templi. Quinquagesimus tertius cum regina Hester Mardochæus, qui ambo iure pro vno reputantur, quia regalis dignitas siue sublimitas Hester fuit Mardochæi gladius. Quinquagesimus quartus Matathias, quinquagesimus quintus Iudas Machabæus. Post illum Ionathas & Simon duces alter post alterum successerunt, & deinde Iudas & Iohannes, qui & Hircanus filii Simonis nouissimi contra pardum, id est, regem Græcorum præliati sunt, & fiunt quinquaginta nouem. Quibus adde hunc ipsum, per Cur Iosaphat rex non connumeratur.
quem spiritus sanctus hęc locutus est, regem Salomonẽ, & fiunt sexaginta. Nam Iosaphat 3. Reg. ult.
rex fuerat quidem de fortibus, sed nõ de for 2. Para. 20.
tissimis Israël, quia impio præbuit auxilium, & his qui oderunt dominũ amicitia iunctus est per Athaliam filiam Iezabel vxorem filij Ioram, quæ cultum Baal introduxit in Hierusalem, & omnem impietatem, propter quam necessarij fuerunt gladii fortissimorũ Israël. Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Verè tenentes & iure tenentes gladios tam sacerdotes, quàm reges, tam patriarchæ, quàm duces, tam prophetæ, quàm iudices si rationem temporis supradictam ritè consideres. Nondum enim processerat sponsus de thalamo suo, & adhuc laborabat diabolus per satellites & comministros suos, reges Aegyptios, reges quoq; Israeliticos scissos à domo Dauid, reges Assyrios siue Babylonios, reges Persicos siue Medos, reges Græcos siue Macedonicos: laborabat, inquam, & laborauerat atq; contenderat diabolus serpens antiquus obsistere volens Dei proposito, ne impleretur promissio, [illegible]e collocaretur hic lectus siue thalamus, esset vnde nasceretur hæc beata & dilecta virgo, de cuius vtero procedere oportebat

bat dilectū, tanquā sposum de thalamo suo. Isti erant timores nocturni, quos dicit hoc modo, vniuscuiusque ensis super fœmur suum propter timores nocturnos. ¶Hinc verè ad bella doctissimi, quia cur bellarēt causam præ oculis habebant huiusmodi. Et reuerà pro causæ huius cōsideratione percutiēdo & occidendo impios, iuuat & delectat siue Heliam, siue quemlibet alium prophetam aut sacerdotē audire dicentem: Maledictus qui retrahit gladium suum à sanguine, quia videlicet ille erat sine zelo iustitiæ. Mirum spectaculum, quia cum hæc diceret ille realis siue tēporalis rex Salomon, habebat & ipse sexaginta fortes ambientes lectum suum, id est, pacatissimum & quietissimum regnum suū. Nam de patre suo Dauid sibi relictos habebat fortes triginta & septem, quorū primus Eleazar filius patrui Dauid Ahoi, nouissimus scribitur Vria Ethæus. Et quidē mystica litera sic se habet, Eleazar inter tres fortes & Abisai frater Ioab, filius Saruiæ, princeps erat de tribus, & hęc fecit Banaias filius Ioiadę, & ipse nominatus inter tres robustos, qui erāt in ter triginta nobiliores, tanquam ad mysterium intendens eorum, qui propter fidem trinitatis agonizaturi erant, quasi distinctis ordinibus secundum triginta & tres, qui vterque numerus ternarius est, alter singularis, alter decenus, sed in summa omnes triginta septem sunt. Quibus adde principes vndecim, quos habebat rex Salomon, regnās super omnem Israël, & duodecim præfectos qui præbebant annonam Regi & domui eius: quos omnes, videlicet & principes & præfectos, suis ex nominibus scriptura commemorat, & fiunt sexaginta, excepto quod Banaias filius Ioiadæ, vir fortissimus & magnorum operum, hoc pacto bis nominatur. Illi sexaginta fortes ex fortissimis Israël, tam virtute animi quàm corporis fortitudine, tūc temporaliter ambierunt lectū, id est, tutati sunt quietissimū regnū Salomonis temporalis, & sicut in cæteris laudabilibus atq; memorabilibus, quæ gessit idem Salomon, ita & isto numero fortium magnum sacramentum, perpulchrū rex sapientissimus prospexit mysterium, de quo iam pro posse dictum est. Et tunc quidē gladij, sicut iam dictum est, necessarii fuerūt, nunc autem sola necessaria sunt testimonia scripturarū, & ipsæ inter eosdē gladios diuinitus prouisæ sunt, vt tunc cōderentur: quæ nunc in suo tempore legerentur, quas legentes atq; credentes vitam in ipsis haberemus. Vnde protinus sequitur. [*Ferculū fecit sibi Salomon de lignis Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureū, ascensum purpureum. Media charitate constrauit propter filias Hierusalem.*] Ferculum nanq; Regis Salomonis, scripturæ sunt veritatis, omnes vna mensa domini cun cta regentis, & omnibus prouidentis, quemadmodum Psalmista dicit: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuę ibi me collocauit. Quid enim est, in loco pascuæ ibi me collocauit, nisi fecit me studere in scripturis? Ibi regit me, scilicet ne quid prauè intelligam, & nihil mihi deerit, videlicet quod ad intelligendum mihi necessarium sit. Altissimum est huiusmodi ferculum & habet ascensum. ¶Qualem ascensum? Purpureū. Quid est ascensus purpureus? Deus & homo Christus, pro salute hominum passus & sanguine suo purpuratus. Istud credere, ascendere est: Qui sic ascendit, illum ad refectionem vitæ, quæ est in scripturis diuinis admittit. Nā qui sic non ascēdit, qui non credit, nunquam scripturas intelligit. Idcirco Iudæi, non intelligūt, & cæci sunt, quia nō ascendunt per hūc ascensum purpureum: non credunt Christū de Maria virgine natum, & eum qui à patribus ipsorum crucifixus est, Deum esse ac dominum, regem Salomonem verū, regem æternum. Exempli gratia: Deus iudicium tuū regi da, & iustitiam tuam filio regis, &c. Quo modo hæc & horū similia intelligit, qui aliū Salomonem, alium regē siue filium regis non recipit, nisi illum hominē, qui suo tempore regnauit, & mortuus est, sicut cæteri homines? Nimis arduum est illi ferculum hoc regis, nec attingere potest quicquam de vitalibus cibis, quos ibi sapiētia præparauit. ¶Vnde rex Salomon hoc ferculum fecit? ne lignis Libani, id est, de hominibus sanctis, hominibus fidei imputribilibus, quorum quandam similitudinem habent ligna Libani, id est, Cedri, per id quod sunt naturæ imputribilis. Quomodo fecit? Eo videlicet modo, quo ad illos factum est verbū domini. Ipse enim rex Salomon erat verbū domini, & per spiritum sanctum corda illorum impleuit, & linguas disertas fecit, vt de cœlestibus scirēt eloqui, qui non ab hominibus, neq; per homines fuerāt docti, atq; ita locuti sunt & scripserunt, quæ pascua vitæ, in quibus homo viuit, quemadmodum ipse dicit: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Ibi est argentum, ibi est aurum, nam columnas eius fecit argēteas, reclinatorium aureum. Quod est illud argentum, & quod illud aurum? ¶Argentum illud exterius eloquium valde nitidum: aurum interior maiestas sensuum: Aurum, inquam, imo desiderabiliora sunt super aurū & lapidem pretiosum multùm, quę intrinsecus latent:

Ad bella doctissimi. — *LX fortes Salomonis regis temporalis.* — *2.Reg.23.* — *Iohan.5.* — *Ferculū Salomonis sunt scripturæ.* — *Psal.22.* — *Ascensus purpureus Christus est.* — *Psal.71.* — *Ferculum de lignis Libani* — *Deut.8.* — *Matth.4.*

latent: nitidiora verò super argentũ,quæ extrinsecus patent. Eloquia dñi,inquit Psalmista,eloquia casta,argẽtum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplũ. Quod dicit casta,quod dicit argentum,ad hanc similitudinem dicit,quia sicut casta mulier à labe corruptionis est immunis, & sicut argentum benè excoctum à cunctis sordibus redditur vacuum:sic verbis siue eloquijs dñi nihil falsitatis, nihil superfluitatis potest esse admixtum. Cunctam hominum sapientiam,cunctã rhetorum seculi huius eloquẽtiam exuperat hoc regis Salomonis ferculum,scilicet omne canonicarum corpus scripturarum, vnde hic animæ viuere incipiunt & in æternũ viuunt. Media charitate constrauit propter filias Hierusalem. Quomodo constrauit,ipse dicat rex Salomon: Audiuimus,quia dicit ipse: In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & prophetæ. Dixerat enĩ interrogatus à pharisæis, quod esset mandatũ magnum in lege:Diliges dominum deum tuũ ex toto corde tuo,& ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc est maximum & primũ mandatum: Secundũ aũt simile est huic: Diliges proximum tuũ,sicut teipsum. Statimq; intulit: In his duobus mãdatis vniuersa lex pendet & prophetæ. Verè dixit, & antiquam veritatem dixit. Quid enim aliud ab antiquo dominus petit: Et nũc Israël,inquit Moyses,quid dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas & diligas eum in toto corde tuo, & in tota anima tua? Ergo media ferculi rex Salomon charitate constrauit, id est, in medio scripturarum principatum charitatis posuit, quia reuera, de quo pendent cætera omnia, illud rectè medium ac principale dicitur & est. ¶ Vt quid media taliter charitate constrauit? Propter filias Hierusalam. Quas propter filias Hierusalem? Quæ sunt illæ filiæ Hierusalem? Animæ fideles, amantes quidem Hierusalem veluti matrem,sed virilem, id est,perfectam: nec dum habentes in operibus iustitiæ virtutem,scilicet in hoc,omnia relinquere propter regẽ Salomonẽ, & suum quoq; pro illo valeat erogare sanguinẽ,aut in virgineo proposito sacram & beatam spõsi & sponsæ,dilecti & dilectæ,de quibus hic sermo est,iugem celebrare festiuitatẽ. ¶ Quomodo vel in quo filiabus huiusmodi proficit,quod media ferculi rex Salomon charitate constrauit? Nimirum in eo,quod facere possũt, & suũ faciunt illud quod est aliorum,quod est virorum siue fortium. Verbi gratia: Non sunt carne virgines,sed bonũ virginitatis in te,ô beata Maria,diligendo,suum faciunt. Non alia præterte genuit regem Salomonem,regẽ tam magnum,tam magnificum: sed illæ,diligendo in te hoc tam grande priuilegiũ, regis eiusdem matres fiunt. Item: Non sunt martyres, neq; sufficiunt inter fortes præliari, & pro amore regis Salomonis fundere sanguinẽ suum:sed martyres diligũt,& diligendo illos, gloriam eorum suam faciunt. Amplius dicã:Non sunt dij,sed diligendo Deum,dij vel filij dei fiunt, sicut scriptum est: Ego dixi dij estis,& filij excelsi omnes. Proinde quid sequitur? [*Egredimini & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.*] O igitur filiæ Sion,siue filię Hierusalẽ quoniã ferculũ eius modi fecit sibi rex Salomon, & quoniã propter vos media charitate cõstrauit, venite ad nuptias: Venite & aspicite,egredimini & videte hunc regẽ,hunc Salomonem pacificũ,& pacis principem, in diademate regali,in charitate nuptiali, qualis, quantus, quàm gloriosus sit. Nolite hoc solum considerare, qualis sit in carne mea,qualis natus in diuersorio,qualis collocatus in præsepio. ¶ Egredimini ex istis angustiis, & videte illum in diademate suo, quo coronauit eum mater sua, scilicet antiqua patriarcharum, & prophetarum ecclesia, cuius fidei promissus est, cuius de carne progenitus est. Antequã nasceretur, fecit ei mater sua illud pretiosum diadema,quo coronari deberet,& vnde cognoscendus foret magnus & spectabilis rex. Quod est illud diadema? Nimirum clarissima propheticæ veritatis authoritas: cuius quot sunt præconia,tot gemmarum,tot pretiosorum lapidum, est huius Salomonis diadema: in die desponsionis illius, quo de vtero meo, tanquam sponsus processit de thalamo suo, & in die lætitiæ cordis eius, quo spinea coronatus corona laborem consummauit, & subsequenti lætificatus resurrectionis triumpho. Et in die lætitiæ illius, & in die desponsionis illius, in illo diademate vidẽdus & ex illo est diademate, quãtus sit agnoscendus. Exempli gratia: Paruulus natus est nobis: filius datus est nobis, & cætera, vsque amodò, & vsq; in sempiternum. Et alibi: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti. Quiescens accubuisti vt leo, & quasi leæna. Quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de fœmoribus eius, &c. Ex huiusmodi sententiis & dictis propheticis, ex huiusmodi auro & lapidibus, quàm multis, quàm pretiosis, fabricatum vel compositum est diadema regis veri Salomonis. ¶ Nolite ergo eum solummodo in præsepio considerare, sed egredimini mente ex istis

Psal. 18. *Psal. 11.* *Charitas, fi. nis præcepti.* *1. Tim. 1.* *Matth. 22.* *Deut. 10.* *Filiæ Hierusalem.* *Charitas aliena bonũ suũ facit.* *Psal. 81.* *Quo coronauit eũ mater sua, scilicet antiqua ecclesia prophetarum.* *Psal. 8.* *Esa. 9.* *Gene. 49.*

isto,in quo natus est,diuersorio: & ex illo,in quo iudicatus est,Pilati prætorio siue auditorio:& videte eum in præsepio simul & in diademate,in cruce simul & in ea,qua coronauit eũ Deus pater gloria & honore. Et quis fructus visionis eius?Ille nimirũ,qui in propheta promittitur, regem in decore suo videbũt oculi eius. Qui enim hic,vbi ambulamus per

1.Cor.2.

fidem & nondum per speciem , viderit & videre voluerit per speculum in ænigmate regem Salomonẽ,in tali diademate:videbit eũdem in decore suo regem, videbit eum facie ad faciem,quando, veniente eo quod perfectum est , euacuatũ fuerit,quod ex parte est.

CAP.IIII.

Sequitur. [*Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es: Oculi tui columbarum,absq; eo quod intrinsecus latet.Capilli tui sicut greges caprarum,quæ ascenderunt de monte Galaad. Dentes tui,sicut greges tonsarum,quæ ascenderunt de lauacro:omnes gemellis fœtibus & sterilis non est inter eas. Sicut uitta coccinea labia tua, eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali Punici,ita genæ tuæ,absq; eo quod intrinsecus latet. Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis.Mille clypei pendẽt ex ea,omnis armatura fortium. Duo ubera tua,sicut duo binnuli capreæ gemelli,qui pascuntur in lilijs, donec aspiret dies,& inclinentur umbræ.*]

præconiũ pulchritudinis.

O pulchritudo admirabilis, quam sic admiratur & collaudat pulcherrimus author ipse pulchritudinis septem præconiis.Considerauit oculos,capillos,dentes, labia, genas, collum & vbera, & pro singulis dilectus singula decantauit dignæ collaudationis capitula. Audiant hæc pueri, & sic se habeant ad cantationem huiusmodi,sicut filij nuptiarum læti & iucundi, longè dissimiles illis,quibus ipse quodam loco dicit:Cantauimus vobis,& non saltastis,id est,monstrauimus vobis ea,quibus delectatur Deus,& ad

Matth.11.

illa vosmetipsos aptare neglexistis.

Pulchritudo ista ex septẽ uirtutibus.

¶Quid enim septem istis modulis decantatur?Quid in te,ô dilectissima dilectarum , virgo virginum laudatur à dilecto laudabili, quem laudat omnis chorus angelorum?Laudatur simplicitas,munditia,innocentia,doctrina, verecundia, humilitas , mentis & carnis integritas, siue incorupta virginitas. In oculis simplicitas, in capillis cogitationum tuarum mũditia,in dentibus innocentia,in labijs doctrina,in genis verecundia,in collo humilitas,in vberibus tuis admiranda & spectabilis est cũ fœcunditate virginitas.Simplicitas tua,prudentia tua est:mũditia tua, supernorũ desideriũ est: innocentia tua,religiositas est,humilitas tua,vera contra diabolum fortitudo ... virginitas tua,matrũ siue matronarum decus est. Hi sunt dulces moduli musicæ cœlestis, quos libẽter audimus & intelligimus in verbis istis iam diligẽtius pertractãdis: Primùm hoc est pulchritudinis tuæ prædicamentum. [*Oculi tui columbarũ,absq; eo quod intrinsecus latet*] Oculi columbarum & oculi ceruorum , hoc differunt : quo dulcedo simpliciter diligentium , & multiplex amaritudo inuidentium.

septem proprietates columbarum.

¶Simplicitas columbarum septem habet insignia virtutum naturalium. Hæc nanque auicula,primum sine felle est,deinde nihil viuum comedit,pullos alienos nutrit,grana semper candidiora colligit,in petris nidificat, gemitum pro cantu habet,libenter iuxta fluenta residet , vt venientem accipitrem ex vmbra præcognitum effugiat perniciter.

Quomodo Maria sicut columba.

Psal.13.52.

¶Tu maximè,ô misericordiæ mater,sine felle es:nihil enim vnquam habuisti inuidiæ,nihil odij,quod familiare est rapacibus coruis. Nihil viuum columba comedit , & tu longè ab illis es,de quibus scriptum est , qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Pullos alienos colũba nutrit,& nos qui eramus alieni secundum carnem à genere tuo,ecce viuimus tuis meritis. Grana candidiora columba colligit, & tu conferens in corde tuo testimonia de scripturis, creditum tibi conseruabas secretum Dei.

Luc.2.

Columba in petris nidificat, & tu in solitudine fidei permanens, euasisti serpentis antiqui venena. Columba gemitum pro cantu habet,& tibi gemere dulce fuit , eò quòd præ cunctis mortalibus mente vulnerata esses.

Luc.2.

Columba iuxta fluenta residet : tibi autem vel tuo pectori omne fluentum scipturarum,quàm contiguum est? Nunquam aduentus spiritalis accipitris tibi esse improuisus,aut te consequi,imo nec tibi appropinquare potuit. ¶Igitur oculi tui columbarum,& hæc vera pulchritudo est,absq; eo quod intrinsecus latet , quod solus in te Deus videt:nobis autem quia inexpertum,idcirco ineffabile , imo & incogitabile est.

absq; eo quod intrinsecus latet.

Si enim quispiam dixit, & teste Deo vel cõscio, non mentiens,dixit raptum se fuisse in paradisum,siue vsq; ad tertium cœlum,ita vt nesciat,siue in corpore, siue extra corpus raptus fuerit,& audisse arcana verba , quæ non licet homini loqui:quanto magis tu regina cœlorum persæpè cœlestibus interfuisti : quippe quam & circumsteterunt obstetricum vice, gloriam Deo cõcinentes,angeli: & inter hæc didicisti vel assecuta es aliquid, quod latet & latere nos debet?

2.Corin.12.

[*Capilli tui , sicut greges caprarum, ascenderunt de monte Galaad.*] Qui greges caprarum, vel quando greges caprarum apparuerunt de monte Galaad? Vtiq; greges rationales , greges caprarum rationalium tunc apparuerunt , quando cœperunt homines eiusmo-

Greges caprarum, prophetæ sunt & filij eorum.

eiusmodi esse, de qualibus apostolus dicit: Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, &c. vsque, & in cauernis terræ. *Hebr.11.* Quando cœperunt esse homines eiusmodi, vel vnde apparuerunt homines huiuscemodi conuersationis? *3.Reg.17.* Nimirum quando Iezabel interficiebat prophetas domini, tunc apparuerũt de monte Galaad, id est, de ciuitate eiusdem nominis Galaad. Sic enim scriptum est: Et dixit Helias Thesbytes, de habitatoribus Galaad ad Achab: Viuit dominus Deus Israël, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Et factum est verbum domini ad eum, dicens: Recede hinc, & vade contra orientem, & abscondere, &c. ¶ Hæc dixit, & hæc fecit ille primus author, & institutor eorum, qui dicti sunt filij prophetarum, quos fuisse monachos in veteri testamento, consentit autoritas patrũ venerabiliũ. *Helias primus monachorum institutor.* Et rectè dicũtur apparuisse, quia iam dictus institutor illorum Helias, sic repente illic introducit, vt antea nusquam scriptura meminerit, qs vel vnde fuerit progenitus. ¶ Qui capilli tui, vel vnde capilli tui, similes gregibus illis? *Capilli similes gregibus caprarum.* Nimirũ cogitatus tui subtilissimi in eo fuerunt, vt fugeres ad desertum gentium, propter sanguinem quem synagoga multum effudit, sicut illi in solitudines fugerunt, propter sanguinem quem Iezabel primum fudit: *3.Reg.18.* secundum nomen suũ, quod interpretatur fluxus sanguinis, interficiens prophetas domini. In hoc similes illis gregibus capilli tui, id est, sicut illi, imo plus quàm illi, omnes cogitatus tui, omnis meditatio tua, solitudinẽ & requiem in omnibus quæsiuit, procul à tempestatibus Iudaicis, *Eccle.24. Rom.10.* qui suam iustitiam statuere volentes, iustitiæ Dei subiecti non sunt: synagoga peccatrix, & per omnia Iezabeli similis, quam Helias (quod interpretatur dominus Deus) & post eum filii prophetarum, nõ sine causa fugerunt, iuxta illud: Et dixi, quis dabit mihi pennas, sicut columbæ, & volabo, & requiescam? *Psal.54.* Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine, & expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Et tu columba illis similis, & quis illorum tibi columbæ similis, hæc similitudo in capillis, non solum propter illa, quæ iam dicta sunt, verumetiam, quia tu quoque longum in cogitationibus tuis, præscia futuræ passionis filij tui, pertulisti martyriũ: sicut illi diu egentes, angustiati, afflicti, omnes testimonio fidei probati inuenti sunt. *Hebr.11.* [*Dẽtes tui sicut greges tonsarũ, quæ ascenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & sterilis nõ est inter eas.*] Quã pulcher ordo? Primum oculi, & post oculos capilli, post capillos dentes lauãtur innocui. ¶ Respicite amici ad sinistrã, cõsiderate Euã, mulierem odiosam, huic dilectæ oppositam, *Eua in his sit dissimilis Mariæ.* & oculis, & capillis, & dentibus & labijs, & genis, & collo, & vberibus infaustis. Oculi eius non sicut colũbarũ, imo sicut oculi coruorũ rapaciũ. *Oculi Euæ.* Scriptum est enim: Vidit igitur mulier lignum, quod bonum esset ad vescendũ, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructibus eius & comedit. *Gene.3.* Habet autem ambitionem huiusmodi, comedite & eritis sicut dii. Ergo capilli ei⁹, id est, ambitio eius, non sicut supradictarum greges caprarum, qualium est cœleste desideriũ, sed sicut ille princeps super omnes filios superbiæ, *Capilli Euæ.* qui dixit in corde suo, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. *Iob 41.* ¶ Dentes verò eius quales fuerunt? Nimirum sicut dentes leonum, qui momorderunt, & mordendo vetitum, venturæ posteritatis suæ animas interfecerunt. *Dentes Euæ.* Si enim de filiis eius veraciter dictum vel scriptum est, Filii hominum dentes eorum arma & sagittæ, & illud: *Psal.56.* Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet dominus: *Psal.57.* quanto magis de illa, quæ tali consilio momordit, cuius morsus tam malus prouentus extitit, rectè quis dicat, quia dentes eius arma ferrea fuerunt, dentes eius molę siue molares fuerunt? ¶ At tui dentes ô amica mea, sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt, id est, certissimè ascendent de lauacro. *Dẽtes Mariæ* Cum enim posuero, siue de memetipso de latere meo lauacrum regenerationis, lauacrum sanguinis & aquæ profudero, sanctique spiritus inuocationẽ dedero, *Iohan.19.* tunc lauabuntur oues, pro quibus animã meam pono & mũdabuntur eodem lauacro, *Tit.3.* nec emundatione simplici contentæ, vellera sua deponent: vellera rerum, vellera facultatum suarum, vt nihil habeant proprium, sed sint illis omnia communia. *Act.2.4.* Huiusmodi tonsæ omnes sunt gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eas. *Oẽs gemellis fœtibus.* In quo gemellis fœtibus? In eo videlicet, quòd & præceptum impleuerunt vel custodierunt, & consilium suo addiderũt. Quod est pręceptũ, aut quod consiliũ? Vtiq; præceptum est, non rapere, aliena: consilium, relinquere etiam sua. Cõsilium istud tum præcepto sibimet composuerunt, *Matth.5.* & hoc est bonum geminum, hæc est fœcunditas fœtuum gemellorum. Sic sunt ô amica mea dentes tui, id est, talium innocentiam tibi proponis, cum eiusdem innocẽtiæ magistra sis, mul[...]o excellentior qualibet ouium siue arietum [...]ũ, quorũ vtiq; non est dentibus malè vti, *Galat.5.* [...]licet inuicem mordere, vel detrahere, & ab inuicem consumi. Et quidem grex ille, qui

cunq;

cunq; talis eſt, ſibi magiſtram ſcit, tu aút cun-
ctis humilior, de omnibus pene altiora ſen-
tis, & videris tibi capras & oues meas imitari,
quas longè præcedis. [*Sicut uitta coccinea labia*
tua, & eloquium tuum dulce.] In quo ſicut vitta
coccinea labia tua? Nimirùm in eo, quod ſer-
mo tuus à veritate nó diſcordat, imò cú veri-
tate multú côcordat. Principiú veritatis, hoc
eſt, vt non defendat ſe contra Deum, imo ac-
Coloſſ.3. cuſet ante Deum quiſpiam filiorum vel filia-
rum Euæ, quæ diſſoluit amicitiam inter ſe &
Deum proterua defenſione. Si vittam huiuſ-
modi habuiſſet, ſi vinculo perfectiôis, quod
Ephe.2. eſt dilectio, ſeſe creatori aſtrinxiſſet, paries
Pſal.95. inimicitiarum in medio non ſurrexiſſet. In la
biis tuis confeſsio & pulchritudo eſt, in la-
biis tuis ſanctitas & magnificétia eſt. Illa Deo
fuit muta, tu autē magnificaſti dominú mēte
ardentiſsima, voce ſuauiſsima, & hęc eſt vitta
1.Cor.6. coccinea, quia charitas eſt ignea, qua benè cú
eo ligata, ſic Deo adhęſiſti, vt vnus cú eo ſpiri
tus ſis. Hinc eloquium tuú dulce, quia videli
Matth.12. cet ex abundantia cordis os loquitur, & dul-
cedinem, quæ abundat interius, ſapit ſermo,
qui redúdat exterius. ¶ Ecce Rhaab meretrix
dulcis eloquij tui vittā coccineam, ſiue funi-
Ioſue 2. culum coccineum, in feneſtra ſua ligauit, ſig-
num ſuæ fidei, quod nuntios Ioſue ſiue Ieſu
ſuſceperit atq; ſaluauerit: dú Eccleſia quondā
peccatrix, & idololatrię meretricio ſordida,
dulce eloquium tuum: quo magnificauit ani
Luc.1. ma tua dominum, pignus ſuæ ſalutis iugiter
perſonat, & omnem doctrinam Euāgelicam,
in qua ipſos Apoſtolos tua ſine dubio labia
confirmauerunt, integra ſemper fide prædi-
cat. ¶ Et de omni quidē anima, quæcunq; di-
1. Corin.1. uerſa ſentientes ad vnitatē ſua prædicatione
conſtringit, vt idipſum dicant omnes, & hoc
agit in charitate & fide nó ficta: verú eſt dice-
1.Tim.1. re, qa labia eius ſicut vitta coccinea: ſed in iſta
gratia cæteris omnib' es incóparabilis, poſt
me dilectú tuú, cui ſpecialiter ſpiritus in Pſal
Pſal.44. mo dicit: Diffuſa eſt gratia in labiis tuis. [*Si-*
Quid ſit ma- *cut fragmen mali Punici, ita genæ tuæ, abſq; eo quod*
lum Punicū. *intrinſecus latet.*] Malum Punicum dicitur, eo
quod ex Punica regione ſit genus eius tranſ-
latum. Idem & malum Granatum, eo quod
intra corticis rotunditatem granorum con-
tineat multitudinem. Negāt medici mali hu-
ius cibo corpora nutriri, ſed eo ſic vtendum
opinantur, vt medicari potius non alere vi-
deatur. Ita, inquit, genæ tuę ſicut fragmē ma-
li Punici, id eſt, verecúda es, ſicut decet virgi-
nem, longè diſsimilem filiabus illis, quarum
Hier.3. cuilibet dicendú fuit, Frons mulieris mere
tricis facta eſt tibi, & erubeſcere noluiſti.
¶ Fragmen mali Punici & rubet, & amplius
quàm integrum malum redolet. Sic tu & ſin
gulariter verecunda es, & multis per bonam *Verecúdia du-*
opinionem in bono exēplo proficies. Quid *plex.*
aút eſt dicere, abſq; eo q̄ intrinſecus latet, ni
ſi ac ſi diceret, & illud, quod intus in cóſcien-
tia latet, ampli' laudabile eſt? O verè laudabi
lis verecúdia, vbi & intus cóſcientia múda, &
foris facies verecúda eſt. Nā vbi eſt aliqd, quo
mens erubeſcat, non adeo laudabile eſt, ſi cō
ſpectam faciem rubor perſundat. Igitur tua
verecundia quid eſt, niſi religioſitas ſumma?
Et hæc virtus, ſine dubio, malo Punico de-
buit aſsimilari, quia gratioſa eſt intuentium
oculis, & interdum ſuo ſilentio non minus
ędificat, quàm ſermo prædicationis. Vnde in
tunica pontificis deorſum ad pedes eiuſdem *Exod.28.*
tunicæ: Facies (inquit dominus ad Moyſen)
per circuitum, quaſi mala Punica ex hyacin-
to purpura & cocco bis tincto, mixtis in me-
dio tintinnabulis, ita vt tintinnabulum ſit au
reum & malum Punicum, rurſumq́; tintinna
bulú aureú & aliud malú Punicú: & veſtietur
ea Aaron in officio miniſterii, vt audiatur ſo *Mala punica*
nus, quádo ingreditur & egredit̃ ſanctuariú, *in ueſte Aa-*
& in cóſpectu domini, & non moriatur. Malú *ron.*
quippe Punicum in medio tintinnabulorú,
religioſum atq; operoſum eſt ſilentium, ma-
ximè ſexus fœminei, in ſocietate fidei vel do
ctrinæ prædicatorum: qualis tu præcipuè ſui
ſti virgo virginum in adiutorio, vel etiam re-
gimine prædicantium Apoſtolorum, cuius
& ſi verba non leguntur vel audiuntur, vbi
prædicauerunt: opera tamen vel merita non
ignorantur, nó minora, imo maiora tinnitu
prædicantiú. ¶ Illud quoq; factitiú malú Pu-
nicú rubicundú erat, vtpote nó ex ſolo hya-
cinto, qui color aërius vitam ſignificat cœle-
ſtem, verumetiam & ex purpura & cocco bis
tincto factum. Et ita genæ tuæ, ô dilecta vere
cúda, & magiſtra cópetentis verecundiæ ſiue
religionis neceſſariæ: cuius verecundia tanto
eſt laudabilior, quanto conſcientia glorio-
ſior, tutior atq; ſecurior. [*Sicut turris Dauid col-*
lum tuú, quæ ædificata eſt cum propugnaculis.] Quid
erat turris Dauid? Putaſne illa turris manuſa
cta, de qua legitur, cœpitq́; Dauid Sion, hæc
eſt ciuitas Dauid? Imo turris Dauid non ma- *1.Par.11.*
nuſacta fuit, cui tuum ô dilecta collum de-
beat aſsimilari, & hæc eſt humilitas Dauid. At
que hic ſenſus placet magis, Filię Sion, ait do
minus deus apud Eſaiā, eleuatæ ſunt & ambu *Eſa.3.*
lauerunt extento collo, & nutibus oculo-
rum ibant & plaudebant. Hæc fuit ſuperbia
illarum. Propterea expugnari potuerunt.
Tuum aút collú nequaquam extentum fuit,
ſed eſt ſicut turris Dauid, id eſt, ſicut humili-
tas Dauid, per quam ille coram Deo fortis,

& cōtra homines stetit inexpugnabilis. Ipse enim quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui & cum esset rex vnctus, dixit ad Saul, cum eū ille persequeretur, Quem persequeris rex Israël, quem persequeris? Canem mortuum, & pulicem vnum. Turris ista ædificata est cū propugnaculis, & mille clypei pēdent ex ea, omnis armatura fortium, id est, hanc eius tan tam humilitatem cæteræ virtutes consecutæ sunt, maximeque fortitudo & sapientia, sicut scriptum est: Dauid sedens in cathedra, sapiētissimus ipse est, quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno. O qualis hæc turris, qualia propugnacula? Ex ea mille clypei pendent, omnis armatura fortium, qui propter humilitatem accepit, vt caneret & scriberet verba fortitudinis, verba sapientiæ & veritatis tam multa, vt millenarius numerus vult intelligi: tam fortia, vt omnibus exinde armatis fortibus nihil falsitatis obsistere possit. ¶ Ita collum tuum, imo & vltrà quàm turris illa, collum tuū, id est, humilitas tua, quæ sedet vel patet in collo tuo non extento, ædificata est cum propugnaculis, & mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium. Nihil enim deest illic omnium, quæ cōtinentur in scripturis veritatis, & neq; inuisibilis diabolus, neq; visibilis homo hęreticus, econtrà potuit vnquā vel poterit. Adde illud, quod maximum est, quia verbi cuius mysterij consecuta est, vt caneret humilitas patris tui Dauid, verbi, inquam, eiusdem substantiā concepit, & incarnatam peperit humilitas tua ô filia Dauid. [*Duo ubera tua tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in lilijs, donec aspiret dies & inclinentur umbræ.*] O vbera verè gratissima atq; pulcherrima, duo vbera manu altissimi formata. Hæc sunt virginitas & fœcunditas, quarum pulchritudo ô in tuis dilecta vberibus castis, vberib' fœmineis quæ me lactauerunt, maximè spectanda est. Spectate amici vbera hæc, imò in vberibus istis duo hæc, virginitatem atq; fœcunditatē. Nonne sunt hæc sicut duo hinnuli capreæ gemelli? Nunquam visum est simile huic in montibus, siue collibus nostris, sed neq; videbitur in seculis futuris, vt vni capreæ fiant duo tales hinnuli gemelli, vt vni fœminæ cōtingat, quatenus eiusdē vberib' & filiū lactet, & virgo sit. Aspicite hoc & admiramini, videte & cōgratulamini, quia caprea hæc talis hinnulos ita geminos edidit, quia fœmina hæc, dū quasi caprea per mōtes exilit, dū cœlestib' vel supernis animo intendit, gemella hęc plenæ grati dona feliciter apprehendit, vt & mater & virgo sit. ¶ Quid faciemus gemellis istis? Pascuntur, & pascantur in liliis, donec aspiret dies, inclinentur vmbræ, id est, secreto custodiantur, in silentio habeantur, nec publicè prædicentur, quod ita sint gemelli, donec resurgam à mortuis, quod est aspirare diem, & inclinari vmbras mortalitatis. Omnino secreta sunt in lilijs hæc, id est, in illis siue penes illos, quibus inest & cādor & suauis odor castitatis, qualium prima fuit, cuius in vtero infans ad odorem nostrum exultauit longè à filiabus illis, quarum sunt quasi septem dæmonia, septem istis prædicamentis tuæ pulchritudinis, quæ nunc edixi, contraria: scilicet altitudo oculorum compositio capillorum, voracitas dentium, incontinentia labiorum, irreuerentia genarum, colli erectio nimia, subactionis atque confractionis frequens iniuria. Tempus erit, quando hæc tua, quæ nunc secreta sunt, oporteat prędicari ad gloriam Dei. Prius hoc fiet. [*Vadam ad montem myrrhæ & ad collem thuris. Quomodo uadam?*] Ascendam Hierosolymam, & consummabūtur omnia, quæ scripta sunt de me: Tradar enim gentibus ad illudendum & flagellandum, & postquam flagellauerint, cruci figent & occident me. ¶ Hoc erit ire ad montem myrrhæ, scilicet mortificari vel occidi, sicut à patribus istorum mortificati sunt prophetæ. Tertia die resurgam à mortuis, & deinde ascendam in cœlum, & sedebo ad dexteram patris, iuxta illud: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Hoc erit ire ad collem thuris. Exinde nanq; cognoscetur & prędicabitur, quia sum Deus, iuxta illud: & vocabitur nomen eius admirabilis, cōsiliarius, Deus. Hoc prædicabitur, & sequentibus signis confirmabitur, atq; ita fiet, vt mihi thus offeratur tanquam Deo vero, destructis simulachris gentium & aris dæmonū, quibus hactenus ab ignorantibus & errantibus incensum offertur & sacrificium. Quid deinde? [*Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Veni de Libano sponsa mea, ueni de Libano, ueni. Coronaberis de capite amana, de uertice sanijr & hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.*] Cum pertransiero montem myrrhę, et perueniero ad collem thuris, id est, cum resurrexero à mortuis, atq; coronatus gloria et honore resurrectionis immortalitatis, sedensq; ad dexteram patris adorari, & thure, id est, omni diuina religione honorari cœpero Deus vnus cum patre et spiritu sancto, tunc demum et tu coronaberis: tunc demum ęc loquar ad te: Tota pulchra es amica mea, t macula non est in te. Quomodo hęc loquar ad te? Nimirū magna et manifesta Euangelii prædicatione. ¶ Et nunc quidem pulchra

Margin notes: 1. Reg. 24. — Collum Mariæ. — Qui pascuntur in lilijs. — Luc. 1. — Luc. 8. — Septē uitia. — Matt. 16. 20. — Quid est ire ad mōtē myrrhæ & ad collem thuris. — Psal. 109. — Esa. 9. — Marc. ult. — Tota pulchra es.

chra es, sed nondum apparuit quod tota pulchra sis, & quod macula non sit in te, quod scilicet virgo cóceperis vel genueris, & virgineis vberib⁹ lactaueris me. Hoc prędicabitur gẽtibus, quod à Deo macula nõ sit in te. Tuc demũ loquar tibi: veni de Libano spõsa mea, *Veni coronaberis.* veni de Libano, veni coronaberis. ¶ Vnde coronaberis? De capite amana, quod interpretatur nocturna auis, de vertice saniir, quod interpretatur dens vigiliarũ, & hermon, quod interpretatur anathema. Venies de Libano, quod interpretatur candidatio, id est, migrabis de corpore isto, corpore candido, corpore virgineo, & coronaberis de omnibus his, id est, de corpore vel membris illius, qui nominibus istis rectè denotatur, de regnis mũdi huius. ¶ Regna nanq; mundi huius, quædam capita, vel quidam vertices rectè dicuntur nocturnæ auis, & dentis vigiliarũ, & verè anathematizati diaboli, à deo separati, qui cũ sit princeps tenebrarum, & tanquàm leo rugiens circumeat, quærens quem deuoret, *1. Pet. 5.* rectè & nocturna auis & dens dicitur vigiliarũ. *Leonum cubilia.* Ipsa eadem regna & cubilia leonum, & montes dico pardorum: quia videlicet reges regnorum, reges Babyloniorum & Persarum atque Mœdorum, reges Grecorum, reges & cõsules siue imperatores Romanorum, quid nisi leones & pardi dicendi sunt, quitot bellis, tot cædibus orbẽ terrarum lacerauerũt? De talium leonum cubilibus taliumq; pardorum montibus, tu amica mea coronaberis. Quomodo? Videlicet credent in me fructũ vẽtris tui, & eorum credentium salus corona tua erit. Ita coronaberis, vt & in cœlis regina sanctorum, & in terris regina sis regno- *Regina cælorum.* rum. Vbicunq; enim prædicatum fuerit illud de dilecto dictum, minuisti eum paulominus ab angelis, gloria & honore corona- *Psal. 8.* sti eum, & constituisti eum super opera manuũ tuarum: prædicabitur & de te, quod sis ô dilecta & mater huius coronati, ac proinde regina cœlorum, totum iure possidens filii regnum, atque hoc intuitu reges atque imperatores coronis suis te coronabunt, palatia sua nomini meo sacrabunt, honori tuo dedicabunt, vt desinant esse quod fuerant, montes pardorum cubilia leonũ. [*Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, uulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.* Etenim quis vnquã ita habuit, vt tu habes soror mea sponsa, vnũ oculorum? De quadã muliere sacra & veridica narrat scriptura, quia cum *1. Reg. 1.* esset sterilis, & ob hoc amaro animo orauit dominum flens largiter, & multiplic. preces coram domino, & post hæc ita sul. ctũ est: Et abiit mulier in domũ suã, vultu illius nõ sunt amplí⁹ in diuersa mutati. Quid erat illa vniformitas vultuum, nõ se amplius in diuersa mutantiũ? Nimirum identitas cogitationum, & valde intẽta earundem perseuerentia precũ, quas profectò quis discernat, vos scitis ò amici qui dicitis: Viuus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni *Hebr. 4.* gladio ancipiti, & pertingens vsq; ad diuisionem animæ & spiritus, compagium quoq; ac medullarum, & discretor cogitationũ & intentionũ cordis, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Hoc est vnum oculorũ, hęc vniformitas vultuum, oculorũ spiritualiũ, vultuũ internorũ indefessa charitate iustam precẽ perseueranter, vti cœptũ est, dirigere ad dñm, ac semper cogitare idipsum. Et quis in hac re talis, vt tu, ô dilecta singularis, quã solã præ cunctis amãtibus totã occupauit totãq; possidet amor dilecti. ¶ In hoc *Soror mea sponsa.* vno soror mea sponsa, per fidem soror mea, per spiritum sanctum amorem verum spõsa mea: in hoc vno oculorum tuorum vulnera- *Gene. 4.* sti cor meum, vnde & viscera mea super te cõtinere se non potuerunt. ¶ Nec verò solummodo in hoc vno oculorum tuorum vulnerasti cor meum, sed & in vno crine colli tui, *In uno crine colli tui.* id est, in nimia humilitate cordis tui, quem videlicet crinem semper vnũ vidi, quam humilitatem semper vniformem & indeficientem esse conspexi. Quid vno crine gracilius, & quid humilitate subtilius? Quid crine flexibilius, & quid humilitate confractius? Crinis vnus vix comparet humilitas tua vix con sentit, quod cõputari possis inter homines. Iste est crinis colli, humilis cogitatus mulieris, caput non habentis: caput, inquam, id est, virum, neq; habentis neq; habere volentis. Nã caput mulieris vir. Tu capite isto te indig *1. Corin. 11.* nam iudicasti, tu viro & omni seculo te indignam existimasti. ¶ Hoc sciẽtes dicunt & verè *Maria uotum uirginitatis prima emisit.* dicunt amici, quia votum egregiũ deo prima vouisti, votum virginitatis. Attamen sponsi nomen admisisti, desponsari viro non renuisti, & inter hæc vnum oculorum tuorũ & illũ crinem iam dictũ colli tui, magis ac magis in *Gene. 12.* me fixisti, fide fortis, spe stabilis, charitate immobilis. Si enim Abrahã & Sara fideles sperare potuerunt, quod coniugium eorum nõ deberem negligere, quin custodirẽ illud in domo Pharaonis incontaminatum, & idcirco Saram tolli in domum illam, nec Abraham renuit, nec ipsa Sara refugit: quanto magis tu fidelissima me fidelem fore sperasti, quod virginitatem tuam custodire possem, aut nõ negligerem illibatam in domo sponsi, præsertim fidelis & iusti, & idcirco desponsionis solennitatẽ non refugisti? Itaq; sempet & vbi-

& vbiq; vnum siue vnitatem habens oculorum, id est, vultum in diuersa non mutatum: vulnerasti cor meum, vnum illum crinē tuū, scilicet spiritum humilem, & contribulatum in me iecisti, veluti spiculum præacutum, & vulnerasti cor meum. ¶ Alij quondam fortes & validi me tenuerunt, & dicētem, dimittite me, non dimiserunt, & luctando fortiter contra Deum fortes fuerunt, tu autem & vulnerasti cor meum. Et illi quidem luctando atq; vincendo, æternam sibimet benedictionem & necessariam peccatori populo suo indulgētiam obtinuerunt, tu autem quid inuenisti, quid accepisti vulnerando cor meum? [*Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa. Pulchriora sunt vbera tua vino, & odor unguentorum tuorum super omnia aromata.*] Amici auscultant hæc, & intelligūt me hoc dicere, hoc admirari, quia mater & virgo es, & hunc esse fructum vnius oculorum tuorum, & vnius crinis colli tui: quod cum te reputares indignam viro, facta es digna Deo: cum te indignam iudicares facere semē in Israël, facta es digna facere salutem in Israël, cum indignā te reputares lactare filiū hominē, digna habita es mammis pulchris, vberibus pulcherrimis, mammis virgineis, vberibus intactis, lactare filium Deum & hominem. ¶ Hæc auscultantes, toties de mammis & vberibus tuis, & de cæteris instrumentis tuæ pulchritudinis, de oculis, de capillis, de dentibus & labijs, tot voces dilecti gratulantis nō fastidiunt, quoniā amici sunt, imo gaudio gaudent propter vocem sponsi lætantis, iuxta illud: Lætabitur dominus in operibus suis. Voces istæ, voces lætitiæ nostræ sunt, lætitiæ patris & filii & spiritus sancti in istis operibus nostris, in mammis siue vberibus tuis, semel duo vbera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, quod iam supradictum est: & nunc iterum, quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa, ac tertiò, pulchriora sunt vbera tua vino. ¶ Hæc enī egregia sunt opera trinitatis, hæc gratiora valdeque pulchriora primis operibus illius, dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, plasmantis de terra Adam & fabricantis de costa eius Euam. Nunquid enim non valde pulchrius est, sicut nūc, de vtero mulieris absque viro virum facere, quàm tunc de costa viri mulierem fecisse? Illic nanq; de viro mulier facta est, quæ perdat, hic de muliere vir factus est, qui perdita saluet, propter quod & factus est. Pulchritudo eius operis iucundius spectatur in mammis siue vberibus tuis, quando iā peracta est species tantæ pulchritudinis, quando iam natus lactor mammis tuis, mammis fœmineis, vberibus virgineis. ¶ Qualis tandem est ista comparatio, pulchriora sunt vbera tua vino? Aut quid magnū est dicere, pulchriora sunt vbera tua vino? Nam in vino luxuria est. Nolite (ait quidam amicorum, ad nostras adolescentulas scribens) nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Quid ergo magnum est dicere, quod vbera tua pulchriora sunt, eo quod nōn est pulchrum? Vinū nanq; siue hoc præsens vini significatum non est pulchrum, cum sit luxuria, siue carnis voluptas: siue cuius ebrietate præeunte nulla vnquam vbera præter vbera tua filium lactauerunt. Est igitur illud, quod apud hominum scholas dicitur tapinosis, id est, humilitas, statum rei magnæ dictis infirmans. Magna quippe res est virginitas siue integritas vberum, me filium lactātium, nec satis laudatur hæc tam pulchra res, dum re maritali siue cōiugali pulchrior esse prædicatur, scilicet lactatione filiorum, quorum initium vinum est, id est, luxuria, quæ in vino est: itidem secundum tropum, qui apud homines metonomia dicitur, per id quod continet, ostendens id quod continetur. ¶ Poteram sic dicere, quia sola vbera tua me lactantia pulchra sunt, cæterarum cuncta vbera fœminarum, ex quo id acceperūt, vt filios suos lactare possent, etiam si quid pulchritudinis prius habuerunt, pulchra esse desierunt, ita vt re ipsa quisq; lactentium veraciter dicat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, scilicet in iniquitatibus Adæ, in peccatis Euæ. Nā ex illis iniquitatibus, ex illis peccatis, cum cæteris malis istud quoq; vinum venit, scilicet luxuriæ nimietas, per quam conceptus mulieris à Deo super numerum multiplicentur, vt in comparatione reproborum electi pauci æstimentur. Quæ autem sunt vnguenta tua? Dico enim, & odor vnguentorum tuorū super omnia aromata. Quæ ergo sunt vnguenta tua soror mea sponsa? Eleemosynæ tuæ, quas expendisti in me. Audiunt & audituri sunt amici de quadam muliere effunden te oleum super caput & super pedes dilecti tui recumbentis, & dicunt, quia domus impleta est ex odore vnguēti, & intelligūt in illa muliere Ecclesiam nostram, quæ quoties impendit eleemosynam pauperibus nostris, toties vnguenta sua pedibus meis superfundit, & aromata distribuit. Hæc enim sunt aromata vera, vnguenta pretiosa, esurienti cuilibet ex inimicis meis cibum dare, sitienti potum præbere, hospitem siue peregrinantem colligere, nudum vestire, infirmū visitare, & si in carcere est, ad eum venire. Super omnia hæc aromata est odor vnguētorum tuorū, id est, suaui-

Margin notes: Maria fortior quàm Iacob. — Gene. 32. — Maria per humilitatē exaltata. — Cōgratulatio amicorum. — Iohan. 3. — Psal. 103. — Incarnatio Christi pulchrior plasmatiōe hominis. — Gene. 1. 2. — Ephe. 5. — Tapinosis. — Metonomia. — Aliarum mulierum vbera non sunt pulchra. — Psal. 50. — Vnguenta, eleemosynæ dicuntur. — Iohan. 12. — Matth. 25. — Eleemosyna Mariæ in Christum maxime pretiosa.

suauitas eleemosynarum tuarum, quia non vt cęteri in membris meis, sed in memetipso tu mihi munificentissima extitisti. Et quidē iure materno & naturali affectu tu mihi cuncta debuisti: veruntamen fidē & humilitatem siue charitatem tuam plusquam maternam respicienti mihi, cuncta pro optimis vnguentis, cuncta pro suauissimis fuére eleemosynis, ita vt nulla eleemosynarum aromata, quæcunque mihi in meis expenduntur minimis, vnguentis illis valeant aliquatenus comparari. [*Fauus distillans labia tua sponsa mel & lac sub lingua tua, & odor uestimentorum tuorum sicut odor thuris.*] Parum erat quod dixi suprà, & eloquium tuum dulce: quia nimis parum est, dulcedinem esse in eloquio, nisi dulce sit etiā cor. Tu dulcis in ore, dulcis & in corde. Hoc est quod nunc dico, fauus distillans labia tua subiungens, mel & lac sub lingua tua, *Christus fauus Mariæ.* id est, in anima tua. Ibi tibimetipsi dulciter sapit fauus eloquii tui, fauus distillans à labiis tuis, labiis gratiosis. Fauus tuus ego sum, mel tuum & lac tuum ego sum: quia deus tuus & filius tuus ego sum. Hoc tua sentit anima, hoc tua sonant labia: Aliud loqui nō potes, quàm id quod in pectore habes. Ex abundantia cordis labia tua loquuntur. Et si aliis pro tempore tacuisti, mihi tacere non potuisti. *Luc. 6.* Ex quo me natum vidisti, mecum dedicata es fauo dulcis eloquii, simulque osculo oris mei osculo oris tui, & satisfactum est etiam sic fidei tuæ, spei & dilectioni tuæ, fidei *Cant. 1.* per dilectionem, dicentis, osculetur me osculo oris sui. Quid de pannis dicam, quibus me inuoluisti, & in præsepio reclinasti? Nimirum id quod verum est, quia odor vestimentorū tuorū sicut odor thuris. *Sicut odor thuris.* ¶ Omniū nanq; vestimentorū scilicet bonorū operū tuorū, quæ in me materna & plusq̄ materna charitate operata es, panni illi primitiæ fuerunt. Et quia cūcta, quæ tunc in me vel tunc propter me operata es, de magno & valido charitatis igne cū suauitate humilitatis venerunt, rectè dixerim ego, rectè consenserunt amici, quia odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. Sic enim in omnib⁹ famulata es mihi, mater & virgo fidelis, tanquam deo, cui soli debetur odor thuris in sacrificio suo, quàmuis essem ego paruulus tuus, paruulus homo.

FINIS LIBRI TERTII.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS, IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI commentariorum

LIBER QVARTVS.

Psal. 42. *Nuptiæ.*

Quid agimus anima? quare tristis es, & quare conturbas me? Ecce in medio nuptiarum sumus, nuptiarum hominis regis, quas fecit filio suo, quem de virgine incarnari voluit. Et dicis mihi illud terrificum, illud valde pauendum. Intrauit autem rex, vt videret discumbentes & vidit ibi hominem *Matth. 22.* non vestitum veste nuptiali, & ait illi: Amice quomodo huc intrasti, non habés vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus eius & pedibus, *Autori reuelatio per uisionem facta.* mittite eum in tenebras exteriores. ¶ Quorsum tendis? Cur mihi hæc ingeris? Times ne, quod vestem non habeas nuptialem? Et quidem si de charitate agitur, quod ipsa sit vestis nuptialis, tu ad istas nuptias, ad istarū nuptiarum laudes decantandas sine charitate non intrasti. Ipsa mater nuptiarum, conscia sibi sit & testis, quod sine huiusmodi veste non accesseris, cui quondam tecum, vt videbatur, colloquenti, dū sermonem cum illa cō ferens de sacris mysteriis, de gloria sanctæ & indiuiduæ trinitatis, & dicenti: quomodo tu audes loqui de huiusmodi? erat autem hæc eius percunctatio facie serena & vultu hilari, ita respondisti: Ego beatā trinitatem diligo, & inde certissimè scio, quod de illa loquens nunquam extra veritatem aberrabo. Ne igitur tristeris anima mea, neq; conturbes me, *Psal. 42.* sed spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi, non aberrando, quod esset penè in tenebras exteriores mitti: & sequentem vocem sponsi cum gaudio audi. [*Hortus conclusus soror mea sponsa es, Dei genitrix, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorum Punicorum cum pomorum fructibus. Cyprus cū nardo, nardus & crocus, fistula & cinnamomum, cum uniuersis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis unguentis. Fons hortorum, puteus aquarum uiuentium, quæ fluunt impetu de Libano.*] Ecce

Ecce nouus paradiſus, nouæ plantationes, quas plantauit vnus idemq; antiqui paradiſi plantator dominus deus. Plantauerat autem dominus Deus, ait ſcriptura, paradiſum voluptatis à principio, in quo poſuit hominem, quem formauerat. Produxitq́; dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue: lignum etiam vitæ in medio paradiſi, lignũq́; ſcientiæ boni & mali. Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde diuidirur in quatuor capita. Ille eſt paradiſus antiquus, paradiſus terrenus. Iſte eſt paradiſus nouus, paradiſus cæleſtis. Vtriuſq; plantator eſt vnus idemq́ue dominus Deus. In illo poſuit hominem quem formauerat: in iſto formauit hominem, qui apud ipſum in principio erat. ¶ De iſta humo produxit omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue. Lignum etiam vitæ in medio paradiſi: iſtam humum, iſtam terram ſuã benedixit, & ex ea cũctarum germina gratiarum, & cunctarum exemplaria virtutum produxit: ipſum quoque lignum vitæ Chriſtum, Deum & hominem dominum paradiſi cœleſtis. De illo voluptatis loco egrediebatur fluuius ad irrigandum paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor capita. ¶ De iſto paradiſo ille fluui⁹, ſiue illud flumen egreſſum eſt, de quo Pſalmiſta dicit: Fluminis impetus lætificat ciuitatẽ Dei, qui inde diuiditur in quatuor Euãgelia. Nec paradiſus ille hominem cuſtodire potuit, nec paradiſum illũ bomo cuſtodire voluit. Quoniam ergo non profuit illis parentibus primis, nec nobis in illis introductio illa in illũ talem paradiſum, terrenum paradiſum, non obſeruato præcepto quod acceperunt, iterum plantatur alius paradiſus, quem ingredientes lignum vitæ æternæ comedamus, & non moriamur, & iſtæ ſunt emiſsiones dilectæ, ſuper quibus pręſenti loco gratulatur dilectus, & ita loquitur: Hortus concluſus ſoror mea ſponſa es: Dei genitrix, hortus concluſus, fons ſignarus. Emiſsiones ruæ, paradiſus malorum Punicorum, cum pomorum fructibus. ¶ Dicturus, emiſsiones tuæ paradiſus, præmiſit, hortus concluſus, ſoror mea ſpõſa, & iterum, hortus cõcluſus, ac deinde, fons ſignatus. Porrò emiſsionum horti huius illud fuit principium, quod ſicut illi nunriauit angelus, concepir & peperit filiũ. Quid igitur verbis iſtis, niſi & concipientis virginitas, & parientis prædicatur integritas? Proinde dicamus & nos feliciter cum dilecto, dicamus omnes corde credulo & ore conſono: Hortus concluſus es, ô Dei genitrix, hortus concluſus, fons ſignatus. Vnde hortus? Nam inde nominatur hortus, quod ſemper ibi aliquid oriatur, quia cũ terra ſemel in anno aliquid creet, hortus nunquàm ſine fructu eſt. Vnde ergo hortus es tu ô dilecta dilecti, niſi quia ante te natũ eſt aliquid, quod nunquam deſinit, & fructus tuus nunquam marceſsit, aut deficit. ¶ Maximè autẽ hoc mirũ eſt, imo verũ atq; iucundum, quia de horto prædicatur quod ſir concluſus. Quomodo enim hortus, ſi concluſus? Nunquam ſimile huic auditum eſt de omni noſtrorũ multitudine hortorum, nec potuit dici vel eſſe bortus non habens aditum, per quem ſaltem vnus intraret vel exiret hortulanus. Hic hortus vn⁹ vel ſolus eſt & clauſus vel concluſus, hic vterus vnus eſt & fœcundus & incorruptus. O igitur ſoror & ſponſa mea, quomodo gaudẽt amici, quia talis es hortus, talis fons? Corpore hortus cõcluſus, mente vel anima fons ſignatus. Et quare bis diceris hortus concluſus? Videlicet propter conceptum & propter partum, quia in vtroq; mirabile eſt, & fideliũ mentibus amabile miraculum, quod neque corrupta es conceptu, neq; violata partu in vtroq; & amici & omnes adoleſcentulæ noſtræ gratulantur, & vtrunq; libenter cõfitentur. ¶ Vnde aut ſons ſignatus, & quo vel quali ſignaculo ſignatus? Nimirum ex eo, ꝙ ſpiritus ſanctus ſuperuenit in te, & virt⁹ altiſsimi obumbrauit tibi. Ipſe ſpiritus ſanct⁹ ſignaculum eſt huius fontis noſtri, ſignaculum pectoris tui. Et hoc eſt geminum noſtræ cuſtodiæ munimentum, geminũ noſtrorum amicorum gaudiũ: quia & vterus tuus nulli viro, nulli carnali commercio acceſsibilis: & mẽs tua nulli vitio, nulli ſpirituali nequitiæ fuit vnquam penetrabilis. ¶ Mirum, quod cum ita ſis hortus concluſus, ita ſons ſignatus, nihilominus, imo & eo amplius, emittis omnia bona, quibus mundus impleatur, & emiſsiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus: paradiſus ſcripturarũ vel doctrinæ cum bonis & ſanctis operibus. Emiſsiones tuæ vel paradiſus tuus, cyprus cũ nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinamomum cum vniuerſis lignis Libani, myrrha & aloẽ cum omnibus primis vnguentis. Herbarum aromaticarum iſte numerus, ſcilicet numerus ſeptenarius, amicis noſtris benè eſt cognitus, quod vniuerſitatem ſignificet, maximeq́; ex ſpiritu ſancto ſit ſacratus, ſpiritu ſeptiformi, qui hoc ipſum operatur, requieſcendo ſuper me florem primitiuum horti huius. Operatur (inquam) hoc ipſum, quod hortus cõcluſus es, quod emiſsiones tuæ paradiſus talis & tam pulcher, ſicut ex iſtis aromatũ ſeptem ſpeciebus animaduerti poteſt:

inter

Gene. 2. — *Paradiſus terrenus.* — *Fluuius paradiſi.* — *Pſal. 45.* — *Iohan. 6.* — *Cur hæc dicitur hortus cõcluſus.* — *Sola Maria eſt hortus cõcluſus.* — *Fons ſignatus.* — *Luc. 1.* — *Emiſsiones tuæ paradiſus, &c.* — *Numero ſeptenario deſignatur vniuerſitas.*

inter quas principalis est nardus, vnde & bis prædicari vel numerari meretur, quũ dico,cyprus cum nardo,nardus & crocus. Nam ipsa est humilitas tua,quæ valde oblectauit altissimum,oblectauit me regem dilectum
Cant.1. tuũ,sicut ipsa dicis,quia dũ esset rex in accubitu suo,nardus mea dedit odorẽ suũ. Quicquid gratiarũ,quicqd virtutũ,quicquid ope rationũ cœlestium mũdus accepit,emissiões tuę sunt:vt vbi erant prius spina & vepres,vepres & carduus, lappa & tribulus, vrtica & paliurus, vniuersitas nequitiarum,ibi sit cyprus cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomum, myrrha & aloë, vniuersitas gratiarum,iuxta numeri huius, numeri septenarij sacramentum, cum vniuersis lignis Libani, cum omnibus primis vnguentis. Quid ibi vniuersa ligna Libani? Et prima vnguenta quid sunt vel faciunt illic. ¶Nimirum ligna Libani sunt quidam amici
Ligna Libani, Christiani potentes. nostri, amici illi, qui sunt nuptiarum nostrarum filii siue domestici, nihilominus sunt potẽtia seculi grandes & excelsi,atq; facultatib⁹ dilatati: ita vt ex eleemosynis eorũ sustententur paruuli nostri, paruuli spiritualis propositi,quemadmodũ in ramis lignorũ Libani nidificant passeres exigui. Vnde est
Psal.103. illud in Psalmo præscriptum: Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit, illic passeres nidificabũt. ¶Tales niduli passerum nostrorum, & cunctæ eleemosynæ, quas faciunt vel facturi sunt potentes ac dites amici vel filii nuptiarum nostrarũ, prima
Prima vnguenta. vnguẽta sunt, vnguẽta miri odoris,sicut significatur ex me dilecto tuo,vbi mulier pecca
Iohan.12. trix pretiosum vnguentũ emit,& effudit super caput vel pedes meos recumbentis,& do
Eleemosynarum commendatio. mus repletur ex odore vnguenti. ¶Pulchra valde varietas siue diuersitas harum emissionum tuarum huius paradisi nostri, vbi & altitudo lignorum Libani, & humilitas omnis aromatici germinis, qualecunque decet intelligi, per iam dicta virgulta numeri septenarii spectaculum commune præbebit, spirantibus in medio primis vnguentis, id est, cunctis operibus pietatis, maximeque eleemosynis, quibus suppleri poterit, quicquid minus spiritualis vitæ habuerint tales(vt iam dictum est)nuptiarum nostrarum domestici, quamuis seculi curis impliciti, nostri tamẽ per fidem amici. Sic quondam in tabernaculo domini saga cilicina byssum & purpuram amica extensione tegebant: sic semper, qui spiritualibus minus abundant, carnalia sua spiritualibus communicant, vt
Exod.26.27. iure spiritualium illorum participes fiant. Hæ sunt emissiones tuæ,soror mea sponsa, emissiones horti conclusi, emissiones fontis signati,paradisus dei patris. ¶Hæreditas mea dilecti tui, filij Dei, filii tui opus spiritus sancti, ecclesia vna de multis emissionibus tuis,quę per obem terrarum diffusa,semper in te respiciet, & ad nos clamabit de nobisipsis,vocẽ extollens mulier de turba fidelis,dicens mihi: Beatus venter,qui te portauit,& vbera quæ suxisti. Tu fons hortorum, puteus aquarum viuentium: fons (inquam) hortorum,id est, mater ecclesiarum: puteus aquarum viuentium,id est, secretarium omnium scripturarum sanctarum. Quæ,videlicet aquæ viuentes,fluunt impetu de Libano, id est,sanctæ omnes scripturæ, quæ solæ dicuntur & sunt canonicæ,manauerunt de populo antiquo, populo Iudaico. Nobilitas quippe illius populi,per Libanum solet mysticè designari: de quo populo ego & tu soror mea sponsa secũdum carnem sumus progeniti, cuius terræ terminus ex vno latere est mons huius nominis. Cunctæ viuentes aquæ de isto Libano fluunt, cuncta eloquia dei huic populo nostro,nõ quomodocunq;, sed cũ impetu cucurrerunt. Oportebat enim huiusmodi aquas cum impetu fluere, oportebat eloquia domini fortiter currere, quia multi nimis erant,qui conabantur obsistere, multi nimis adhuc sunt,qui obnituntur & audent contra dicere. ¶Idcirco amici nostri, per quos administrata sunt eloquia Dei,oportuit,vt essent non solum autoritate diuina prediti,verumetiam potestate mũdana præcelsi. Qui fere primus vocibus manifestis canturus erat mysteria regni nostri & virtutes seculi venturi, oportuit eum regem fieri, regem Dauid potentem & secundum nomẽ suum bellatorem manu fortem, vt pueros fine pueriles populi animos, qui nescirent sponte curam habere de futuris & inuisibilibus, nimis inhiando præsentibus istis visibilibus,authoritate frangeret regiæ potestatis, admixto terroribus blandimento, scilicet suauitate musici modulaminis. Similiter cæteri amicorum nostrorum, per quos eloquia dei manauerũt,fere omnes fortitudine & terrore armati fuerunt, & omnes gladiis vsi sunt, gladiis (inquam)materialib⁹ necessariò armatæ huiusmodi aquæ viuẽtes, reuera cũ impetu per eos cucurrerũt. Primus vel mitissimus eorum Moyses, cum de nostra plenitudine accipiens, viuentes aquas fundere, id est, legem sanctam & mysticam scribere inciperet,gladium arripuit atque arripi iussit, & vno die viginti tria milia hominum fabricatorum mendacii,impetu primo aquæ viuentis,id est, acceptæ legis,

Extollens se cũ mulier de turba, ecclesia est.

Luc.11.

Roma.9.

Conditores scripturarum potentes fuerunt.

Moyses

exod.32.

interfecit. Et illi quidem, poſtquam temporāliter adminiſtrauerunt, ſuo quiq; tempore deceſſerunt: ſed perſeuerat impetus aquarũ viuentium, in ore & manibus etiam illorum, qui non ſcripſerunt, quorum notiſsimus Helias extitit, qui vno die quadringentos viros magno impetu interfecit. Aquarum igitur viuentium puteus, id eſt, ſanctarum ſcripturum ſacrariũ, ſoror mea ſponſa tu es, & hinc eſt quod dico, quia emiſsiones tuę paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Sicut enim in initio fons aſcendebat è terra, irrigans vniuerſam ſuperficiem terræ, ſicut (inquam) fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde diuidit in quatuor capita: ſic ex te ô amica, ô terra benedicta, fons ille aſcendit, qui apud deum erat, & vera lux erat, ſicut ſcriptum eſt: Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Fons (inquã) ille aſcendit ex te, non principium ſiue initium habens ex te, ſed de corde patris per occultas vias cum omnibus aquis viuẽtibus, id eſt, cum omnibus ſcripturis veritatis veniens in te, & ęternum ſapientiæ fontẽ ſiue puteũ faciens in te, atq; hoc modo aſcendit ex te. Ad quid aſcendit? Vtiq; ad irrigandam ſuperficiem terræ, ad inſtruendam ſiue excolẽdam eccleſiam per vniuerſum orbem terræ. Ad hoc egreditur fluuius de loco voluptatis, ſcilicet ad irrigandum paradiſum, ad hoc, inquam, ex te, ô voluptas ſiue locus voluptatis Dei, initium accipiet ſanctum euangelium, vt per vniuerſum mundum ſpiritualem irriget paradiſum: & diuidetur in quatuor capita, id eſt, in quatuor neceſſariæ ſalutis ſacramenta, quæ videlicet ſunt hęc, incarnatio, paſsio, reſurrectio, atq; aſcenſio mea. Hæc enim neceſſario prædicabuntur, & neceſſario ſcientur, quia ſine iſtorum confeſsione nõ fit noſter paradiſus, ſine iſtorum fide non ſaluatur mundus. Diuidentur (inquam) viuentes aquæ in iſta quatuor capita, id eſt, principalia ſacramẽta: quia videlicet omnes ſcripturæ in iſta quatuor ſubtiliter intendunt, appellando hæc, faciem hominis, faciem vituli, faciem leonis, & faciem aquilæ volantis. Tunc cognoſcent amici, quid etiam ante ſcripturas voluerit ſcriptura legis, dicendo: Catulus leonis Iuda, ad prędam fili mi aſcendiſti: quid voluerit, ordinando talem ritum vituli ſacrificandi: quid voluerit, dicendo Moyſi, Prophetam ſuſcitabo eis de fratribus ſuis ſimilem tui: quid voluerit, canendo: Sicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eos atq; portauit in humeris ſuis. Et de duabus quidem faciebus, de facie hominis & facie vituli, omnes in me conſentiunt, ſcilicet quod * humanatus ſim, & mortalis mortem ſuſtinuerim, ſed de facie leonis, & de facie aquilæ volantis, non omnes ſimiliter conſentiunt, videlicet quod & reſurrexerim, & in cœlum aſcenderim. ¶ Sic & de duobus capitibus fluuii, de loco voluptatis egredientis, & in quatuor capita diuiſi, ſcilicet de de fluuio Gyon, qui apud Aegyptios Nilus vocatur, & de fluuio Phyſon, qui & Ganges dicitur, negari non poteſt, quin exeant de illo paradiſo terreſtri: de duobus verò cæteris, ſcriptores mundani ſcripturam noſtram redarguere conantur, dicendo quod non ita ſit, vt ipſa dicit, eo quod illi, ſcilicet Tigris & Euphrates in Armenia manare videantur, vno fonte exorti: non intelligentes neque animaduertentes, quia ſcriptura non dixit, quod fluuius ille paradiſi in ipſo paradiſo incipiat in quatuor capita diuidi: ſed fluuius, inquit egrediebatur de loco voluptatis ad irrigãdum paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor capita, id eſt, in omnes fluuiales atq; dulces & potabiles aquas, quarũ capita ſunt iſta flumina principalia. ¶ Aquæ etenim ſuapte natura ſalſæ erant & amaræ: aſcendendo aũt per illam quaſi terræ mammã, ſcilicet paradiſiacã terram, verſæ ſunt in dulcedinem, vt irrigarẽt vniuerſam terrę ſuperficiem, ipſæq; dulces atq; potabiles captiuo (quod futurum erat) generi humano, terram extra paradiſum facerẽt habitabilem, ſcilicet herbarum, lignorum, ſeminumq; feracem: & inter aquas cæteras, quæ ex illa mamma dulcorem acceperunt, illa flumina, Gyon & Phyſon, Tigris & Euphrates, præcipua ſunt. Similiter aquæ ſcripturarum ex te, ſoror mea ſponſa, dulceſcunt, ex vtero tuo, ſiue per vterum tuum viuentes factæ ſunt. Aliàs autem valde amaræ, imo & mortuæ & mortificantes ſunt. Litera enim occidit, ait quidam amicorum noſtrorum. Etenim quid aliud eſt, quicquid Moyſes loquitur, quicquid de Prophetis legitur apud filios matris noſtræ, qui pugnant contra te, niſi litera ſine ſpiritu, ſine anima corpus? Idcirco bibentes aquas mortuas, moriuntur, legentes & ſequentes ſolam occidentem literam, occiduntur. Quomodo tandem fiet iſtud? Quomodo plantabitur, ſiue dilatabitur talis emiſsionum tuarũ paradiſus? [*Surge Aquilo & ueni Auſter, perfla hortũ meum, & fluent aromata illius.*] Surgente Aquilone, & flante Auſtro, fiet iſtud. Quis ille eſt Aquilo? Ille nimirum, qui

Helias. 3. Reg. 18. — *Maria puteus aquarum uiuentium.* — *Gene. 2.* — *Psal. 35.* — *Fons diuiditur in quatuor capita.* — *Quatuor facies quatuor animalium.* — *Gene. 49.* — *Leuiti. 4.* — *Deute. 18.* — *Deute. 32.* — *Al. homo natus.* — *Diſceptatio de quatuor fluuiis paradiſi.* — *Per paradiſum aquæ potabiles & dulces factæ ſũt.* — *Aquilo diabolus eſt.*

qui dixit: Sedebo in monte teſtamẽti,in late
ribus aquilonis. Ille, de quo dictum eſt per
Eſa.14. prophetam: Ab aquilone pandetur malũ ſu-
Hiere.1. per omnẽ terrã. Ipſe eſt ſerpẽs antiquus, qui
Apoc.12. vocatur diabolus & ſatanas. Vnde iſte talis
aquilo ſurget? Quomodo ſurget? ¶Surget
de occultis inſidijs, vbi iacebat olim,& ſerpe
bat lubricus anguis, quando primã mulierẽ
decepit,queadmodũ illa dixit:Serpens dece-
Serpens Gene.3. pit me,& comedi. Non ibi ſurrexit vt impug
naret,ſed ſerpendo ſibilauit vt deciperet. Vi
res quippe nõ habebat prius,ꝗ cõſenſum vo
luntariũ præberet ei mulier, quam Deus in-
nocentẽ fecerat. Inter te & illum,ſoror mea
ſponſa, Deus inimicitias poſuit, & idcirco
de te omnino deſperauit,imo de fraude ſua,
de dolo ſiue artibus ſuis aduerſum te nihil
habet ſpei,vt decipere poſsit. Dico ergo illi:
Surge aquilo. Quid iaces in terra?Quid inſi-
diaris calcaneo noſtro? Nihil proficis inſi-
diando. Potius ſurge, viribus vtere, & toto
malignitatis impetu debacchare. Egiſti olim
Draco. vt ſerpens, age nunc vt draco magnus,draco
rufus habens capita ſeptem.¶Non quaſi im-
Apo 12. ſurge non imperatiuè, ſed permiſsiuè dicitur. perans dico, ſed permittẽtis animo loquor.
Tu enim iamdudũ ſurgere cœpiſti, nec aliud
eſt niſi ac ſi dicam: Age quod agis, ſurge qui
ſurgis,debacchare qui debaccharis. Quando
enim ſurgere cœpiſti? Nimirum antequam
fieret hæc altera mulier, contra quam deci-
piendo nihil poteris. Vbi verbum promiſsio
Gene.22. nis, quæ nũc impletur,audiſti,quod ad Abra
ham dictum eſt,In ſemine tuo benedicentur
omnes gentes,ſtatim ſurrexiſti, quia prædi-
ctas inter te & mulierẽ,inter ſemen tuũ & ſe
mẽ illius inimicitias adeſſe perſenſiſti.¶Sur-
rexiſti,caput erexiſti,caput primum regnorũ
Exodi. Aegyptiorum. Dixiſti enim loquens in Pha-
Exod.15. raone: Quicquid maſculini ſexus natum fue
rit,occidite,& in flumen proiicite: quicquid
fœminei,reſeruate. Et cætera his ſimilia, vſ-
que dum diceres,perſequens abeuntes:eua-
ginabo gladium meum, interficiet eos ma-
nus mea. Ita qui ſerpẽs deceptor fueras,dra-
co perſecutor factus es,draco magnus,draco
rufus, id eſt, ſanguineus. Poſt illud pri-
mum caput tuum, ſecundum caput erexiſti
3.Reg.18. occidendo per manus Iezabel & ſtirpis eius,
4.Reg.altri. præcones myſterii huius, prænuntios hu-
Hester 3. ius ſacramenti, prophetas domini. Deinde
1.Machab.1. tertium caput in Nabuchodonoſor rege
Babylonis,deinde quartum in regno Perſa-
rum & Mœdorum per Aman, qui genus no-
ſtrũ delere voluit, ne eſſet vnde poſſem ego
naſci. Deinde quintum in regno Græcorum
per Antiochum Epiphanem caput erexiſti,&
& ita iã quinꝗ; vicib⁹,ô aquilo,ſurrexiſti. Sex
tum caput nunc eſt, ſcilicet regnum Roma-
norum. Septimum nondum venit, videlicet
regnum Antichriſti. Surge igitur aquilo, id
eſt,age quod agis,non enim præcipio vt agas
malum,quod nunquam egeris: ſed permitto
ſurgere, quia vis. Excute hoc ſextum caput
tuum,effice vt tradatur hoc ſemen mulieris
in manus Romanorum. ¶Ita ſurge aquilo,
& veni auſter,veni ſancte ſpiritus,cui diabo- Auſter eſt ſpiritus ſanctus
lus aquilo contrarius eſt, perfla hortum meũ
& fluẽt aromata illius, fietꝗ; quod antè dixi,
emiſsiones tuæ paradiſus, quod nũquam ita
factum eſt. Nunquam enim ô auſter ita con-
tra Aquilonẽ veniſti, vt perflando hortum
meum, nouum faceres fluere paradiſum, id
eſt,nouam propagari eccleſiam de multitu-
dine gentium. [*Veniat dilectus meus in hortum ſu-* CAP. V.
um,ut comedat fructum pomorum ſuorum.] Vt di-
lectus meus mihi loquitur ita eſt. Ego hor-
tus,ego fons hortorum, ego fons ſignatus,
ego gratia eius,puteus aquarum viuentium,
& emiſsiones meæ paradiſus malorum Pu-
nicorum. Veniat ergo ipſe in hortum ſuum,
vt comedat fructum pomorum ſuorũ.¶Nõ, Aliter Eua aliter inuitauit maria.
quomodo Eua inuitauit virum ſuum,ego in
uito dilectum meum. Illa inuitauit virũ ſuũ
ad comedendum pomum, non ſuum, pomũ
alienum,pomum interdictum: ego inuito di
lectum meum ad hortum ſuum, ad comedẽ-
dũ fructum pomorũ,non alienorum,ſed fru
ctum pomorum ſuorum, quemadmodum di
cit:Meus cibus eſt,vt faciam voluntatem pa-
tris mei, quæ videlicet voluntas patris, ſalus Iohan.4.
& vita eſt generis humani, quod ipſe plaſ-
mauit, quod benedixit, quod perditum
reparauit. Et quid tam propriè ſuum inter
omnes fructus pomorum ſuorum, quàm
ego,quæ ſum prima de primitijs pomorum,
imo etiam fons hortorum. Veniat igi-
tur in hunc hortum ſuum, & me transferen-
do in illud tertium cœlum, in illum tertium
paradiſum,quo abijt,quo me vidente,aſcen- 2.Cor.12.
dit,comedat fructũ pomorum ſuorum: per-
ficiat,vſq; in finem perducat gratiam eorum, Actor.1.
quæ in me celebrata ſunt, operum ſuorum.
Ex quo in cœlum abiiſti,crebro ruerteris in
illum quem dicis, paradiſum emiſsionũ mea
rum,& comedis de pomis punicis,quæ opti-
ma ſunt inter primitias earundem emiſsio-
num mearum. Tot enim iam comedis frag-
mina malorum punicorum,quot beatas ani-
mas martyrum confeſſorumꝗ; tuorum hinc
aſſumis, & trãsfers in illud vitæ ſempiternæ
ſecretum. Quando ita venies in hũc hortum
tuum, ad iſtum quem dicis fontem horto-

rum? Quando ita venies ad me, vt vbi tu es, illic ego tecum sim? [*Veni in hortum meum soror mea sponsa, meßui myrrham meam cum aromatibus meis. Comedi fauum cũ melle meo, bibi uinum meum cum lacte meo. Comedite amici & bibite & inebriamini charißimi.*] Omnia quæ generi humano ad salutem siue restaurationem ipsius erant necessaria, ego te silente perfeci, soror mea sponsa: nunc me quiescente, tibi debetur aliqua eiusdem operis portio tua. Quid tãtum ad requiem tuam festinas? Ego nascendo, moriendo, resurgendo, & in cœlum ascendendo, salutem mundo operatus sum: nunc cum amicis & testibus meis te superesse oportet, & omnium quæ facta sunt, idoneum perhibere testimonium, cum necessaria operatione signorum atq; virtutum. Diligẽter auscultent amici, & enarrent omnibus nuptiarum nostrarum filiis, quatuor ista quæ facta sunt, quia veni in hortũ meũ, quia messui myrrhã meã cũ aromatib⁹ meis, & quia comedi fauũ cũ melle meo, & quia bibi vinum meum cũ lacte meo. Descendendo quippe in vterum tuũ, & assumẽdo carnẽ, vt verus homo nascerer, qui ver⁹ deus erã, veni in hortũ meũ: moriendo atq; ad infernum descendendo, reuersurus cum omnibus sanctis & electis meis, qui me expectabant ab origine mundi, messui myrrham meam cum aromatibus meis: resurgendo, comedi fauum cum melle meo: ascendendo in cœlum, bibi vinum meum cũ lacte meo. Descendendo (inquam) in vterũ tuum homo factus ego, veni in hortum meum. Quid enim non meum? Ego quippe, ego ipse sum verbũ, per quod omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil. Et ille paradisus, de quo scriptura dicit: Plantauerat autem dominus de⁹ paradisum voluptatis à principio, per me plantatus est: & tu hortus alius, hort⁹ cõclusus, per me factus es: & vniuersus emissionũ tuarũ paradisus, per me plantatus siue plantandus est: propterea dixi hortũ meũ. At nõ sic ille primus homo, de quo sic scriptum est: Tulit ergo dominus hominem, & posuit eum in paradisum voluptatis, vt operaretur & custodiret illum: non (inquam) sic ille dicere potuit: Veni in hortum meum. Non enim paradisum ipse fecerat siue plantauerat, sed nec in paradiso ipse formatus fuerat. Ego & hortum feci, & in horto natus sum, & vt aliis verbis vtar, ego & ciuitatẽ condidi, & in ciuitate natus sum, sicut scriptum est: Homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Non suus paradisus erat, atq; eo magis operari, & commissum custodire illum condecebat. Quod quia non fecit, necessarium erat vt venirem ego in hortum meum, & vltra debitum operando ac seruiendo, corrigerem illius peccatum, qui nec operatus est debitum. Quomodo correxi? Messui myrrham meam cum aromatibus meis, id est, expandi manus meas in cruce, hoc fructu, vt saluarentur omnes mei, quos ille, metendo mortem animæ suę, perdidit. ¶ Dictum quippe fuerat illi: De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, in quacunq; enim die ex eo comederis, morte morieris. Non obediuit, imo inobediens manus incontinentes ad vetitũ extendit. Hoc illi metere fuit, seminauerat enim impiam cogitationem, tumens intus, & cogitans esse sicut Deus. Hoc illi, inquam, metere fuit, nõ myrrham, sed gehennam, nõ mortem corporis, quæ interdum pretiosa est, sicut dicit Psalmus: Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius, sed mortẽ animæ, quæ mors mala est, sicut itẽ dicit Psalmista: Mors peccatorum pessima. Mortem illam messuit, morte illa statim mortuus fuit, vbi pomum de arbore rupit & momordit, iuxta veritatem, dicẽtis: In quocunq; enim die comederis ex eo, morte morieris. Ego autẽ messui myrrham meam, scilicet corporis solã mortẽ, mortẽ pretiosam. Seminauerã ante iustitiam, seminaueram humilitatem & obedientiam spontaneam, cum essem ego non vt ille, tantum homo, sed & deus & homo. Considerabam illud vnde patre minor essem, scilicet natura carnis, sicut scriptum est. Minuisti eum paulominus ab angelis, & secũdum illam naturam ita iustitiæ ordinem tenui, vt omnibus subditus essem & obediens patri, tanquam minor maiori, homo deo, creatura creatori, secundum legem Moysi. Exempli gratia. Ter in anno apparebit (inquit) omne masculinum tuum corã domino deo tuo, scilicet in solennitate azimorum, in solennitate primitiuorum mensis, & in solennitate exitus anni, quæ est solennitas tabernaculorum. Hæc enim pars iustitiæ siue obedientiæ, maximè mihi seminarium myrrhæ fuit: quia exinde inimicis meis opportunitas venit me interficiendi, dũ sciens eos tractare mortẽ meam, nihilominus propter pręceptũ legis ascendi Hierosolymam. Ita factum est, vt meterẽ myrrham meam cum aromatibus meis, id est, vt per obedientiã peruenirẽ vsque ad mortẽ, mortẽ autẽ crucis, cum qua & per quam omnia traxi ad me, & acquisiui omnes electos meos à cõstitutione mũdi. Quid deinde? [*Comedi fauum cum melle meo.*] id est, surrexi à mortuis, recepi carnẽ meam, non vltrà morituram semperq; victurã cum verbo sibi vnito

Quatuor fecit præcipua Christus.

Gen. 2. Ibidem.

Psal. 86.

Gen. 2.

Psal. 115. Psal. 33.

Psalm. 8.

Exod. 23.

Philip. 2. Iohan. 12. Ephe. 1.

vnito, verbo deo, quod sum & erã ego. ¶ Miranda oppositio, mirabilis correctio. Ille primus homo requisitus siue redargutus de peccato suo, quoniam semetipsum defendit, nõ solum mortem animæ, quam incurrerat, non euasit, verum etiam mortem corporis insuper acquisiuit, dicente deo, Quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Ego autẽ, quoniam tradidi pro peccato, non meo, sed alieno, me metipsum, obediens patri, nõ solum vitã animæ non amisi, quasi propter maledictum legis, dicentis: Quia maledictus à Deo est, qui
Gene. 3. pendet in ligno, verumetiam vitam carnis cito recuperaui, & ecce sum homo in vtroq;, scilicet in corpore & in anima viuus, contrà
Deut. 21. quod ille fuit in vtroq; mortuus. Itaq; & mel
Fauus cũ mel le in resurrectionis gloria. meũ cũ fauo meo, & fauũ meũ cũ melle meo comedi: quia mel meum fauũ suum recognouit, & fauus meus melle meo respirauit, ita vt nulla vnquam myrrha interfluere posit, id est, vitæ & verbi, quod ego sum sempiterna dulcedo carnem meã rursus decorauit, & caro in diuinitatis gloriam transiuit, ita vt ipsa iam mori vel mors ei dominari vltrà nõ possit. Hoc sacramentum nesciebant adhuc amici nostri, quando rediuiuus apparens eis, di-
Luc. 24. xi: Habetis hic aliquid quod manducetur? & tunc obtulerunt mihi partem piscis asi & fauum mellis. Comedi coram eis non prius fauum mellis, & deinde partẽ piscis asi, sed prius partem piscis asi, & deinde fauum mellis, & sumens reliquias, dedi eis. Hoc signo edocẽs, quod & ipsi exemplo meo prius passionibus atq; pressuris deficcandi, ac deinde fauo consurgendi mecum forent satiandi.
¶ Similiter & inimici mei nesciebant sacra-
Marc. 15. mentum dicti huius, quod dixi, & nunc dico: Messui myrrham meam cum aromatibus
Iohan. 9. Psal. 20. Ibidem. meis, & nihilominus dabant mihi bibere vinum myrrhatum, vinum cum felle mixtum. Post illum resurrectionis fauũ ista est gloriæ & honoris consummatio, quia bibi vinũ meũ cum lacte meo, id est, lætificatus sum ascẽsionis gaudio, completa scriptura, quæ dicit: Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. Nam ego sum ille rex, de quo dicebat: Domine, in
Psal. 46. virtute tua lętabitur rex, & super salutare tuũ exultabit vehementer. ¶ Illa lætitia, illa vehemens exultatio, ista est quam nunc dico, Bibi vinum meum cum lacte meo. Ascendi enim in iubilo, & inde non solum lætatur cor, ve-
Prouer. 31. rumetiã exultat caro: & idcirco dixi, Bibi vinum meum cum lacte meo. Hoc vinum meũ, obliuionem mihi fecit laborum præteritorũ, iuxta illud: Da siceram mœrentibus ô Lamuel, & vinum his qui amaro sunt animo. Bibant & obliuiscãtur egestatis suæ, & doloris non recordentur amplius. Bibi, & bibẽdum
Acto. 2. dedi his, qui amaro mecum fuerunt animo, vinum cum lacte meo. Biberũt & obliti sunt egestatis atq; doloris: egestatis, qua prius egẽtes fuerãt, vtpote homines sine literis & idiotę: doloris, quo propter pasionẽ meã doluerant, sicut prædixerã eis iã hora pasionis imminẽte: Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum. Itẽ: Et vos igitur nunc quidẽ tristitiam habetis: iterũ aũt vide-
Iohan. 16. bo vos, & gaudebit cor vestrũ, & gaudium vestrũ nemo tollet à vobis. Hoc sacramentum nesciẽtes, qui videbant & audiebant eos, scilicet quod bibissem ego & gustandũ prębuissẽ illis vinum meum cum lacte meo: dicebant, nesciẽtes quid loquerẽtur, quia musto pleni
Acto. 2. sunt isti. ¶ Deniq; spiritũ sanctũ dederã illis, spiritũ paracletum, qui vnus idemq; est, & vinũ meũ, & lac meum: vinũ meũ, quia gaudiũ de prę sentibus bonis: lac meũ, quia cõsolatio de prę teritis malis: vinũ meum, quia dilectio Dei: lac meũ, quia dilectio proximi. Et dicebã eis: [*Comedite amici & bibite, & inebriamini charisßimi.*] Quid comedetis, & quid bibetis? Nimirũ reliquias, quas ego sumẽs dedi vobis, reliquias faui mei & mellis mei, reliquias vini mei & lactis mei, non sine reliquijs myrrhæ meæ vel piscis asi mei. ¶ Nõ quomodo serpẽs mulierem Euam, & mulier virũ suum inuitauit
Aliter Christus, aliter serpens inuitauit ad comedendum. ad comedẽdũ, ego inuito vos ad comedẽdũ & bibẽdũ, imo cõtra illud quod illi comederũt, ego necessariæ comestionis atq; bibitionis appono vobis antidotũ. Serpens non dabat illis de suo, sed suadebat rapere de alieno: ego do vobis de proprio, de fauo & melle meo, de vino meo & lacte meo, imo & de corpore meo, de sanguine meo, simul & de spiritu meo. Spiritus hic veritatẽ loquitur vobis cõtra mẽdaciũ, quod serpẽs loquebatur illis. Quid enim locutus est illis: Scit enim deus, quia quocũq; die comederitis de ligno illo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij, & idcirco prohibuit ne comederetis. Hoc dicens ille spiritus blasphemiæ, magnã deum asseruit contra hominem habere inuidiam. Iste aũt spiritus veritatis, quid dicit vobis? Scit enim dei filius, quia si mãseritis in illo, & ipse in vobis, eritis sicut filij dei, eritis dij, eritis
Gene. 3. omnes filij excelsi, quia aperientur oculi vestri, aperientur vobis sensus, vt scripturas in-
Iohan. 17. Psal. 81. Luc. 28. telligatis, & idcirco dixit vobis: Accipite & comedite, hoc est corpus meũ. Accipite & bibi-
Matth. 26. te, hic est sanguis meus. Hoc dicẽs iste spiritus gratię, magnã circa nos insinuat dei beneuolentiã. Comedite igitur amici & bibite, & inebriamini charissimi. Hoc vnum de similibus loquor vobis, de similib' serpẽtis. Nõ enim

ſine cauſa dixi: Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpẽtem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipſo,nõ pereat,ſed habeat vitam æternam.Nõ(inquam) ſine cauſa dixi,quia videlicet ecce loquor vos bis vnum de ſimilibus ſerpentis. ¶Quid eſt illud, vnum de ſimilibus? Comedite (inquit ille)& eritis ſicut dij,comedite & bibite (ego dico)& eritis vos gratia, quod ſum ego natura,ſcilicet filij dei. Neq; illi,videlicet primi homines,in fructu ligni vetiti videbant hoc quod audiebant,ſcilicet diuinitatis effectum,neq; vos videtis in pane & vino corporalibus oculis, ſic eſſe, vt dico corpus & ſanguinẽ meum.Illi videbant ſolummodo arboris pomum, vos videtis ſolummodo panem & vinum.Plus ille ſerpens, quàm videretur, credi ſibimet voluit,& creditum eſt illi: plus & ego mihi vt credatis exigo, quàm videre poſsitis corporis oculis,& credendum eſt mihi,vt quo ordine mors introiuit, eodẽ foras mittatur,& vita ſublata malè credulus, benè credentibus recuperetur. ¶Quo enim ordine vita ſublata eſt & mors introiuit?Eo videlicet,vt morte animæ præcedente, mors carnis ſubſequeretur. Nam quo die comederũt primi homines vetitum,eodẽ morte animæ, morte peccati mortui ſunt:& deinde morte carnis,ſuo quoq; die vel tempore in pulucrẽ reuerſi ſunt. Ibi vos quoq; amici,& ſecundũ animam mortui,& ſecundum carnem morta les facti eſtis. In Adam quippe omnes moriũtur,& hoc ſcienter vnuſquiſq; veſtrum confitetur. Nunc autem quid ſpiritus dicit? Eleuare,eleuare,conſurge Hieruſalem, quæ bibiſti de manu domini calicem iræ eius,& vſque ad fundũ calicem ſoporis bibiſti,& potaſti vſq; ad feces. Duo ſunt quæ occurrerũt tibi,vaſtitas & contritio,& fames & gladius. Filij tui proiecti ſunt,dormierunt in capite omnium platearum,ſicut beſtia illaqueata:pleni indignatione domini, increpatione dei tui. Quam dicit indignationem domini, ipſa eſt mors animæ: & quam dicit increpationem dei tui, ipſa eſt mors corporis, & ipſa eſt calix, quem bibiſti (inquit) de manu domini, ſubauditur, increpantis atq; dicentis: in ſudore vultus tui veſceris pane tuo,donec vertaris in terram,de qua ſumptus es, quia puluis es,& in puluerem reuerteris. Nam calicẽ mortis animæ bibiſti, non de manu domini dei tui,ſed de manu ſerpentis antiqui inimici tui.Mortis corporeæ calicem idcirco bibiſti de manu domini,quia ſublata vita animæ, vita corporis ſi perpetua fuiſſet, tibi, nimis eſſet inutilis. Hæc duo occurrerunt tibi, inquit. Ac deinde ſubiungit: Idcirco audi hæc paupercula,& ebria non à uino. Ecce tuli de manu tua calicem ſoporis,fundũ calicis indignationis meæ. Nõ adijcies,vt bibas illum vltrà. ¶Hoc agitur nũc, ô chariſsimi,dum dico vobis:comedite amici & bibite,& inebriamini. Amici,inquam, & chariſsimi. Iam enim non dico vos ſeruos,ſed amicos meos, quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis. Idcirco non dico chari, ſed dico chariſsimi,quia charitas erga vos maxima mihi eſt,qua maior eſſe nõ poteſt. Maiorem enim hac dilectionem nemo habet, quàm vt animã ſuã ponat quis pro amicis ſuis. Hoc ego facio.Nam ecce dum morior, dum ad mortẽ trador, iamq; venditus in morte agonizor, corpus quoq; meum comedendum,& ſanguinem meum bibendum vobis appono, vt ſicut iam dixi,quo ordine mors introiuit, eodem foras mittatur de animabus & corporibus veſtris. Primò quippe foras mittitur mors animæ,dum comeditis & bibitis ſacramentum mortis vel paſsionis meæ, quia ſicut quodam loco dixi, Qui manducat me,ipſe viuet propter me. Poſt hoc foras mittetur mors corporis,ſcilicet quando omnes reſurgetis,quod & vos me primo reſurgente fideliter creditis, ſicut itidẽ ego dixi de illo, qui manducãs me,viuit propter me,& ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Dicit aliquis. Sancti itaq; patres veſtri quomodo viuent, qui non comederunt neq; biberunt hoc vitæ ſacramentum , niſi tantum in figura & in generatione vna, quando manna in deſerto comederunt,& aquam de cõſequente eos petra biberunt?¶ Ad hęc,inquam,ſicut viuentibus vobis pro modo veſtro, ita & defunctis illis pro modo ipſorum, ſapientia dei prouidit, eandemq; menſam parauit. Siquidẽ diſsipati ſunt illi,quoniam animæ quidẽ apud inferos ſunt in requie ſpei , corpora verò requieſcunt in ſepulchris,diſsipabor & ego panis viuus,qui de cœlo deſcendi,& anima quidem ad animas illorum,corpus verò deſcendit ad corpora ipſorum,ſcilicet in eius terræ ventrem , quo illa recepta ſunt. Mox animæ illorum reuiuiſcunt in vita plena atq; perfecta,cuius in ſpe aliquatenus vixerunt,in nouiſsima autem die vobiſcum reſurgent reſurrectione corporum. Atq; ita fiet, quod dicit aliquis veſtrum, quodq; firmiter tenet fides omnium veſtrum, quia ſicut in Adam omnes moriũtur,ita & in Chriſto omnes viuificabũtur. ¶Hoc tantæ ſalutis ſacramentum ab initio non feci vobis, hunc cibum potumq; vitæ æternæ hactenus non porrexi vobis, cùm ambularetis mecum ad prædicandum euangelium regni dei. Non enim tẽpus erat, neq; ordo

Mors animæ præceſsit mortem corporis. *1.Cor.15.* *Eſa.51.* *Gene.3.* *Eſa.51.*

Inebriamini chariſſ. *Iohan.15.* *Ordo mittendi foras mortem.* *Iohan.6.* *Ibidem.* *Queſtio.* *Exod.16.* *1.Cor.10.* *Reſponſio.* *1.Corin.15.* *Cur in ultima cœna & non prius dedit Chriſtus corporis &*

sanguinis sui sacramentum. ordo poscebat, vt vobis cibus aut potus dare tur nouæ salutis, priusquam mundaremini, priusquam deleretur macula vestra, macula reatus antiqui, quā contraxerunt comedédo vetitū, vobisq; omnibus nascituris intulerūt iā dicti homines, primi parentes vestri. Mun dari aūt aliter neq; vos potuistis, neq; potue rūt veteres amici nostri, sancti antiqui ab ori gine mūdi, nisi per effusioné sanguinis mei, lauacrum regenerationis, scilicet sanguinis & aquæ de latere meo decurrentis. Non igi tur antè vobis facere aut dicere debui, acci pite & comedite amici, accipite & bibite cha rissimi: non, inquam, antè, sed in ipso articu lo passionis meæ vel mortis, qua emundati estis, vnde & dico vobis, quia & vos mundi estis propter sermoné, qué locutus sum vo bis. Nā quia credidistis, & quia permansistis mecū in tentationibus meis, idcirco ex quo ego cœpi agonizari, vos cœpistis emundari: ac proinde, sicut iam mūdis, sicut emundatis à peccato originali, quod primus homo per cibū cōtraxit, húc cibū & húc potū feci vobis apponédū cæteris amicis & filijs nostris post vos nascituris, hoc ordine, vt ipsi prius lauē tur aqua baptismatis, quæ post sanctificatio nem verbi cum signaculo crucis siue exorcis mo passionis meæ vel mortis, non erit alia, sed eadem, quam cum sanguine meo de late re meo iam mortuus profundā, percussus lan cea militis, & tunc demum particeps fiat cibi huius ac potus eo modo, quo tradidi vobis. Inebriamini igitur charissimi, inebriamini, inquam, ita vt egestatis vestræ obliuiscami ni, & doloris amplius nó recordemini. Nam corpus quidem mortuum, id est, certissimè mortuum est propter peccatum, spiritus ve rò viuit propter iustificatione. Et ipsam mor tem & omnes modos siue species mortis at que pœnarum, quicquid doloris & quicquid gaudij, quicquid timoris & quicquid spei mū dus habere, siue inferre potest aut potuit, ob liuiscimini charissimi præ ebrietate vini ve stri, præ abundātia spiritus sancti, præ dulce dine nuptiarum nostrarum, nuptiarum præ sentium, quibus interesse meruistis, quarum festiuitatem videre primi meruerunt beati oculi vestri. Vos enim estis conuiuæ nuptia rum præcipui, qui primi omnium aquam vi num factum gustare meruistis. Siquidem iā hoc ipsum, quod non habetis tristitiam siue doloré seculi, quòd contemnitis gaudiū mū di, & timorem hominis non timetis, quod non in homine speratis: quæ videlicet qua tuor passiōes aquæ mortuæ, imo & aquarum mortuarū quędā capita sunt: sed solūmodo secūdum Deum contristamini, solummodo in spiritu sancto gaudetis, solum deum time tis, & in solo deo speratis: iam, inquā, hoc ip sum est prægustare factum ex aqua vinum, & ebrietatis initium: veniet autem satietas, per ficietur ebrietas. post hoc, iuxta illud in Psal mo: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Ecce hæc sunt soror mea sponsa, quæ feci, quæque dixi amicis & charissimis meis, veniés in hor tum meum, metens (vt iam dixi) myrrham meam cum aromatibus meis, comedens fauū meum cum melle meo: & bibens vinum meū cum lacte meo. Cæterum quod optas & dicis post hęc omnia: Veniat dilectus meus in hor tum suum, vt comedat fructum pomorum suorum, hoc desiderans, vt te, quam dixi hor tū conclusum, cuius emissiones tunc vel esse incipiunt per mundum vniuersum paradisus malorum punicorum, te, inquam, hortum cō clusum, fontemq; hortorum, mox accipiā ad meipsum: vt vbi ego sum, illic & tu sis mecū: hoc nimirū ratio differre postulat, videlicet in primis, ne vacet huic mundo dicere, quod nunquam mulierem viderit, de qua nouum hoc audit ex euangelij nostri prædicatione, quia misit Deus filium suum, factū ex mulie re, factum sub lege. ¶ Pulcherrimum atq; or dinatissimum est, quod dū aduersarij nostri libros baiulant secum, dicentes siue scriptum habentes, Ecce virgo concipiet & pariet filiū, & vocabitur nomen eius Emanuel: & amici nostri prędicant in ista plenitudine temporis hoc esse perfectum, sequentibus signis ad cō firmationem dictorum, tu quoq; ades media librorum præcedentium atq; prædicatorum signorūq; subsequētiū, tu, inquā, virtutū ope ratrix, ac totius sanctæ magistra religiōis, qua lé nunquā oculus vidit, qualis ab initio, quan do Eua facta est, nō fuit, nec est, nec erit, in co gitationibus suis, in verbis suis, in factis suis, in omni odore suauitatis, in omni flore & fru ctu honoris & honestatis. ¶ Ecce vēturi sunt homines spiritus contrarij, spiritus contra se metipsum diuisi, & contra conclusionem hor ti mei, contra virginitatem vteri* mei, contra paradisiacas emissiōes tuas, multa ac diuersa, imo & contraria dicturi, videlicet Carpocra tiani, Valentiniani, Apollinaristę, Pauliani, Io uinianistæ, & alij spiritu erroris seducti siue seducendi, per quos serpens antiquus sibila bit, vt dicant, alij me hominem fuisse tātum, & vtroq; sexu progenitum: alij me nihil cor poris assumpsisse ex te, sed trāsisse per te qua si per fistulam, alii non me hominem verum, sed in phantasia apparuisse hominem phanta sticū, alij non semper me fuisse, sed ex te sum psisse initiū, alii filius te ex Ioseph suscepisse

Marginal notes: *Iohan. 15.* — *Lucæ 23.* — *Roma. 8.* — *Qualis ebrietas apostolorum.* — *Iohan. 2.* — *2. Corinth. 7.* — *Psal. 35.* — *Iohan. 14.* — *Galat. 4.* — *Esa. 7.* — *Marc. vltim.* — *Eccle. 42.* — *aliàs, tui*

post me natũ. Tã diu igitur differri te oportet & detineri in peregrinatione ista, donec interimas & istas & cæteras hæreses vniuersas, narrando fideliter, quod prædicetur & scribatur veraciter, narrando, inquam, prout tempus & causa postulauerit, quod non me ex viro, sed ex superueniente spiritu sancto conceperis, quod non ita per te, quasi per fistulam transierim, sed de ipsa carnis tuæ substantia veram carnis substãtiam susceperim, quod non phantasticum, sed verum & verè humanũ corpus acceperim, & in cœlum leuauerim, quod non ex te initiũ sumpserim, sed ante te, imo & in principio ante omnia secula Deus Dei verbũ ego extiterim, & post me natum semper virgo sis, iuxta quod Ezechieli prophetæ dictum fuit, quia porta hæc semper clausa erit. *Ezech. 44.* Portas istas & omnes einsmodi emissiones tuas, tẽpus tuũ erit, vt cum anima tua faciam id, quod summopore desiderãs, dicis. Vt veniat dilectus meus in hortum suum, vt comedat fructum pomorum suorum.

LIBRI QVARTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM DE INCARNATIONE DOMINI Commentariorum.

LIBER QVINTVS.

O Beata Maria, vocem sponsi iamdudum audierunt non solum amici, verumetiam adolescentulæ quàm plurimæ pulchritudinem tuam laudantis & dicentis, quia *[margin: * dilecti, dicentis]* tota pulchra es, & adhuc * adiicientis, absq; eo quod intrinsecus latet. Quid est illud quod intrinsecus latet, nisi optimus intentionis siue cõscientiæ thesaurus? Hoc enim fere omnes nos latet, dum legimus, quia tu religionis & fidei magistra cum beatis apostolis cõuersata es, cum hominibus & fere inter turbas visa es. Cur non potius in abscondito te continuisti? Cur non confirmasti tibi secretum contemplationis? Cur vnquam aliquis mortalium visus est magis te assumpsisse pennas sicut columbæ, vt volaret & requiesceret, vt elongaret fugiens, & maneret in solitudine? *[margin: Cur Maria nõ elegit sibi vitam solitariam sicut Helias.]* Hoc enim multi fecerunt, non solus Helias siue Helizæus, verumetiam quàm plures filij prophetarum. *[margin: Psal. 54. 3. Regu. 18. 19.]* Quid igitur? Quam ob causam non & tu similiter, siue amplius eo modo pretiosam abscondisti hominibus pulchritudinis tuæ margaritam? Quærimus hoc & est scitu dignum, & ecce iam inuenimus & videmus, non quidem omnino sicut est, sed quasi per speculum. *[margin: 1. Cor. 13.]* Nam speculi vice ad causam istam considerandam habemus maximè hunc scripturæ locũ, hæc pulcherrima dicta Canticorum, quæ sic incipiunt: [Ego *dormio, & cor meum uigilat. Vox dilecti mei pulsantis: aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Dilectus meus misit manum suam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactum eius. Surrexi, ut aperirem dilecto meo. Manus meæ distillauerunt myrrham primam, & digiti mei pleni myrrha probatißima. Pessulum ostij mei aperui dilecto meo. At ille declinauerat atque transierat. Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. Quæsiui illam & non inueni: Vocaui, & non respondit mihi. Inuenerunt me custodes, qui circumeunt ciuitatem. Percusserunt me & uulnerauerunt me, tulerunt mihi pallium meum custodes murorum. Adiuro uos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, ut annuntietis ei, quia amore langueo.*] Ecce hic, ô Maria beatissima, ecce hic nobis quasi per speculum in ænigmate sublucet vita tua, vita inclyta, quæ (vt dicere vel canere iam consueuimus) cũctas illustrat ecclesias. Totus fere huius capituli sensus ad illud pertinet, quod in te latet, & supra nos est quemadmodum suprà dicebat dilectus, oculi tui columbarum, absq; eo quod intrinsecus latet: sicut fragmẽ mali punici, ita genæ tuæ absq; eo quod intrinsecus latet. *[margin: Sup. cap. 4.]* Admoueamus igitur hoc speculum, & diligenter oculis cordis exinde cõtemplemur, vt saltem aliqua ex parte cognoscamus sanctissimam conuersationem tuam. [Ego *dormio, & cor meum uigilat.*] Quid hoc est aliud, nisi illud ipsum, quod alibi dicit habitatrix pectoris tui sapientia dei, In omnibus requiem quæsiui? *[margin: Eccle. 24. Lucæ 10.]* Et quid hæc sunt, Ego dormio, &c. In omnibus requiem quæsiui, nisi optimam partem elegi, relictis cunctis solicitudinibus vel curis seculi? *[margin: Ego dormio, & cor meum uigilat.]* Et quidem multæ

multæ filiæ siue multæ animæ taliter dormierunt, vel dormire cupierunt, sed tu dormitionis huius totum obtines magisterium, & vigiliarum cordis totum tenes principatum. Quid aliud nobis in Psalmo loquitur ibidē dilectus, dicēs: Vacate & videte, quādo ego sum Deus: Hoc nanq; idem est, ac si diceret: Vos dormite, & cor vestrū vigilet. Intelligimus igitur quid dicas, ego dormio, & cor meū vigilat, scilicet quia talē nobis vt sequamur vitam tuam esse insinuas, qualis in patre tuo Iacob, quasi per vmbram significata est, qui & ipse quando dormiuit, tūc cor eius vigilauit, sicut scriptum est: Cumq; venisset ad quendam locum & vellet in eo requiescere, tulit de lapidus qui iacebat, & supponens capiti suo dormiuit in eodem loco. Viditq; in somnis scalam stantē super terrā, & cacumē eius tangens cœlum: angelos quoq; dei ascēdentes & descendentes per eā, & dominū innixū scalæ, &c. Multarū quoq; (sicut iā dictū est) animarum fuit & est, non solum secundū illam similitudinem otio sancto dormire, id est, à terrenis curis vacare, & in cœlestibus per contemplationem corde vigilare: verum etiam eodem modo, quo & Iacob tunc dormiuit secundum corpus dormire, & secundū animam per somnium cœlestia videre, iuxta illud: Senes vestri somnia somniabunt, & iuuenes vestri visiones videbūt. ¶Sed ô tu cœlum dei, vnica sedes domini, in vtroq; vigilātiæ modo, cūctis mortalibus siue terrenis hominibus longè eminētior extitisti, longè studiosior ad contemplandum eum, in quo desiderant angeli prospicere, atq; aptior fuisti. quid ergo tu cum hominibus, quamuis sanctis? Quid tu loqui vel conuersari cum mortalibus, quamuis apostolis? Cur non potius tanquam turtur castissima, turtur soliuaga, solitudinem expetisti remotior, quàm Iohānes Baptista, secretior quàm Helias, vt soli te scirent, tibique famularentur angeli sancti, nō ad horam, sicut angelus Heliam semel & iterum pauit, neq; ad tempus, sicut eundem corui pauerunt ministri, sed iugiter, donec tuis completis diebus, ad transferēdam te in cœlū ęthereū non vnus tantū currus igneus, sed totus cum rege suo filio tuo veniret atq; occurreret angelorū exercitus? ¶Hæc nobis quasi percontantibus tu respondens, dicis: [*Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meū plenū est rore, & cincinni mei guttis noctium*] Hoc est dicere: Dilectus meus foris est, quasi sub dio est, tectum non habet, domum non habet: Vulpes (inquit) foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis nō habet, vbi caput suum reclinet. Quid enim? Nunquid domum vel suam habet? Imo reliqui (ait) domum meam, diuisi hæreditatem meam, facta est mihi habitatio mea quasi spelunca hyęnæ. Domum ergo iam non habens suam, & nondum adeptus aliam, id est, à Iudæis iam repulsus, & gentibus nondum cognitus, quodammodo stans foris & pulsans, rogat intus suscipi, & hęc vox dilecti mei pulsantis: Aperi mihi soror mea, columba mea, amica mea, immaculata mea. ¶Snror mea, per fidē, amica mea, per spē, colūba mea, per charitatem, immaculata, per omnimodā mentis & corporis incorruptionē: quod in matre, quæ concepit & peperit, valde laudabile est. Aperi mihi, scilicet os tuum, loquere, prout ad confirmandum pertinet euangeliū, & in hoc optatę tibi quietis patere suspendium, vt gratum singulari pudicitiæ tuæ propter me rumpas silentiū. ¶Quā obcausam? Videlicet, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. Extraneus factus sum quippe fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ, & sicut eius qui foris est, & tectum non habet, caput plenum est rore, & cincinni siue supremi capilli pleni sunt guttis noctium: ita opprobria exprobrantium ceciderunt super me, & ab ipsis sacræ sensibus prauis inficiuntur scripturæ, quæ omnes ita mihi, scilicet verbo dei, sicut cincinni inhærent capiti. Sicut me extra portas suas, vt crucifigerent, eiecerunt, ita de cordibus suis longè fecerūt, odientes & me & patrem meum: & sicut illa nocte sua faciem meam conspuerāt, ita pertinaciter blasphemias in caput meum iactātes, & cincinnos meos commaculant, similes ipsi rori cadenti, siue caducis guttis noctiū, quia de gratia dei ceciderunt: dum me Deum Dei filium esse blasphemantes negant, & scripturas, quæ testimonium perhibent de me, sensu contrario conturbant. Aperi igitur cum alijs testibus meis os tuum, & facito, vt in quibuscunque locum habeam, vbi reclinem caput meum. ¶Vbi & quando ista vox dilecti pulsantis? Intus & interiori homine, vbi vobis quoq; amicis dilectus idem solitus est loqui, sicut & de quodam vestrum scriptura dicit: Dixit autem spiritus Philippo: Accede & adiunge te ad currum istum. Si enim dilect' habitat in vobis, & intus loquitur vobis, non necesse habetis doceri, quid de me ipsa dixerim, vox dilecti mei pulsantis. ¶Si quæritur quando, nimirū postquam ascendit in cœlum, dum hic quoque sexus renderet ad eū, sicut legitur in Actibus Apostolorū: Hi omnes erant perseuerantes vnanimes cū mulierib', & Maria matre Iesu & fratribus eius.

Sicut

[Marginal notes: Psal. 45. — Somnus Iacob. — Gene. 28. — Iohel. 2. — Cōtemplatio Mariæ cunctis excellentior. — 3. Reg. 19. — Dilectus foris stans & pulsans. — Matth. 8. — Hiere. — Soror mea &c. — Caput meum plenum est rore. — Psal. 68. — ibidem. — Vbi vox pulsantis. — Acto. 8. — Quomodo feminæ quoq; comiter viuere cœperunt. — Acto. 1.]

Sicut viri, ita & fœminæ iam communiter viuere incipiebant, non solum Iudæorum, verumetiam Græcorum, quum dato spiritu sancto, prędicaretur euangelium. Hinc est illud: *Actor. 6.* In diebus autem illis crescente numero discipulorum, factus est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eò quod despicerentur in ministerio quotidiano viduę eorũ. Propter huiusmodi maximè fiebat vox dilecti pulsantis & dicentis: Aperi mihi soror mea, vide licet ne vel infirmiori sexui deesset salutaris doctrina, ministeriumq; & norma vitæ, vel morum disciplina. Ego autem, inquam: [*Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?*] Iamdudum quippe dilecte mi vitam perfectè solitariã concupiui, in qua sic viuit, ac si quis tunica vel omni veste nudus, quiescat sibi in secreto lectuli lotis pedibus, & expers toti⁹ pulueris. Quomodo rursus implicabor curis, quæ non desunt prælatis in conuersatione communi, quamuis vita communiter viuentium propriumq; nihil habẽtium religiosa sit vel esse possit? Hæc nanq; vita sine victu vel ministerio quotidiano nõ potest deduci, & nõnihil habet pulueris, imo & nimis sæpe puluerulenta est, & in primis murmuriosa, sicut initio iam audistis ò amici, quia factus est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quod despicerẽtur in ministerio quotidiano viduæ eorum. Nec mirum, quod sexu isto, sexu fragili, confugiente ad nos de luto seculi, subest aliquid pulueris huiusmodi, quum & in vestro, scilicet sexu virili, nonnulla reprehensibilia sint, & multa pristinæ conuersationis vestigia supersint. ¶Ego autẽ di *Maria præ cæteris contemplatiua.* lecto meo pulsanti loquor, eiq; nota replico, quia singularis ego præ omnibus exui me tunica mea, mente & actu vel habitu reliqui omnia, & ita laui pedes meos, conscientiam siue intentionem meam emundante spiritu sancto, vt iam dicti pulueris nihil omnino residuum sit. Quomodo nunc induar tunica, vt quum mea reliquerim omnia, curem aliena, pro aliis solicita, & earum quæ quotidie veniunt viduarum, vel quæ vẽturæ sunt virginum materfamilias effecta? Quomodo iniquinabo, quos laui pedes meos, id est, ad aliqua terrena inclinabo oculos vel cæteros, quos omnes tibi soli dilecte mi dedicaui, sensus vel cogitatus meos? nam etsi custodia tua semper mecum est, vera tamẽ humilitas semper solicita est, & mea potissimũ anima, quæ amore tuo singulariter plena est, pro puluere æstimat, pro sordibus reputat, quicquid vnquã pręter te per aliquam necessitatẽ dicit vel cogitat, quamuis licitum sit, quamuis non otiosum, imo & aliquatenus vtile videri possit. Hęc vel his similia dicenti & vigilanti, corde dormire volẽti mihi quid obuenit? [*Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius.*] Quomodo, ô dilecta, misit dilectus tuus manum suam per foramen? Quæ est illa manus? Quod est illud foramen? Quis ille tactus? Quis ille tremor? Quomodo intremuit venter meus? aut quid venter tuus? Mirantes ista quęrimus, quia talium inexperti sumus. Dicit quidam veterum amicorum: Et *Hiere. 1.* misit dominus manum suam & tetigit os meum, & dixit ad me: Ecce dedi verba mea in ore tuo: ecce constitui te hodie super gentes *Ezech. 10.* & regna. Item alius dicit: Ego sedebam in domo mea, & senes Iuda sedebant coram me, & cecidit super me ibi manus domini Dei. Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei. ¶Nostra ętate refere- *Misit manum suam per foramen.* bat quędã adolescentularũ familiaribus suis, quibus propter compertam beneuolentiam secreta sua committere non dubitabat, nocte quadam similitudinem manus à capite lectuli fuisse immissam super pectus suum pene vigilantis, imo nullatenus dormientis, nõ nihil tamẽ de excessu tenuiter patiẽtis. Erat autem tactus suauissimus, quasi dexterę manus. Et apprehendens illam suis vtriusq; manibus demulcebat signaculo crucis, peragrans intus & exterius, quibus delinimentis valde manus eadem delectari videbatur. Cũque post illas signaculi sancti delicias, quib⁹ manum demulcebat, brachium quoque contingere, ipsamq; personã, cuius manum tenebat, assequi conaretur, velociter veluti increpitans mouit & excussit se manus illa, oleo suauior, penna volucris agilior, motuq; suo dedit intelligi, quod ipse cuius erat manus, nollet se apprehendi. ¶Memorabat etiam eadem adolescẽtula, scilicet anima nuptijs istis dedita, canticisq; nuptialibus intenta, quoniam dilectus in visu noctis conspicuus, manũ suã miro modo pectori eius, quasi per foramẽ iniecit, & cor eius intrinsecus apprehẽdit, tenuitq; aliquandiu suauissimè stringẽs, & gaudebat ineffabili gaudio cor illud intra manum illam subsiliens atque tripudians. ¶Porrò de tremore illo, tremore sancto & *Sanctus & dulcis tremor.* diuino, tale experimentũ sibi euenisse fideli narratione referebat. Aspiciebat per visum in quadam ecclesia saluatoris imaginem, cruci confixam in loco sublimi, scilicet vbi de more consistebat, orantibus siue adorãtibus proposita populis. Cumq; in eã intenderet, viuẽs imago visa est, vultu quasi regio, radiãtibus oculis, aspectuque prorsus reuerendo: manum-

manumq; suam dexteram de patibulo adducere, signaculum crucis super aspicientem edere magnifica expressione dilectus ille dignatus est. Non vana visio, imo magnæ virtutis sensum videnti intulit cótinuo. Deniq; sicut tremit folium arboris, vbi ventus vehemés illud cócusserit, ita cũ repẽte in hoc visu euigilasset, in lectulo aliquãdiu tremuit, verũtñ tremore dulci, tremore blãdo, nimiũque suaui. Et antequã euigilaret, in ipso visu iã dicti virtus signaculi videntem sursum rapuit, velocius atq; facilius q̃ dici possit, manibus expansis ad manus illius confixas cruci, ita vt os quoq; ori, totumq; corpus admotũ videretur eius corpori, & vbi somno erupit, aliquandiu (sicut iam dictũ est) tremore illo diuino multum delectabiliter vigilans tremuit. Hæc pro experimento manus vel tactus atque tremoris diuini paucis dicta sint. Verum cum de tua persona agitur, ô dilecta dilecti singularis, qualia vel quanta sunt ista, vt ea, quæ circa te fecisse credenda est manus domini, possint aliquatenus ex istorum similitudine colligi? Magna sunt ista, nostrosq; longè cogitatus excedunt: te potius audiamus, cætera tam sancta, tamq; mystica narrãtem, tam longè supra literam spiritum vitæ in sensu habentem: [*Surrexi ut aperirem dilecto meo. Manus meæ stillauerunt myrrham optimam, & digiti mei pleni myrrha probatissima.*] Surrexi, inquam. Quomodo enim diutius dormire aut pòst obdormiscere potuissem? Quomodo tunica indui fastidiosum, aut puluerem pati in pedibus mihi esset pigrum, vbi post vocẽ dilecti mei pulsantis, manus quoq; accessit, & tactu suo illum ineffabilem ventri meo timorem incussit? Surrexi igitur, vt aperirem dilecto meo, operam dedi, vt cum apostolis Christi, vtiq; dilecti mei dictis & factis proficeré currenti euangelio. Nam hoc est quod dico, Manus meæ stillauerunt myrrham primã, & digiti mei pleni myrrha probatissima. ¶ Oportebat nanq;, vt maximè relictis credẽtium atq; apostolicam vitam imitantiũ viduis manifestum darem exemplum omnis mortificationis vitiorum normamq; in propatulo mox venturis, nouumq; eatenus inauditũ exemplum eo suscepturis sanctæ virginitatis propositum. Hæc myrrha vtiq; probatissima, id est, pretiosissima est. Cęterum carnem mortificare, non propter deum, neque propter ædificationem videntium, sed propter gloriam propriam capiendam ex ore laudantium, hoc quidem est manibus stillare myrrham, sed non probatã, imo nec ibi sunt digiti, qui dicantur myrrha pleni, quia non est in tali opere virtus discretionis, quæ per *Myrrha non probata quid sit.* digitorum distinctioné solet intelligi. [*Pessulum ostij mei aperui dilecto meo.*] Pessulum (inquã) ostij mei, id est, clausurã oris mei. Quid nanq; per pessulũ, nisi silentiũ signatur firmamẽtum. Pessulũ ergo ostij dilecto meo aperitur, quũ indictũ ori silentiũ propter Christũ resoluitur, vt audientes ædificentur. *Pessulũ ostij oris est silentium.* ¶ Et q̃ pulcher, quàm rationabilis & disciplinatus ordo loquendi? Prius myrrha stillat de manibus, & digiti myrrha probatissima pleni monstrantur, ac deinde pessulus ostij dilecto aperitur, id est, prius vita laudabilis in exemplum præparatur, & deinde doctrina fidem quærens audientium palàm profertur. *Oportet prius facere postea docere.* Hinc de ipso dilecto scriptum est, quia cœpit facere & docere. *Acto. 1.* Non dictum est prius docere, & deinde facere, sed prius facere, & deinde docere. [*Et ille declinauerat atq; transierat.*] Ego (inquit) pessulum ostii mei dilecto meo aperui, & ille declinauerat atq; transierat, id est, ego os meũ aperui in doctrina, vt audientibus facerem notitiam dilecti: sed ille iam nobiscũ non erat, iam cœlo receptus, huc redire vlterius non habebat. Ergo ne, ô dilecta tu istud nesciebas? Nonne prius quàm modo iam dicto pessulũ ostii tui aperuisses, videras, quod in cœlum ascendisset: & sciebas, quod vltrà ad commanendum mortalibus rediturus nó esset? Sciebam (ait) & benè sciebam. Sed quid? [*Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est.*] Quando vel vbi locutus est? Nimirum, quando vel vbi ego pessulum ostii mei dilecto aperui, loquendo scilicet pro vtilitate audientium ea quæ sunt dilecti, tunc & ibi dilectus est locutus. Non enim ego eram quæ loquebar, sed ipse loquebatur in me. *Matth. 10.* Si enim quilibet vestrum amicorum dicit, & verè dicit: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur, Christi, nó dubiũ quin & in me dilectus idem locutus sit, quoties ei pessulum ostii mei aperui, quoties linguam moui, & verbo Dei (quod ipse est) vocem meam accommodaui. *2. Corint. 13.* ¶ Vt ergo dilectus locut9 est, anima mea liquefacta est. *Anima mea liquefacta.* Flebam quippe, & prę singultibus vehementer erumpentibus non poteram verba nisi cõcussa, vel voces nisi intercisas excludere. Nun quid enim poteram absq; fletu de illo verba facere? Verum fletus ipse consolatio mihi erat, delectatio quædam mihi erat: sicut & cuique vestrũ lachrymæ suæ dulces sunt, fluentes in eiusdem recordatione dilecti, iuxta illud: *Fletus dulcis* Fuerũt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. *Psal. 41.* Quanto magis mihi, dum diceretur mihi quotidie: Vbi est deus tuus, filius tuus: siue dũ dicerẽ ego, Me dimisit in hoc exilio deus meus, filius meus, de me taliter incarna-

benis lachrymas suas currere dimittebant, quantũ ipsæ lachrymę volebant. Tunc vnusquisq; portiõem suam afferebat in medium, memores verborum patris sui, filij mei, sponsi iam dicti, dilecti nostri, verborum nouissimorum patris eiusmodi, quæ moriens & quasi vltimum traheos spiritum dixit, memores quale testamentum scripserit eisdem filijs suis, qualem hæreditatem dimisisset eis, & de ipsorum hæredum pace & concordia moriens quàm piè solicitus testator ipse fuisset, & quomodo cum dilexisset suos, qui erant in
Ioh.13. mundo, in finem dilexit eos. Hæc erant iacula ipsorum, & istis percusserunt me, & vulnerauerunt me, percussi ipsi & vulnerati à me vicissim sagittis acutis, quæ erant sagittæ loquentis in me dilecti, quemadmodũ Psalmi-
Sagittæ potẽtis acutæ. Psal.119. sta dicit: Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatorijs, atq; ita mutuis percussionibus mutuisq; vulneribus percutiebamus inuicem & percutiebamur, vulnerabamus & vulnerabamur, percussionibus suauissimis, vulneribus dulcissimis: qualia qui expertus noo est, profectò sanitatem cordis non ha-
Tulerunt mihi palliũ meũ. bet. ¶Inter ista tulerunt mihi pallium meum illi custodes murorum, ita videlicet, vt totum quod erat in me secretum, facerem, quantum opus erat, illis manifestum. Nam eatenus omnia, quæ erãt de illo dilecto, ver
Luc.2. ba conseruaueram conferẽs in corde meo, & ita cõtegens quasi sub pallio: tunc autem deprompsi in aperto, videlicet necessaria multumq; profutura prædicando vel etiam conscribendo dilecti euangelio. His alijsq; modis defessa, & omnino huic mundo præmortua, conuerto me ad filias sororesq; nostras, euangelii nostri viduas, siue qualescũq; sexus nostri personas mihi creditas, & aio ad eas: [*Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum meũ, ut annuncietis ei, quia amore langueo.*] O
Filiæ Hierusalem secundũ fidem. Roma.1. filiæ Hierusalem, quæ veræ estis filiæ Abraham, semen Iuda, filiæ quoq; Dauid secundum fidem, credendo in eum, qui cum esset filius Dei secundum diuinitatem, & rex supernæ Hierusalem, factus est filius meus, fiue filius hominis ex semine Dauid secundũ carnẽ, adiuro vos, videlicet per hoc ipsum, vnde estis filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, si ante me, vt sępe fit, discipulæ ante magistram, exeuntes de corpore, veneritis ante dilecti mei conspectum, vt annuntietis ei, quia amore lãgueo, quia præ amore eius, præ magno videndæ faciei eius desiderio, nimirum vitæ huius tædium patior & animo gemituoso lachrymosisq; oculis suspiriosas præsentis exilij moras sustineo. ¶Quid erat, vel quid efficiebat hæc ta-

lis adiuratio? Nunquid ille dilectus nesciret amorem languentis siue languorem amantis, nisi annuotiaretur ei? Domine (inquit Petrus) tu omnia scis: tu scis quia amo te. Quanto magis, ô tu dilecta, tam prudens tamq; fidelis, per temetipsam absq; internuntiis dicere poteras dilecto, & frequenter dixisti sine dubio, dilecte mi, nullum tibi est absconditũ cor, nullius occultus amor, tu scis quia amore langueo? Quorsum ergo tendit vel quid efficit hæc adiuratio? Eò nimirum, vt percussa percutiat, vulnerata vulneret, mater filias, salubriumq; vulnerum suorum aliquod, & si nõ statim omnibus, at saltem iam aliquibus earum experimentum efficiat, vt audientes filiæ vel sentientes io matre tantum vitæ futuræ, quæ non videtur, desiderium, in mente persentiant & ipsę talem illum esse dilectum, vt iure propter eum fastidiat quiuis vel quęuis hoc præsens seculum, iãq; inter moras præsentis vitæ magis ac magis cupiat eum agnoscere, saltem per speculũ, saltem in ænigmate. Vnde & protinus dicũt: [*Qualis est dilectus tuus ex dilecto ô pulcherrima mulierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quis sic adiurasti nos?*] Opportuna valde percontatio, si respiciamus ad illa tempora, de quibus nũc agimus, quando tu ô dilecta propter euangeliũ dilecti præsens aderas, & in corpore detinebaris, magistra necessaria, testis valde idonea. ¶Iam tunc enim audiri incipiebant, non solum Iudæi aperta fronte blasphemantes, verumetiam multi ac diuersi hęretici, sub nomine Christiano Christianam veritatem corrumpere laborantes, & exinde pullulare habebant, eodem quidem malignitatis spiritu, sed diuersis sibiq; contrariis erroribus, quàm plura viperarum genimina, velut antiquæ hydræ capita, quæ, vt fertur, sectis prioribus plura renascebantur. ¶Pulsandum igitur erat ad ostium veritatis, & coosulendum oraculum spiritus sancti, scilicet sacrarium pectoris tui, vt viua voce omnem necessariò tenendam demonstrares regulam fidei, cum testimonio scripturarum, quas memoriter tenebas prophetissa magna, & capax omnium prophetarum siue prophetiarum. Qualis est (aiunt) dilectus tuus ex dilecto ô pulcherrima mulierum, idem filius tuus Deus ex patre Deo qualis est ô virgo virginum, ô sancta sanctarum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos? Neq; enim nos, quæ iam sumus filiæ Hierusalem, dubiũ habemus, quin ipse sit dilectus ex dilecto, id est, Deus ex Deo: sed non nobis solis, quæ nũc sumus in hoc tempore tuo, verumetiam & omnibus alijs prouidendum est filiabus

Cur adiurauit filias Hierusalem Maria. Iohan.21.

1.Corin.13.

Heretici ut hydræ capita.

Dilectus ex dilecto.

Hierusalem, quæ futura sunt post nos, vt ex te certo instructæ vel cõfirmatæ spiritus sancti testimonio, sciant contemnere hęreticos, & solius dilecti sancto flagrare desiderio.

[Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex milibus. Caput eius aurum optimum, comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus. Oculus eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte lotæ sunt, & resident iuxta fluenta plenissima. Genæ illius sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentarijs. Labia eius lilia distillantia myrrham primam. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius eburneus, distinctus saphyris. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species eius ut Libani, electus ut Cedri. Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis. Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Hierusalem.]

Tale tuũ nobis carmen diuina prophetes,
Quale sopor fessis in gramine, quale per æstum,
Dulcis aquę saliẽte sitim restinguere riuo.

Canticum Canticorum. Hoc tuum carmen verè pulcherrimum, & sicut dicitur, ita est Canticum Canticorum. Nihil amici libentius audierint, nihil adolescentulæ delectabilius acceperint, quęcunque habent aures audiendi sensumq; promptum, quo legitimum carmen discernere possint. Dixisti qualis dilectus sit, & miras qualitates eius breuiter quidem, sed delectabiliter exposuisti, sicut habet seipsa veritas rei, sicut omnes consonanter prædicant scripturæ veritatis. *[Dilectus meus candidus & rubicundus.]* *Candidus sanctitate, rubicundus passione.* Vnde candidus, & vnde rubicundus? Nimirum candidus sanctitate, rubicundus passione. Dicat aliquis: Si ergo candidus, quare rubicundus? Si sanctus, quare passus? Hoc enim admirans spiritus sanctus in Dauid, cum dixisset: Beatus vir qui *Psal. 1.* non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit, &c. quibus vtique verbis designauit, eum fore candidum, scilicet immunem ab omni nigredine eius, in quo omnes peccauerunt: erant enim in lumbis *Roma. 5.* eius, quando abijt in consilio impiorum, & stetit in via peccatorum, & sedit in cathedra pestilentiæ, cogitando malum, & transgrediendo mandatum, & defendendo siue in posteros suos transfundendo hæreditarium peccatum suum, subiunxit atque ait: *Psal. 2.* Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania: Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduersus dominum & aduersus Christum eius? Et est sensus: Cum ita fuerit candidus & omnino immaculatus: quare ita conuenerunt, & suò illum sanguine rubicundum fecerunt? Et in Esaia: Quare ergo rubrum est indumentum *Esa. 63.* tuum, & vestimentum tuum, sicut calcantium in torculari? Pręmiserat enim, ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum, quod est verè esse candidum, verè immaculatum. Statimque & quod hic dicitur electus ex milibus: ibidem subiungitur, torcular calcaui solus. ¶Igitur quærimus & nos, siue adolescentulæ, quæ nondum ad plenum didicerunt, sed adhuc discunt tantum sacramentum: Si ergo candidus, quare rubicundus? Si sanctus, quare passus? & respondent nobis amici veteres ac noui: Quia vulneratus est propter iniquitates *Rubicundus propter peccata nostra.* nostras, attritus est propter scelera nostra, *Esa. 53.* & proprio filio suo non pepercit Deus, sed *Roma. 8.* pro nobis omnibus tradidit illum, & ipse di- *Esa. 53.* lecti dilectus propter peccata, inquit, populi mei percussi eum. ¶Quibus autem ex milibus est electus, nisi ex sanctis omnibus? *Electus ex milibus.* Et in quo electus, nisi in eo, vt illud faceret solus, ad quod faciendum nullus illorum fuit idoneus? Hinc enim apud Esaiam, cum de vniuersitate sanctorum, quæ vna ciuitas *Esa. 51.* est, quæq; in Adam cecidit, præmissum fuisset: Eleuare, eleuare, consurge Hierusalem, quę bibisti de manu domini calicem irę eius, & vsque ad fundum calicem soporis bibisti, protinus infirmitas cunctorum milium quanta fuerit, his verbis quæ subiuncta sunt, demonstratur. Non est qui sustentet eam ex omnibus filijs, quos genuit, & non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filijs, quos enutriuit. ¶Amplius autem ad ipsam conuersus dicit: Filij tui proiecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut bestia illaqueata pleni indignatione domini, & increpatione Dei tui. *Omnes filij ante Christũ proiecti erãt & infirmi.* Verè magna infirmitas cunctorum milium. Non solum non potuerunt sustentare Hierusalem, siue apprehendere manum eius: verum etiam ipsi proiecti fuerunt & dormierunt in capite omnium viarum, sicut bestia illaqueata, videlicet peccato illaqueati, peccato originali, & ob hoc pleni indignatione domini, pleni increpatione Dei, id est, & secundum animam mortui, & secundum corpus mortales effecti, nisi quòd in isto electo spes omnibus illis vna residua fuit, quemadmodum sequens litera continuo repromisit. Hæc dicit dominator tuus, dominus & Deus tuus, qui pro populo suo pugnauit. Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ. Non adiicies, vt bibas illum vltrà, & ponam illum

in manu eorum, qui te humiliauerunt. Hoc est opus electi, potuisse facere & fecisse, quod nullus alius fecit aut facere potuit, quod est abstulisse de manu generis humani, scilicet omnium, qui ad vitam erant præordinati, qui omnes dicuntur & sunt vna Hierusalem, calicem iræ & fundum calicis, id est, sententiam vtriusque mortis animæ & corporis. Vnde hoc illi, vt talis vel tantus deberet esse electus? In quo discernitur? Quo differt à cunctis? [*Caput eius aurum optimum.*] Hoc est eius proprium, & hinc est illud, quod veraciter esse dicitur, speciosus forma præ filijs hominum: quia caput eius aurum est optimum, id est, principalis eius natura vera diuinitas est, ipse est enim Deus, Dei verbum, quod erat in principio apud Deum. Nam Deus erat verbum. Ex duabus vnus idemque subsistit naturis, diuina scilicet & humana, & ob hoc diuina eius natura rectè dicitur caput, quia principium est, quemadmodum quodam loco dicit: Ego principium, qui & loquor vobis. Quid tanti ponderis, vt hoc aurum? Quid tam pulchrum, vt hoc caput aureum? Quid tam pretiosum, vt hoc verbum? Ego dilecta pondus auri huius ineffabiliter in memetipsa persensi, quando de cœlo in vterum meum descendit. Sed habet quandam de semetipso mirabilem atque inæstimabilem efficaciam, qua mortalis conditionis vterum fragilemque hunc sexum ita dulciter solidare nouit ac potuit, vt non solum non frangeretur, verumetiam delectaretur pondere eius paruitas vteri mei, cum sit ipse quem tremunt angeli, quem totus non capit orbis, sub quo curuantur, ait scriptura, qui portant orbem. Efficacia hæc, gratia eius est, sine qua nulla sub eo creatura subsistere potest. Hoc habet præ cunctis milibus, scilicet tale, tantique ponderis caput, & hinc est dilectus ex milibus. [*Comæ eius, sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus.*] Comæ huius capitis sunt omnes scripturæ veritatis. Sicut enim comæ de capite prodeunt, & capitis quoddam sunt ornamentum: ita omnes scripturæ diuinitus inspiratæ, de plenitudine huius verbi siue electi acceptæ sunt, & omnes huic electo perhibent testimonium.

Psal. 44. — *Caput eius aurum optimum scilicet diuinitas.* — *Iohan. 8.* — *Iob 9.* — *Comæ eius scripturæ veritatis.*

¶Istæ comæ sicut elatæ palmarum, id est, sicut folia palmarum, quæ videlicet folia idcirco dicuntur elatæ, quod eleuentur sursum, quia non pendent deorsum, sicut aliarum arborum. Est autem palma arbor, insigne victoriæ ramis oppansis in modum palmæ hominis, procero ac decoro virgulto, diuturnisque vestita frondibus, & folia sua sine vlla successione conseruans. ¶Verè ergo comæ eius, videlicet electi siue aurei capitis dilecti, sicut elatæ palmarum, quia videlicet scripturæ veritatis, quarum vtique principium est caput illud, scilicet Deus verbum: non sicut scripturæ hominum, terram aspiciunt, sed sursum tendunt, & quæ sursum sunt quærunt: siquidem non occidentem literam, sed viuificantem senquaris spiritum, & valde diuturnæ sunt, sicut imo plusquam elatæ siue folia palmarum. Quia cœlum (inquit) & terra transibūt, verba autem mea non transibunt, & iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. ¶Sunt autem nigræ quasi coruus, quia (sicut alibi dictum est) tenebrosa aqua in nubibus aëris, id est, occulta scientia in propheticis atque legalibus scripturis, ita veraciter dicas, nigredo magna in comis capitis dilecti, vt sensus siue intellectus idem sit. Sed vide quid sequitur. [*Oculi eius, sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte lotæ sunt, & resident iuxta fluenta plenißima.*] Oculi eius septem sunt spiritus eius, septem dona siue septem gratiæ sunt vnius eiusdemque spiritus eius. Confer opposita hęc, comæ eius nigrę quasi coruus, & oculi eius sicut columbę, quę lacte sunt lotę, & vide quid conficitur. Istud nimirum, quia scripturæ sanctæ, sunt quidem sanctum & viuificantem non habentibus spiritum nigræ quasi coruus, quia obscuræ eis & truces videntur, sed habentibus gratiam spiritualem, quæ per oculos intelligitur, candidæ, imò & lucidæ sunt, sicut oculi columbæ mansuetæ, columbę lacteæ. Exempli gratia: Scriptum est, quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera. Et lex dicit: Animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, &c. In prophetis autem, vade, inquit dominus, sume tibi vxorem fornicationis & fac filios fornicationum, & cętera. In ijs nanque & cæteris huiusmodi, comæ iam dictæ nigrę sunt, non quomodocunque, sed sicut coruus: quia non solum obscura sunt hæc, verumetiam nociua videntur secundum literalem sensum. ¶Adhibitis autem oculis iam dictis, oculis spiritualibus, apparet quia lucida sunt, columbina sunt, honesta & sancta sunt, videlicet secundum sensum mysticum, & quantum distat inter nigredinem coruorum, nitoremque columbarum lactearum, tantum, imo & amplius, distat inter occidentem literam & viuificantem spiritum. Igitur oculi eius, id est, gratiæ sancti spiritus in eo manentis sicut co-

2. Cor. 3. — *Luc. 21.* — *Matth. 5.* — *Psal. 17.* — *Gene. 21.* — *Deutr. 19.* — *Osee 1.* — *Secundum spiritum sunt ut columbæ lucidæ.*

lumbæ, quæ lacte sunt lotæ: columbæ valde candidæ, quæ resident super riuulos aquarum & iuxta fluenta plenissima, id est, omnino intendunt scripturis prophetarum, & omnes inspiciunt scripturas sanctas, sacramentorum cœlestium plenissimas, iuxta illud Psalmistæ: Sed in lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. (Psal.1.) ¶Quid enim fecit aut docuit absque autoritate scripturarum? Primum vbi egressus est à deserto, post ieiunium ac tentationem, traditum sibi librum Esaiæ prophetæ reuoluens, & inueniens locum, vbi scriptum erat: Spiritus domini super me, propter quod vnxit me, &c. (Luc.4. Esa.61.) Hodie, inquit, impleta est hæc scriptura in auribus vestris. Ita incipiens, cuncta sine dubio cum autoritate scripturarum, & dixit & fecit, semper intendens scripturis. Et vt aliquid pro exemplo dictum sit, nunquid in ipso initio suę prędicationis sine inspectione scripturarum, absque meditatione legis domini in montem ascendit, sicut narrat Euangelium, quia videns turbas plurimas ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum, docebat eos, (Sermo Christi in monte. Matth.5.) videlicet hoc præcipuè, quod non venisset legem soluere, sed adimplere? Non vtique, sed hoc inspiciebat, hoc meditabatur, vnum & alterum, videlicet & quod olim fecerat, & quod postmodum erat facturus: quia nimirum & olim in monte legem dederat eandem, & postmodum (Exod.20.) ascensurus erat in montem, id est, in ipsam cœli altitudinem, & aperto ore suo, aperto nihilominus sensu discipulorum suorum, vt intelligerent scripturas, docere habebat (Luc.24.) eos omnem veritatem. Rectè igitur sicut columbæ, (Iohan.6.) non qualescunque, sed columbæ residentes super riuulos aquarum, & iuxta fluenta plenissima, ita oculi eius, videlicet dilecti sunt: quia sensus siue cogitationes eius nusquàm à sanctarum inspectione scripturarum sese aliquando auerterunt. [*Genæ illius sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentarijs.*] (Genæ, exterior cõuersatio) Genæ sunt inferiores oculorum partes, vnde barbæ inchoant. Nam barba Græcè dicitur γένειον. Quid ergo per genas dilecti, nisi exterior eius habitus intelligitur? Genæ nanque hominis enuntiant de illo, vnde & dicitur vultus idem locus, eo quòd per eum animi voluntas ostenditur. Ergo genæ eius, inquit, sicut areolæ aromatum: quia nimirum latentium in eo indices sunt gratiarum virtutumque omnium, quæ ita intuentibus gratæ sunt, habentibus duntaxat simplicem oculum atque beneuolum, sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentarijs, id est, non casu complantatæ, sed benè dispositæ cura diligenti delectabiles sunt, & aspicientium lætificant visum pariter & olfactum. [*Labia eius lilia distillantia myrrham primam.*] (Labia eius doctrina munda & vera.) Euangelij prędicatio munda est, & omnis doctrina dilecti sancta & vera est, quod & ipsi aduersarij confessi sunt, quàmuis non simpliciter, dicentes: Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces. (Matth.22.) ¶Fuit autem initium prędicationis eius pœnitentia, præcurrente in hoc ipsum Iohanne, sicut ipsa manifestè scriptura euangelica demonstrat. In diebus autem illis, inquit, venit Iohannes Baptista, prędicans in deserto Iudeæ, & dicens: Pœnitentiam (Matth.3.) agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Item: Cum audisset Iesus, quòd Iohannes traditus esset, secessit in Galilęam, & (Matth.4.) exinde cœpit prędicare & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Sed & aliàs, vbicunque occasio se prębuit, illam ostendit fuisse adnentus sui causam, vocare scilicet peccatores ad pœnitentiam, (Luc.5. Coloss.3.) & hæc est amicorum quoque eius doctrina circa omnes homines, vt mortificet membra sua super terram. Ergo veraciter labia eius lilia distillantia myrrham primam, quia docet munditiam, vocat ad pœnitentiam. Non qualemcunq; myrrham, sed myrrham, inquit, primam, id est, veram & optimam, scilicet nequaquàm cupiditate vanæ gloriæ adulteratam. Cum, inquit, ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Tu autem cum ieiunas, (Matth.6.) vnge caput tuum & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscon so, & pater tuus, qui videt in abscon so, reddet tibi. [*Manus eius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis.*] (Manus eius tornatiles in miraculis.) In quo manus eius tornatiles & aureæ? Nimirum in faciendo miracula, vt constanter dicere posset: Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & si non vultis mihi credere, operibus credite, videlicet quæ (Iohan.10.) feci in vobis, qualia vel quomodo nemo alius fecit. Nemo quippe alius manus in faciendis signis vel prodigijs ita tornatiles & ita aureas habuit, id est, nemo ita velox & potens extitit in huiusmodi, ex omnibus, quicunque mira in hoc mundo sunt operati. (Nemo citius aut velocius mira operatus est quàm Christus.) Qui torno operatur, facilius, citius atque perfectius operatur. ¶Sic iste dilectus nimirum longè facilius, multo citius, valde perfectius, mira quæ voluit operatus est, quàm aliquis ex cunctis operarijs virtutum, quicunque à seculo fuerunt. Illi nanque multo sudore, multis orationum atque ieiuniorum impen-

impendijs, multo clamore cordis & oris, aliunde, scilicet ex Deo, acquirere siue obtinere meruerunt cuiuslibet (quam vtique in se metipsis vel ex semetipsis non habebant) virtutis effectum: hic autem solo nutu, sola voluntate, solo imperio, interdum & taciturnus quod voluit operatus est. Exempli gratia: Cum dixisset in nuptijs, implete hydrias aqua, non solum non clamauit aut orauit, sed nec voce sua siue labiorum motu iussit saltem aut dixit, conuertantur vel conuertimini aquæ in vinum, sed de hoc omnino tacitus, haurite nunc, inquit, & ferte architriclino, sciens & certus, quod satis sensisset natura tacitum conditoris sui nutum. Nec mirum. Ipse enim erat & est antiquus tornator, qui tornauit cœlum & terram, & sphærica solis & lunæ cunctarumque corpora stellarum torno suo, id est, imperio velocissimo. ¶Vnde manus eius adeo tornatiles? Nimirum ex eo, quod sunt aureæ. Quid est aureæ, nisi diuinæ? Substantia nanque verbi incarnati verum aurum est, vera diuinitas est: & vnde, quòd ita velociter currunt manus eius? quia quàmuis infirmitate carnis obtectæ fuerint, nihilominus tamen tornatiles, vt erant, perseuerauerunt, & in nullo infirmiores siue tardiores effectæ sunt. ¶Adde & hanc sapientiæ laudem, tanto præconio fortitudinis siue velocitatis, quia plenæ hyacinthis, lapidibus vtique preciosis. Quinam sunt illi hyacinthi? Nimirum cœlestes causæ mirabilium ipsorum, quæ fecit, quas intendit, quas internis præ oculis habuit sensus interni, sensus pulcherrimi, quos tu, dum cum exteriori opere coniungis, dum clarè intelligis, dum opportunè eloqueris, nimirum hyacinthos pulcherrimos auro optimo superadditos ostendis. Exempli gratia: Vt illuminaret cæcum à natiuitate, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & liniuit super oculos eius, & dixit ei: Vade, & laua in natatoria Siloe, &c. In hoc nimirum manus eius tornatiles & aureæ claruerunt, quia & velociter operatus est, & sicut Deus in potestate opus fecit diuinum. Adde nūc causas, quare taliter operatus sit, cum dicere posset, sicut alij dixit: Respice, fides tua te saluum fecit, & ecce manus eædem plenæ hyacinthis. Quæ nam illę causæ sunt? Illę profectò, quas vsque in hanc diem sancta ecclesia diligenter obseruat in catechumenis suis, prius liniendo oculos eorum fide vel doctrina incarnationis eiusdem dilecti filij Dei: in qua videlicet incarnatione, quasi sputum oris Dei, pulueri terræ sese indidit & vnus idemque Deus & homo ad illuminandum genus humanum processit de vtero virginis, & deinde mittendo eos in fontem baptismi, quo per spiritum sanctum totus homo illuminatur & viuit. [*Venter eius eburneus, distinctus saphyris.*] Qualis venter, quàm pulcher, & quàm decorus? veruntamen & caput pulchrius & pulchriores manus. Nam caput aurum optimum, & aureæ sunt manus, venter autem eburneus. Pulchrum quidem & pretiosum est ebur, sed aurum longè pulchrius, longè pretiosius. Sic nimirum humana dilecti huius natura sine substantia, passibilis quondam & tenera, pulchra quidem & pretiosa, sed diuina, longè pulchrior, longè pretiosior, in vna eademque dilecti persona, nunquàm passibilis, sempeŕimmortalis, vt erat ante omnia secula. Verè pulcher & decorus venter eburneus, quia sicut ebur magni corporis, scilicet elephantis, tota pulchritudo, totumque pretium est: sic iste venter, videlicet humanitas siue caro, quam ex genere humano assumpsit, totius mundi maximeque generis Abrahæ, de cuius semine nasci voluit, decus & gloria est. ¶Pulchrius nimirum atque pretiosius est ebur carne vel corpore reliquo, de quo sumptum est: & nihilominus caro dilecti huius pulchrior, mundior & incomparabiliter sanctior est omni massa, cuius ex semine sumpta est. Nam vniuersitatis hominum ista conditio est, vt nullus sit, qui non veraciter dicat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, præter hunc vnum & vnicum, singularem & solum, quem sine vlla iniquitate, absque vllis peccatis concepi ego mater sua, nunc incorrupta, mater in conceptu intacta, in partu & post partum illæsa & integra. Ita venter eius eburneus, id est, homo ipse est castissimus, ab omni vitio frigidus, contra omnia, quæ sunt carnis & sanguinis, valde solidus, impassibilis & mundus, sanctus, innocens & impollutus, & omnino à peccatoribus segregatus. ¶Huiusmodi venter, & si non est aurum, siue aureus, vt caput est aurum, & vt sunt aureæ manus, attamen distinctus est saphyris, id est, humanitas eius, & si non est idipsum quod diuinitas eius, attameń splenduit rebus diuinis, glorificata est omnimodis priuilegijs diuinitatis ab ipso initio, quo cum vagiret in cunis, famulante cœlo & indice stella, adoratus est à Magis vsque ad consummationem, id est, vsque ad mortem, mortem autem crucis: vbi dum compungeretur hic venter clauis & lancea militis, cœlum obscuratum est & tenebræ factæ sunt, &

Margin notes: *Iohan. 2.* — *Manus aureæ à diuinitate.* — *Plenæ hyacinthis, rationibus scilicet cœlestibus.* — *Iohan. 9.* — *Lucæ 18.* — *Caro Christi reliquis longe mundior.* — *Psal. 50.* — *Venter saphyris distinctus.* — *Matth. 2.* — *Philip. 2.* — *Iohan. 19.*

velum templi scissum est, & terra mota est,
Matth.27. & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & cætera deinde facta sunt, quæ tu
Exod.24. considerans rectè dicas, quia sub pedibus eius quasi opus lapidis saphyri, & quasi cœlum cum serenum est. [*Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas.*] Crura illius, viæ sunt illius, scilicet misericordia, & iudicium, siue misericordia
Psalm.24. & veritas, sicut ait Psalmista: Vniuersæ viæ domini misericordia & veritas. Nam veritas ipsa est iudicium verum. Crura ista, viæ istæ, columnæ marmoreæ, id est, rectißimæ sunt atque firmißimæ, nec est qui posset
Psal.18. eas infirmare, aut iustè reprehendere: Nam iudicia domini vera, iustificata in semetipsa. Exempli gratia: Loco vel tempore supradicto, cum penderet dilectus iste crucifixus, latronum duorum medius, alte-
Luc.23. rum ex eis pœnitentem misericorditer suscepit, secumque in paradisum assumpsit, alterum blasphemantem iusto iudicio reprobauit. Cum similiter populum quondam non suum, populum gentilem, credentem atque confitentem assumit, & populum quondam suum, populum Iudaicum, non credentem, imo contradicentem atque blasphemantem dereliquit, quis iustè reprehendere, quis immutare poßit? Nemo vtique, quia rectę sunt istæ viæ eius vniuersæ. Ergo crura illius columnæ sunt marmoreæ.

Quid eo quoque verius, quòd ait, quæ fundatæ sunt super bases aureas? Bases nanque aureæ consilia sunt sapientiæ diuinæ.
Bases aureæ, consilia diuina & immobilia. Denique super huiusmodi bases ita fundatæ sunt illæ mirabiles columnæ, vt in iudicando siue misericordiam faciendo dilectus iste nihil poßit à semetipso facere. Flere potuit super ciuitatem Hierusalem, sub-
Iohan.19. uersionem, & damnationem suæ gentis
Luc.19. præuidens, & tamen animum suum inducere non potuit, vt auerteret ab eis iram imminentem. Stabant quippe inflexibilia crura eius tanquàm columnæ marmoreæ super bases aureas, id est, non qualis esset humanitatis suæ voluntas, sed diuinæ iustitiæ rationes attendebat. [*Species eius, ut Libani electus ut Cedri.*] Species eius, pulchritudo eius talis est vt Libani. Cuius Libani? Illius nimirum, cui per prophetam Zachariam spiritus sanctus, spiritus propheticus dixit: Aperi Libane portas tuas, & comedat ignis Cedros tuas. Iste Libanus fuit templum domini, templum quod Salomon domino ædi-
Species eius ut Libani. ficauit, cuius trabes & tabulata fere omnia fecit de lignis Libani, lignis Cedrinis auroque vestiuit. ¶In quo species dilecti simi-
lis speciei talis Libani? Primum in eo, quod sicut Libanus ille, templum illud, caput & decus extitit, sanctumque sanctorum Hierusalem illi terrenæ ciuitati, sic iste dilectus, & caput, & decus, & sanctus sanctorum est supernæ Hierusalem ciuitati cœlesti, ciuitati Dei viuentis, secundum mysteria templi huius non manu facti, cuncta facta sunt ædificia templi illius manu facti, sicut & tabernaculum, quod Moyses in eremo iuben- Exod.25.
te domino perfecit. Sicut enim de tabernaculo faciendo dixit dominus Moysi: Inspice & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstraui: ita & Dauid spiritum sanctum, spiritum propheticum habenti, non dubium quin demonstratum fuerit cœlitus exemplar cœlestis ædificij, vt describeret qualiter deberet fieri, sicut scriptura libri Paralip. dicit: Dedit autem 1.Paral.28.
Dauid Salomoni filio descriptionem porticus & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum, in adytis, & domus propitiationis, nec non & omnium quæ cogitauerat atriorum, & cętera, vsque ad id: Omnia, inquit Dauid, venerunt scripta manu domini ad me, vt intelligerem vniuersa opera exemplaris. Profectò propheta cum esset Da- Psal.118.
uid, qui & dicebat: Super senes & super omnes docentes me intellexi, non dubium quin & ipse oculis eisdem, quibus Moyses viderat exemplar tabernaculi faciendi, viderit exemplar, iuxta quod descriptiones templi faciendi dedit filio suo Salomoni. Exemplar, inquam, cœleste, scilicet magnum sacramentum templi, non manu facti, per spiritum sanctum de vtero virginis construendi, id est, corporis sancti, sicut & ipse dilectus testatur, dicendo Iudæis: Soluite tem- Iohan.2.
plum hoc, & post triduum excitabo illud. Hoc autem, inquit Euangelista, dicebat de templo corporis sui. Igitur species eius vt Libani, id est, decus ipse est suæ sempiternæ ciuitatis, & sanctum sanctorum in Hierusalem cœlesti, sicut præfiguratum est in illo templo manu facto, in illa Hierusalem terrena, constructa de lignis imputribilibus atque auro tectis. ¶Non solum autem, sed & in hoc species eius vt Libani, & ipse electus, vt Cedri. Quia sicut Libanus mons Electus ut Cedri.
Phœnicis qui ex vno latere terminus est terræ Iudææ, maximis abundat Cedris, in semetipso radicatis & in altum subrectis, sic iste mons Dei, mons pinguis verè candidus, & mundus secundum hoc ipsum no- Psalm.67.
men, quod est Libanus, magnos & valde nominatos & ipsos patres suos, secundum fidem & de semetipso radicatos protulit, quémadmo-

admodum de Dauid, vtique patre suæ car-
nis, ipse dicit: Ego Iesus misi angelum me-
Apoc.22. um testificari vobis, hæc in ecclesijs, ego
sum radix & genus Dauid. Igitur isto quo-
que modo species eius vt Libani, & electus
vt Cedri, scilicet sancti vel patres antiqui,
id est, assimilatus est illis, quemadmodum
Osee 12. in Osee propheta dicit: Et locutus sum per
prophetas, & ego visiones multiplicaui, &
in manu prophetarum assimilatus sum.
Gene.22. Exempli gratia: Sicut Isaac ad immolandum
ductus, non reluctatus est ipse, tamen vi-
uus holocausto suo superfuit. Et sicut Io-
Gene.42. seph inuidia fratrum superata de carcere
transiuit ad currum dominationis, & Aegy-
ptum de periculo famis eripuit. Et sicut
1.Reg.16. Dauid, cum esset minimus de medio fra-
trum inuidentium, assumptus, & rex vnctus
superbum Goliad strauit, & post multas per-
secutiones Saul, tandem sedit in throno re-
gni. Sic iste dilectus inter aduersa glorio-
sus claruit, omnique inuidia & ipsa mor-
te superata, in cœlum ascendit, & sedet à
Psal.109. dextris Dei, iuxta illud: De torrente in via
bibet, propterea exaltabit caput. Simili-
ter de alijs quàm plurimis experimenta ca-
pere copiosè promptum est, vt scienter
noueris ita esse, vt dilecta dicit, electus vt
vt Cedri. Finis descriptionis hic est. [*Gut-
tur illius suauißimum, & totus desiderabilis.*]
Guttur dilecti experimentum est diuinæ
eius dulcedinis, quæ nondum apparuit, sed
in futuro reseruatur in remunerationem
præsentis fidei ac dilectionis, quemadmo-
dum ipse dilectus dicit. Qui autem diligit
Iohan.14. me, diligetur à patre meo, & ego diligam
eum, & manifestabo ei meipsum. ¶Gut-
tur illud suauissimum, inquit, & non dicit,
quàm suaue, vel cui simile sit. Cæterorum
singulis quædam similia dedit siue apposuit,
videlicet capiti aurum optimum, comis ela-
tas palmarum, oculis columbas super ri-
uulos aquarum, genis areolas aromatum, la
bijs lilia, manibus tornum & aurum cum
hyacinthis, ventri ebur distinctum saphy-
ris, cruribus columnas marmoreas cum ba
sibus aureis. Porro guttur, vt iam dictum
est, nulli rei simile, sed tantummodo sua-
uissimum dixit, vt per hoc recogites ineffa-
Esa.64. bilem atque inæstimabilem esse internam
1.Cor.2. dulcedinem diuinitatis, vt meritò dictum
sit illud, quod Deus diligentibus se præpa-
rauit, quale nec oculus vidit, nec auris au-
diuit, nec in cor hominis ascendit. Sed nec
cæterorum, de quibus iam dictum est, simi-
litudines sufficientes sunt. ¶Vno autem
dicto supplere contendit defectum totius
sermonis, dicendo, & totus desiderabi- *Totus desiderabilis.*
lis. Verè totus desiderabilis, & semper de-
siderabilis, quia cum habetur, tunc magis
desideratur, estque visio eius in desiderio, 1.Petri 1.
desiderium in visione, sicut scriptum est:
In quem desiderant angeli prospicere.
[*Talis est dilectus meus, & ipse est amicus me-
us, filiæ Hierusalem.*] Quomodo sermo po-
tuit * descripsit virum amabilem, dilectum, *Al. sic*
desiderabilem. Non talis pictura hæc, qua- *Hierusalem*
lem aspexit illa non mater nostra, illa Hie- *non vera, sed*
rusalem terrena, imo non Hierusalem, sed *terrena.*
Ooliba soror eius, quæ dicebatur Oolla,
de qua & sic scriptum est in prophera Eze- Ezech.23.
chiele: Cumque vidisset viros depictos in
pariete, imagines expressas coloribus &
accinctos baltheis renes, & thyaras tin-
ctas in capitibus eorum, formam ducum o-
mnium similitudinem filiorum Babylonis
terræque Chaldæorum, in qua nati sunt,
insaniuit super eos concupiscentia oculo-
rum suorum, & misit nuntium ad eos in
Chaldæam. Non, inquam, talis pictura hæc,
veruntamen æmulamini in melius visum
illum & concupiscentiam illam. Humanum
dico, ait quidam amicorum, propter infir-
mitatem carnis vestræ. Sicut enim exhi-
buistis membra vestra seruire immunditiæ
& iniquitati ad iniquitatem, ita nunc ex-
hibete membra vestra seruire iustitiæ in
sanctificationem. Et ego vobis dico. Si-
cut illa videlicet non Hierusalem, sed Oo- *Talis est dile-*
liba exhibuit oculos suos videre viros de- *ctus meus.*
pictos in pariete, videre imagines Chal-
dæorum expressas coloribus, videre bal-
theos eorum, thyaras eorum, & formam
eorum, ita nunc exhibete oculos vestros,
oculos interiores, videre dilectum hunc,
videre aureum caput eius, nitentes ocu-
los eius, reuerendas genas eius, candida
& gratiosa labia eius, tornatiles & aureas
manus eius, eburneum & saphyris distin-
ctum ventrem eius, rectissima crura eius,
& tangite suauissimum guttur eius, iuxta
illud: Gustate & videte, quoniam suauis est Psalm.33.
dominus. ¶De omnibus iustum iudici-
um iudicate, videlicet quod iste multo me- Iohan.7.
lior sit Moyse. Hoc enim postulabat ipse,
cum diceret Iudæis: Si circumcisionem acci-
pit homo in sabbato, vt non soluatur lex
Moysi, mihi indignamini, quia totum ho-
minem sanum feci in sabbato? Nolite iudi- Exod.34.
care secundum faciem, sed iustum iudi-
cium iudicate. Nam illi quidem locutus est
Deus, & ex collocutione Dei facies eius
splenduit, sed non caput aureum, non ma-
nus tornatiles & aureas habuit, id est, non

Deus & homo, ſed tantummodo homo fuit: & hoc ipſum, quòd ſplendida facta eſt facies eius, quod aliqua operatus eſt qualibuſcunque manibus, de plenitudine huius accepit, ſicut & omnes alij. Talis, inquam, eſt dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus, & prius amicus quàm dilectus meus. Prior enim ille me amauit: & reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ amicis oculis, & hinc illum ego dilexi, quia magna fecit mihi, magna, inquam, quæ verè ſunt amici. Hoc autem nunc agitur, vt veſter quoque dilectus ſit, & vt ſciatis vel cognoſcatis iam ex parte, quàm verè diligendus & totus deſiderabilis ſit, quia dixiſtis, qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, quia ſic adiuraſti nos. [*Quò abijt dilectus tuus, ò pulcherrima mulierum? Quò declinauit dilectus tuus, & quærimus eum tecum? Dilectus meus deſcendit in hortum ſuum ad areolam aromatis, ut paſcatur in hortis & lilia colligat.*] Ergo ô dilecta & dilectarum dilectiſsima, non quaſi ignorans, quò abiſſet dilectus tuus, dixiſti filiabus Hieruſalem, adiuro vos, ſi inueneritis dilectum meum, nam ipſę potius ex te diſcendum exiſtimauerunt, & tu doces eas, vbinam inuenire deberent illum. Quare autem non dixiſti, dilectus meus aſcendit in cœlum: ſed dixiſti dilectus meus aſcendit in hortum ſuum. Videlicet qui non adhuc infidelibus, ſed iam fidelibus loqueris, ſcilicet filiabus Hieruſalem, quippe quæ nec veraciter dici poſſent filiæ Hieruſalem, ſi non haberent fidem: niſi dilectum ſurrexiſſe atque in cœlum iam aſcendiſſe crediſſent. Hoc autem ſcire illas oportebat ad perfectionem fidei, quod licet aſcendiſſet in cœlum, & ſederet ad dexteram patris, nihilominus tamen hic remanſiſſet præſentia maieſtatis, præſentia vel gratia ſiue operatione diuinitatis inuiſibili, quemadmodum dicit: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Igitur dilectus meus deſcendit in hortum ſuum ad areolam aromatis, vt paſcatur in hortis, & lilia colligat, id eſt, hic perſeuerat nobiſcum, quò ſemel deſcendit, vt faceret voluntatem patris ſui, quod eſt paſci in hortis, quemadmodum dicit: meus cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei, & vt electos ſuos congregaret ad ſe, quod eſt lilia colligere, quemadmodum quidam de præcipuis amicorum dicit de hoc ipſo dilecto, quia moriturus erat pro gente, & non tãtum pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. ¶Cum hæc ita ſint, non ita vobis dictum arbitremini filiæ Hieruſalem, adiuro vos, ſi inueneritis dilectum meum, vt annuncietis ei, quia amore langueo, tanquàm hinc abierit, & hic nullo modo inueniri poſsit, quia Deus & dominus eſt, qui vbique eſt, & omnia implet, quemadmodum ſapiens cognitor eius dicit. Ergone putandum eſt, quòd Deus habitet ſuper terram? Si enim cœlum, & cœli cœlorum capere te non poſſunt, quanto magis domus hęc, quam ædificaui. Quãmuis ſecundum viſibilem præſentiam hic non ſit, quàmuis humanam formam in cœlum leuauerit, eamq́; nubes ſuſceperit ab oculis noſtris, tamen hic intra vos eſt, & vos illi eſtis areola aromatis, & ipſe paſcitur in vobis, & vos eſtis lilia quæ colligit.

Luc. 1.
Iohan. 15.
CAP. VI.
Dilectus meus aſcendit in hortum ſuũ.
Matth. vlt.
Iohan. 4.
Iohan. 11.
Chriſtus vt Deus vbique eſt.
3. Reg. 8.
Act. 1.

FINIS LIBRI QVINTI.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI Commentariorum.

LIBER SEXTVS.

Digna laudari à dilecto Maria. Canti. 4.

ANtequam fierent emisſiones tuę paradiſus malorum Punicorum cum pomorum fructibus, laudabilis eras & pulcherrima mulierum, & dilecti tui voce laudabaris, dicentis: Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, abſque eo, quod intrinſecus latet, &c. Quanto magis poſtquàm ad vocem eius pulſantis, & propter manum eius te tangentis, ſurrexiſti, vt aperires ei, & aperuiſti peſſulum oſtii tui, factuſque eſt ille emiſsionum tuarum paradiſus, verbis atque exemplis tuis complantatur, laudari debuiſti ampliori laude pulchritudinis, quàm eſſes pulchra non ſoli tibi, ſed pulchritudinis tuæ facti eſſent participes plurimi. Repetit iterum dilectus canticum laudationis, & modulos multiplicat pulcherrimæ cantionis in memoriam tui, talibus verbis te præmittente. [*Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilia. Pulchra es amica mea, ſuauis & decora, ſicut Hieruſalem, terribilis ut caſtrorum acies ordinata. Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt. Capilli tui ſicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui ſicut grex ouium, quæ deſcenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis. Sicut cortex mali Punici, ſic genæ tuæ abſque occultis tuis. Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus. Vna columba mea, perfecta mea, una eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Viderunt illam filiæ, & beatiſsimam prædicauerunt reginæ, & concubinæ laudauerunt eam. Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata?*] Ego, inquis, dilecto meo, ſubauditur peſſulum oſtij mei aperui, vocis meæ obſequium præbui, vt audirent, & non neſcirent filiæ Hieruſalem, qualis ipſe ſit: dilecto, inquam, meo, qui paſcitur inter lilia, id eſt, qui corda munda, & caſta diligit corpora, & dilectus meus, ſubauditur, vicem reddit mihi laudationis ac beatificationis, cantico ſuaui, ac perfectione cantici, veluti octo chordis. Ipſe eſt enim & pſalterium & cythara Dei patris, cui pater in Pſalmo dicit: Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cythara. Fiebant autem antiquitus cytharæ octo chordis, ea lege, vt octaua eadem eſſet quæ prima, quam ſymphoniam maximam muſici nominant dyapaſon. Conſiderate igitur canticum iſtud, quomodo currit modulis octo benè ſonantibus, ita vt ſonus octauus idem ſit qui primus, terribilis, vt caſtrorum acies ordinata. Nam primus modulus eſt, pulchra es amica mea, ſuauis & decora, ſicut Hieruſalem, terribilis vt caſtrorum acies ordinata. Secundus, auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt. Tertius, capilli tui, ſicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Quartus, dentes tui ſicut grex ouium, quæ aſcenderunt de lauacro. Quintus, ſicut cortex mali Punici, ſic genæ tuæ abſque occultis tuis. Sextus, ſexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus, vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Septimus, viderunt illam filiæ, & beatiſsimam prędicauerunt reginę, & concubinę laudauerunt eam. Octauus, quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata.

Pſal. 56. 107. Canticum perfectum in octauis. Octo moduli huius cantici.

¶Igitur perfecta cantio maximaque hæc ſymphonia dilectionis, & modulus octauus idem ſonat, quod primus pro eo, quod non contenta ego propria fœlicitate, ſtudui chorum filiarum Hieruſalem docere & ordinare, ita vt vnus idemque cœtus & chorus eſſet & caſtrorum acies, chorus laudantium dilectum, acies pugnantium contra diabolum propter dilectum. Nunc ſingula hæc modulamina ſtudioſius addiſcenda ſunt. [*Pulchra es, inquit, amica mea, ſuauis & decora ſicut Hieruſalem, terribilis ut caſtrorum acies ordinata.*] In hoc eſt perfectio pulchritudinis, quod non ſolum ſuauis, nec ſolum terribilis, ſed vtrunque es & ſuauis & terribilis: ſuauis ſicut Hieruſalem, terribilis vt acies caſtrorum, quæ benè ordinata eſt. In quo ſuauis & decora, ſicut Hieruſalem? In eo videlicet, quod & ani-

Chorus & acies caſtrorū. Suauis & terribilis.

ma

ma tua ſemper ſupernam videt pacem, & ex viſitatione tui diſcunt animæ plurimæ cœleſtem ducere conuerſationem, vnde & dicuntur vel ſunt filiæ Hieruſalem, quia optimam eligunt partem, iuxta illud: Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus.

Pſalm.45.

¶Quid verò eſt, vt caſtrorum acies ordinata? Non enim à magno intellectu vacat iſta comparatio, & idcirco ſubtiliter eſt intuenda. Scimus & conſtat, quia caſtrorum acies tunc hoſtibus terribilis oſtenditur, quando ita fuerit conſtipata atque denſata, vt in nullo loco interrupta videatur. Nam ſi ita diſponitur, vt locus vacuus, per quem hoſtis poſsit ingredi, dimittatur, profectò iam ſuis hoſtibus terribilis non eſt. Et nos ergo, cum contra malignos ſpiritus ſpiritualis certaminis aciem ponimus, ſummoperè neceſſe eſt, vt per charitatem ſemper vniti atq; conſtricti, & nūquam interrupti per diſcordiam inueniamur: quia quamuis quælibet bona in nobis fuerint, ſi charitas deſit, per malum diſcordiæ locus aperitur in acie, vnde ad feriendos nos valeat hoſtis intrare. Huius partis optimæ tu totam hæreditatem poſsides, & in ea princeps tu es: partis, inquam, optimæ, cuius eſt & in ſuauitate videre iam vel cōtemplari ſupernam pacem, ſecundum nomen Hieruſalem, & contra malignos ſpiritus in procinctu eſſe ſecundum caſtrorum ſimilitudinem. Veruntamen ô dilecta, ô vera Hieruſalem, fac quod dico. [*Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt.*] Et tunc, quando me præſentem habuiſti præſentia corporali, oculos tuos, oculos tam mentis quàm corporis ſemper in me fixos habuiſti: & nūc, quando ſecundum corpus abſens tibi ſum, me ſpiritualibus oculis iugiter contemplaris. Auerte oculos tuos, auerte, inquam, videlicet ita, vt prudens & diſcreta ſit contemplatio, ſciendo quod ſim incomprehenſibilis ego dilectus tuus, ex eo quod ſum Deus, cuius ſubſtantiam vel naturam quanto quis contemplatur ſubtilius, tanto ad comprehendendum inſufficiēs inuenitur, vt de iſto quoque rectè dicas: Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Ergone bonum eſt hoc placitumque dilecto, propter cauſam hanc auertere oculos? Eſt planè bonum aliquo modo, ſcilicet dum ſic à me auertis, vt in temetipſam conuertas oculos tuos, id eſt, dum ſic altiſsimam diuinitatem contueris, vt reuoces ad memoriam infirmitatem tuam infirmæ conditionis, & optimè ſcias, quia hoc ipſum, quòd Deum vides: non tuæ potentiæ, ſed diuinæ gratiæ eſt. [*Capilli tui, ſicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui ſicut grex ouium, quæ aſcenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis. Sicut cortex mali Punici, ſic genæ tuæ abſque occultis tuis.*] ¶Vt quid iſta dilectus laudationis modulamina repetit, cum inter cætera ſuperius eadem & eodem modo cecinerit: niſi quia duplici honorificentia dignum eſt, eandem munditiam cogitationum, eandem vitæ innocentiam, eandemque pudicitiæ verecundiam, quam prius habuiſti in ſolitudine ſilentij, cuſtodiſſe ad integrum in illa frequentia, cui te intereſſe poſcebat vtilitas euangelij, ſecundum voluntatem dilecti pulſantis & dicentis: aperi mihi ſoror mea, quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium? Et de iſtis quidem, videlicet de capillis, dentibus atque genis iam illic dictum eſt: veruntamen de genis adhuc aliquid dicendum, quod libenter audiant amici, quò ædificentur adoleſcentulæ, quò delectentur filiæ Hieruſalem. ¶In vtero nos ita natura formauit, vt genua genis oppoſita ſint. Vnde & à genis genua dicuntur. Ibi enim cohærent ſibi, & cognata ſunt oculis, lachrymarum indicibus & miſericordiæ. Denique complicatum aiunt gigni, formarique hominem ita, vt genua ſurſum ſint, quibus oculi formantur, vt caui fiant ac reconditi. Inde eſt, quod homines, dum ſe ad genua proſternunt, ſtatim lachrymantur. Voluit enim nos natura maternum rememorare vterum, vbi conſedebamus in tenebris, antequàm veniremus ad lucem. ¶Profectò qui cauſam iſtam diligenter attendit, ille ſcienter atque rationabiliter laudat & approbat, ſanctis & eruditis cogitationibus familiare eſſe, genua frequentius excelſo Deo curuare, & genas lachrymoſas genibus curuis applicare, vt reſpiciet ac recogitet creator habitans in excelſis, qualiter nos in vtero formauerit. Vnde & illud ſanctus Iob commonefacit his verbis: Memento quæſo, inquit, quod ſicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me, &c. vſque, licet hæc celes in corde tuo, tamen ſcio, quod vniuerſorum memineris. Non paruum inuentum reperit, qui iſtud conſecutus eſt, vt ſcienter ſic exhibeat creatori, ſicut reperit propheta Micheas, cum dixit: Quid dignum offeram domino? Curuem genu Deo excelſo. Nec verò ſoli Deo, verum etiam hominibus dulcis viſu & amabilis eſt huiuſmodi compoſitio ſiue appoſitio, tantoque quiſque magis reuerendus exiſtit, quanto frequentius atque affectuoſius genua curuans, genas ſuas vel oculos aut totum

Vt caſtrorum acies ordinata.

Per diſcordiam datur hoſti locus.

Prudens & diſcreta contemplatio.

Pſal. 63.

Cur repetit tres modulos laudis.

Genæ & genua in vtero materno coniuncta ſunt.

Offerenda ſunt Deo & genua curuata & genæ lachrymoſa.

Iob. 10.

Mich. 6.

Oculi & ocu li alti Deo hominibusq; odibiles.

tum caput demiserit. ¶Econtrà capitis oculorumque ac genarum erectio nimia, multum Deo & hominibus odibilis est, magnamque sonat vituperationem talium reprehensio, maximè ex ore Dei. Exempli gratia, cum dicit: Pro eo quod eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant & plaudebant, &c. Item: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ in altum subrectæ. Tu ò dilecta naturam condecorasti, quæ genas tuas ad nullius viri aspectum subleuare prima proposuisti, solique creatori mente & corpore humilis sapienter inclinasti, duce & magistro spiritu sancto, in quo dicit pater tuus fidelis Dauid: Venite adoremus & procidamus, & ploremus ante dominum, qui fecit nos. Sequuntur autem te vtriusque sexus plurimi, quibus optimè placet id quod audiunt, sicut cortex mali Punici, ita genæ tuę absque occultis tuis.

Esa. 3. Prouer. 30. Psal. 40.

[*Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ.*] Quid est hoc dicere: nisi quod & si multę sunt fideles, & propter fidem, quę per dilectionem in eis operatur, laudabiles, nulla tamen earum tibi similis est, sicut veraciter prędicamus, quia nec primam similem visa es, nec habere sequentem. ¶Nam reginę rectè dicuntur illę animę, quę perfectæ charitatis sunt, in eo videlicet quod eundem dilectum tuum sequentes, nihil terrenum, sed ipsum solum quęrunt, nec propter metum gehennę, sed propter amorem vitæ tuę ęternæ peccatum fugiunt, virtutemque amando, iniquitatem oderunt: concubinæ verò sunt illę, quę sub timore seruiunt, nec eius perfectionis, vt super præceptum velint addere consilium, scilicet hoc, vt relictis omnibus solum sequantur hunc dilectum, habentes quidem in fundamento Christum, sed nihilominus amantes aliqua, quæ huius mundi sunt. Quod porro volunt sibi numeri isti decem senarius atque octonarius: Valet ne aliquod nomen scripturę huius, quod est, שִׁיר הַשִּׁירִים hoc est, Cantica Canticorum. Valet vtique, quia primam symphoniam efficiunt, quam musici nominant diatessaron. Est enim in eis habitudo, quam Epitriton, id est, sesquitertiam dicunt, quia maior numerus, videlicet octoginta, minorem numerum, scilicet sexaginta, totum in se cõtinet, & eius insuper tertiam partem, id est, viginti. Et hęc proportio numerorum in musica sex reddit diatessaron, quod interpretatur de quatuor, & idcirco sic vocatur symphonia hęc, quia de quatuor chordis siue vocibus constat, cum duobus tonis habens semitonium. Igitur sexaginta reginæ, & octoginta concubinæ, id est, animę quæ verbo Dei insistunt, & verbi Dei ita participes factæ sunt, vt facere possint doctrinę fructum: meritis quidem, secundum quod suprà dictum est, differunt sed fidei cõsonantiam per vnitatem confessionis in auribus dilecti suauiter resonant. ¶Quomodò autem numeri isti octonarius & senarius, qui hic multiplicauerunt denarium, ab inuicem differunt: vt meritò per senarium reginas, & per octonarium voluerit designare concubinas? Videlicet eo differunt, quòd senarius numerus perfectus, octonarius verò imperfectus ac diminutus, atque vsque ad extremas vnitates secabilis est. Perfectus quippe est, & perfectorum primus numerorum senarius, quia suis ex partibus construitur. Habet enim dimidiam, id est, tres: tertiam, id est, duo: sextam, id est, vnum, quæ partes simul collectę senarij summam restituunt. Porrò octonarius in suis partibus seipso minor est. Habet enim dimidiam, id est, quatuor: quartam, id est, duo: octauam, id est, vnum: quæ partes simul collectę, septenarium faciũt, minorem videlicet summam ipso octonario, cuius partes sunt. Claret igitur & ista causa, cur senarius reginis, & octonarius concubinis, magisque octonarius reginis, & senarius congruat concubinis. ¶Adolescentularum non est numerus, id est, abundant in euangelio plures, quàm ad cœlestes pertineant thalamos, iuxta illud: Annuntiaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Adolescentulæ namque rectè dicuntur, quæ nondum saltem ad timorem Dei profecerunt, & propter hoc custodia indigent vel magisterio hominum, qui necdum intus diuini timoris seu amoris habent magisterium, & multæ ex huiusmodi (quod valde pauendum est) inueniuntur extra numerum, quia de adolescentia nunquàm ad perfectam ætatem perueniunt, ætatem interioris hominis, quam quidam amicorum insinuans, occurramus, ait, in virum perfectũ, in mensuram ætatis plenitudinis Iesu Christi. ¶Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suę, electa genitrici suę. Vna (inquã) est, & similẽ non habet: Omnino nec inter reginas vlla similis huic est. Cui matri suæ vna, cui genitrici suæ est electa? Nimirum matri suæ Hierusalem vna est, illi Hierusalem, quæ sursum est, quæ est mater omnium nostrum, & genitrici suæ, scilicet antiquæ eccle-

Gala. 5. Perfectiores animæ reginæ, imperfectiores concubinæ dicitur. Matth. 19. Numeri sexaginta & octoginta faciunt diatessaron in musica. Cur numerus senarius reginis, octonarius concubinis attribuitur. Adolescentularum non est numerus. Psal. 39. Ephe. 4. mater, superna Hierusalẽ, genitrix, antiqua ecclesia patrum.

ſiæ electa eſt, eccleſiæ patriarcharum & prophetarum ac regum iuſtorum, quorũ de carne progenita eſt, quorum ſecundum fidẽ benedictionis, quæ ad illos repromiſſa erat, ianua vel materia eſt. Et illi matri, & huic genitrici vna & electa eſt: quia nec inter angelos, nec inter homines ſimilem vel primam habet, vel ſequentem habitura eſt: verè columba, quia gratia plena, verè electa, quæ non ſolum ſalua exiſteret, verum etiam ipſam ſalutem pareret. [*Viderunt illam filiæ, & beatißimã prædicauerunt reginæ, et concubinæ laudauerunt eã.*] Hoc ipſamet præuidens ac prænoſcens, cum dixiſſet: quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ſubiunxit atq; ait: Ecce enim ex hoc beatam me dicẽt omnes generationes. Nõne, vt ſecũdum pręſentem literam hoc dictum ſit, & generatio reginarum, & generatio concubinarum, & generatio adoleſcentularũ: nonne (inquam) omnes iſtę generationes beatam dicent illam? Reuera, & ſi impares meritis, attamen fide conſimiles, ecce vident illam, ecce contemplantur illam vnam, illam electam, & cum admiratione ineffabili voces extollunt iugiter ex omnibus locis ſuis, talem laudantes, talem beatiſsimam prædicantes, non ſolum hic in iſto exilio mortalitatis, verumetiam & multo amplius in illa prima vitæ & immortalitatis, vbi vident eam dominantem, & dominando poſsidentem regnum dilecti, eo videlicet iure, quo decet matrem poſsidere regnum filij ſui. Et quid dixerunt laudantes, & beatiſsimam prędicantes? [*Quæ eſt iſta, quæ progreditur, quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata?*] Quàm pulcher ordo in iſta laudatione, in iſta tuæ pulchritudinis, ô beatiſsima, prædicatione. Primum conſurgens vt aurora, deinde pulchra vt luna, deinde electa vt ſol. Quando nata es ô virgo beata, tunc vera nobis aurora ſurrexit, aurora prænuntia diei ſempiterni, quia ſicut aurora quotidiana finis præteritę noctis, & initium diei ſequentis, ſic natiuitas tua, natiuitas ex ſemine Abrahæ, clara ex ſtirpe Dauid, ad quos cum iuramento Dei facta eſt repromiſſio benedictionis: finis dolorũ, & conſolationis fuit initiũ: finis triſtitię, & lętitiæ nobis extitit principium. ¶ Quando autem ſpiritus ſanctus in te ſuperuenit, & filium virgo concepiſti, virgo peperiſti, tunc tu & ex tunc pulchra pulchritudine diuina: pulchra (inquam) non quomodocunque, ſed vt luna. Sicut enĩ luna lucet, & illuminat luce non ſua, ſed ex ſole concepta: ſic tu ô beatiſsima, hoc ipſum, quod tam lucida es, non ex te habes, ſed ex gratia diuina, gratia plena. Quando autem de hoc mundo aſſumpta atque ad æthereum thalamum translata es, tunc tu & ex tunc electa vt ſol: electa (inquam) nobis, quia ſicut ex te natum Dei filium ſolem verum, ſolẽ ęternum adoramus & colimus vt Deum verum, ſic & te honoramus atque veneramur, vt veri Dei genitricem, ſcientes quia totus honor impenſus matri, ſine dubio redundat in gloriam filij. ¶ Et quidem natura non tu idem es, quod ille ſol, ſed nihilominus tanta es, vt te honoret ipſe ſol, honore, quo decet filios honorare parentes ſuos. Qui enim dixit: Honora patrem tuum & matrem, non dubium, quin & ipſe honoret, & ab omnibus amicis ſuis ſuam velit honorari matrem. Finis cantici idem ſonat quod principium, terribilis vt caſtrorum acies ordinata, ſicut ſuperius iam dictum eſt. ¶ Protinus verò, quod dixeras ô dilecta filiabus Hieruſalem, percõtantibus quò abijſſet dilectus tuus, dilectus meus deſcendit ad areolam aromatis, vt paſcatur in hortis, ipſe gratanter acceptum confirmat his verbis. [*Deſcendi in hortum nucum, ut viderem poma conuallis, & inſpicerem ſi floruiſſet uinea, et germinaſſent mala Punica.*] Ita ſoror mea, vt nouiſsimè dixiſti: Ego deſcendi, videlicet de cœlis in hortum meum, hortum nucum, factus ſum enim ex te muliere, factus ſub lege, quæ nimirum lex ſic mihi eſt tanquàm hortus nucum. ¶ Deniq; ſicut nux ſub amaro cortice, intra teſtam duram, dulcem & ad veſcendum ſuauem continet nucleum, ita ſub amara voce vel occidente litera, & duriſsimo iugo cæremoniarum, ſuauem atque viuificantem cõtinet ſpiritum. Ad quid huc deſcendi? Vt viderem poma conuallis, & inſpicerem ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent mala Punica. Verum quod econtrà euenit, illud cantabile non eſt, ad Cantica Cãticorum non pertinet: ſiquidem reſpicias cauſam illorum, qui illi deſcenſui meo nimis ingrati fuerunt. Amici noſtri & filiæ Hieruſalẽ adoleſcentulæ noſtræ iamdudum rem geſtam benè nouerunt, ſecundum illam parabolam quam dixi, quę eſt huiuſmodi: Homo erat paterfamilas, qui plantauit vineam & ſepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, &c. vſque, nouiſsimè autem miſit ad eos filium ſuum, dicens: Verebuntur filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres. Venite, occidamus eum, & habebimus hęreditatem eius, & apprehẽſum eiecerũt eum extra vineã, & occiderunt eum. ¶ Secundum (inquam) parabolam illam, ego deſcendi in hortum nucum, id eſt, ſub lege factus ſum, vt viderem poma cõuallis, id eſt, vt conſolarer eos, qui me expectabant in ſpiritu

Marginal notes: Galat. 4. — Luc. 1. Beatam me dicent omnes generatiões. — Quaſi aurora conſurgens Maria. — Pulchra ut luna. — Electa ut ſol. — Mariam honorat filius & omnes ſancti. — Exod. 20. — Galat. 4. — Lex, ſicut nux eſt. — 2. Corin. 3. — Parabola de agricolis uineæ. Matth. 21. — Deſcendi in hortũ nucum.

ritu humilitatis. Iuxta illud: Spiritus domini *Esa. 61.* *Luc. 4.* *Esa. 5.* super me, eo quòd vnxerit me dominus. Ad annuntiandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & claulis apertionem, &c. Nō solum autem, sed & vt inspicerem, si floruisset vinea: illa nimirum vinea, de qua scriptura prophetica dicit: Vinea facta est dilecto in cornu filio olei, &c. vsque, vinea enim domini exercituum, domus Israël. At illi agricolæ eiecerunt & occiderunt me. Veruntamen licet hæc mihi fecerint, aliqua pars eorum tandem pœnitens istud cantabile dixit. [*Nesciui, anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab.*] Vbinam hoc dictum fuit? Cum dicerent eis amici nostri, certissimè ergo sciat omnis domus Israël, quia dominum eum & Christum Deus fecit hunc Iesum, quem vos *Acto. 2.* crucifixistis: His auditis compuncti sunt corde & dixerunt ad eos: Quid faciemus viri fratres? Et quidam talium notissimus ita dicit: *1. Timo. 1.* Fui blasphemus & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. His atque aliis modis dixit pœnitens synagoga, siue aliqua synagogæ pars: Nesciui, anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab. Quare autem sic dixit, anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab, & non dixit, conturbauerunt me quadrigæ Aminadab? Considerate amici prius ipsas quadrigas Aminadab, & videbitis multum pertinere ad rem, quod dicit: anima mea conturbauit me, & non dicit, quadrigæ conturbauerunt me. ¶Quadrigę Aminadab quatuor sunt euangelica sacramenta dilecti, videlicet incarnatio vel diuinitas eius, passio eius, resurrectio eius, & ascensio eius. ¶Propter huiusmodi quadrigas anima mea (inquit) cō- *Quadriga Aminadab* turbauit me, id est, cœtus pharisaicus in sedi- *Anima mea* tiones excitauit me, vt talium quadrigarum *cœtus pharisaicus.* cursum non possem discernere, videlicet præuenta quadrigarum earundem non bona ęstimatione, secundum suasiones & iniqua consilia illtus talis animæ meæ. Cœtus nanque pharisaicus erat vel esse debebat anima mea, id est, ita plebem viuificare vel regere, sicut corpus vel omnia membra corporis viuificat vel vegetat anima: vtpote magistri vel sapientes, legem & prophetas scientes, imo & totam clauim scientiæ tollentes. Talis anima mea conturbauit, vt ad scientiam non possem introire, & intelligere quadrigas Aminadab, quod testimonium *Luc. 11.* eis perhiberent lex & prophetæ. ¶In quo, vel vnde dilectus Aminadab? Quò pertinuit, vt tali in re vocaretur Aminadab? In eo nimirum, quod vnus idemque dilectus, rex est & *Cur Christus hic dicitur Aminadab, quia rex & sacerdos.* pontifex magnus, & in se vno personam vtranque coniunxit, videlicet sacerdotis & regis, secundum typum vel similitudinem illius viri Aminadab, qui cum esset de tribu regia, scilicet de tribu Iuda, dedit filiam suam in coniugium homini sacerdoti Aaron de tribu Leui, sicut in Exodo scriptum est: Ac- *Exod. 6.* cepit autem Aaron vxorem Elisabeth, filiam Aminadab, sororem Naason, quæ peperit ei Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar. Et ille quidem Aminadab, filiam suam semel datam illi Aaron, ad semetipsum non reduxit aut reducere debuit, iste autem Aminadab, iste dilectus & primogenitus, sacerdotium suū, quod semper ante Moysen & Aaron primogenitorum fuit, pro tempore autem & propter quandam dispensationem, de qua multa essent dicenda, præstitum est tribui Leui: sacerdotium (inquam) suum exultando, & quadrigis iam dictis viam suam currendo, repetiit & ad se reduxit, in omnibus spontaneus, sponte incarnatus & natus, sponte passus, & in ipsa passione sua ipse sacerdos & ipse hostia sponte factus, secundum hoc ipsum nomen Aminadab, interpretatur enim populi mei spontaneus: Non solum autem sacerdotium suum ita repetijt & ad se reduxit, verumetiam ad antiquam speciem formamque pristinam reuocauit, sicut in spiritu prædixerat Dauid: Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in *Psal. 109.* æternum secundum ordinem Melchizedech. Igitur anima mea conturbauit me (ait) propter quadrigas Aminadab, videlicet malo zelo ipsa turbata & confusa præ inuidia, causam suam quasi dolendam declamans, eo quod cursores siue aurigas quadrigarum istarum audisset dicentes, quoniam Iesus Nazareuus hic destruet locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses. Et multa his similia, seu antè, seu postquam cursum suum perfecit iste Aminadab. Voces autem eiusdem Aminadab currentis in quadrigis suis erant huiusmodi. [*Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, ut intueamur te.*] Tu (inquit) ò Sunamitis, id est, captiua vel despecta, tu ò fides, veri sacerdotij dignitas, propter carnales cęremonias penè obliuioni tradita, ita vt nesciat neque recogitet synagoga, quia non per legem, sed per te, scili- *non per legē, sed per fidem iustificatio est.* cet per fidem, iustificatus est pater eius Abraham, sicut scriptum est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam: reuer- *Rom. 4.* tere, & iterum dico reuertere, & tertiò dico reuertere, & quartò dico reuertere, videlicet secundum istas quadrigas meas. Nam &

f ad

ad hoc natus, & ad hoc passus sum, vt tu reuertaris, & resurgens, atque ascendens in cœlum, reuersionem tui inclamare non destiti. Cumque reuerteris, tu mihi es Sunamitis, quæ vel me vel patrem meum antiquum dierum calefacias secundum similitudinem hanc: Et rex Dauid senuerat, habebatque ætatis plurimos dies. Cumque operiretur vestibus, non calefiebat. Dixerunt ergo ei serui sui: Quæramus domino nostro regi adolescentulam virginem, & stet coram rege, & foueat eum, dormiatque in sinu eius, & calefaciat dominum nostrum regem. Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israël, & inuenerunt Abysach Sunamitem, & adduxerunt eam ad regem, &c. ¶Hæc denique, sicut & alia sunt per allegoriam dicta, & inter omnia, quæ in figura contingebant, sunt æstimanda. Vestimenta enim, quibus cum operiretur rex Dauid senex, non calefiebat, carnales cæremoniæ sunt, quas ille antiquus dierum Deus cum sibi offerrentur, non delectabiliter accipiebat, imo dicebat: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hyrcorum potabo? Et multa his similia. Porro Sunamitis, puella speciosa, sola digna est stare coram Deo rege, & in sinu eius dormire, ipsumque calefacere, id est, benè calentem charitatis eius gloriam, scilicet remissionem peccatorum obtinere. Tu ergo Sunamitis reuertere, vt intueamur te, id est, vnde iustificatus est Abraham, inde iustificari sperent omnes, qui volunt esse vel veraciter dici filij Abrahæ, scilicet non ex lege, sed ex fide: & nos intuebimur te, nos gaudebimus super te. Notum hoc debet esse amicis, imo adolescentularum multitudini, & idcirco dico eis. [*Quid videbitis in Sunamite, nisi choros castrorum?*] Quid, inquam, aliud? Nunquid sanguinem victimarum? Nunquid circumcisionis cauterium? Nihil omnino nisi choros castrorum, id est, laudes siue cantiones præliantium, prælia laudantium siue cantantium, quod suauissimum, quod verè est pulcherrimum. Immola Deo sacrificium laudis, ait ipse in Psalmista, & redde altissimo vota tua. Laudando chori præliantur, præliando castra laudant, & omnino est iustitiæ Dei subijci, non suam velle statuere iustitiam. Nihil aliud videbitis, aut videre desiderabitis: sed & si quis vestris ô amici auditoribus ostendere voluerit, vos cum spiritu sancto, spiritu consilij econtrà dicetis: Visum est enim spiritui sancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, & ea quæ vobis fieri non vultis, alijs ne feceritis. A quibus custodientes vos, benè agetis. Igitur hoc solum in Euangelio videndum atque prouidendum est secundum fidem patrum, vt sint chori castrorum, chori in vna fide, dicendo idipsum, castra resistendo vsque ad sanguinem contra peccatum. [*Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis.*] Tibi dico ô Sunamitis, cui dixi reuertere, & quę iam reuerteris, te appello filiam principis, & hęc dico tibi, quia pulchri sunt pedes tui in calceamentis. Quæritis ne adolescentulæ, cur Sunamitem iam dictam nominem filiā principis, vel cuius dicam filiam principis? Discite hoc ex amicis, & ex illo præcipuè, cuius in anima valde claruit illa reuersio, quam inclinans dixi, reuertere, reuertere Sunamitis. Insigniter quippe reuersa est anima illius de lege factorum ad legem fidei. Ille nos filiam principis cognoscere docet his verbis: Scriptum est (inquit) quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem. Quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta, & cætera vsque, Itaque fratres iam non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit, state & nolite iterum iugo seruitutis contineri. ¶Libera illa, cuius secundum scripturam meminit, Sara dicta dicta est. Sara autem interpretatur princeps, & secundum hoc ipsum nomen, & secundum suæ generationis modum, allegoricè designat illam, quæ sursum est Hierusalem liberam, quæ est mater omnium secundum fidem, neque enim generat secundum carnem, sed secundum fidem: sicut econtrà ancilla Agar, secundum nomen suum, quod interpretatur aliena, & secundum suæ vel generationis vel conditionis modum illam designat Hierusalem, quæ nunc est & seruit cum filiis suis. Igitur filia principis, pulchra & speciosa Sunamitis, ipsa est fides vel generatio fidei, cui nunc dico, quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis. ¶An non ancilla siue ancillæ filia discalceatis pedibus incedit? Planè discalceatis, & propter hoc ipsum seruilis arguitur conditionis, quia nuditas pedum seruilitatis est argumentum, excepto si fiat propter Deum, iuxta illud: Solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est. Verum de calceamentis hic agitur non corporis, sed spiritus, in quo discalceatū esse vel discalceatā, summa est ignobilitas, & plusquam seruilis ege-

Margin notes: Gen. 19. — 3. Reg. 1. — Galat. 4. — 1. Cor. 13. — Psalm. 49. — Chori castrorum. — ibidem. — Roma. 10. — Actu. 15. — 1. Cor. 1. — Anima Pauli ut Sunamitis reuersa. — Galat. 4. — Filia principis cur dicta. — Ancilla discalceata. — Exod. 3.

egeſtas. Idcirco ancillæ calcaneum ſerpens momordit, tu autem ô filia principis benè calceata, caput ſerpentis contriuiſti, tu maximè, ô princeps & domina, ſingularis dilecta, & ſicut iam dixi, vna columba mea, vna genitrici ſuæ, videlicet generationi liberæ, generationi non carnis, ſed fidei, quæ me virum non de carne viri, ſed de ſpiritu Dei concepiſti & peperiſti patrem vel principem filiorum non carnis, ſed fidei vel repromiſſionis. [*Iuncturæ fœminum tuorum, ſicut monilia, quæ fabricata ſunt manu artificis.*] Laus iſta, laus magna vituperationi illi oppoſita eſt, imo & acerbiſsimæ exprobrationi illius ancillę iam dictæ apud Ezechielem prophetam, dicentem ex ore domini: Et diuiſiſti pedes tuos omni tranſeunti, & multiplicaſti fornicationes tuas. Diuiſio vel diuaricatio pedum ipſa eſt diiunctio fœminum, valde vituperabilis, nimirum propter illud, quod ſubintelligitur, videlicet propter multitudinem fornicationum. ¶ Et econtrà iunctura fœminum, ipſa eſt compoſitio vel continuatio pedum, laudabilis, itemque propter illud quod ſubintelligitur, ſcilicet propter pudicitiæ pulchritudinem, ſaluumque ac benè cuſtoditum caſtitatis ſigillum, maximè in te, ô ſingularis & vnica vel nobiliſsima Sunamitis, in te ô dilecta & dilectarum dilectiſsima, quæ prima ſine exemplo iuncturam fœminum tuorum ita cuſtodire propoſuiſti, vt virgo nulli vnquàm cognita vel cognoſcenda viro, digna fieres coniungi tuæ integritatis autori Deo. Quantum eſt hoc decus? Quanta honeſtas? Igitur iuncturæ fœminum tuorum ſicut monilia, id eſt, virginitatis tuæ integritas, perpeſque pudicitiæ cuſtodia, cœleſtibus præſidijs communita. Cuius eſt hoc opus? Cuius virtus? Nimirum Dei altiſsimi. Et hoc ipſum, ait quidam ſapiens, ſapientia eſt, ſcire, quod continentia donum Dei ſit. Dico igitur non qualiacunque monilia, ſed monilia quæ fabricata ſunt manu artificis, id eſt, quæ ſolus Deus facere & dare poteſt vel potuit. [*Vmbilicus tuus ſicut crater tornatilis, nunquàm indigens poculis.*] Et iſta laus tua, ô libera Sunamitis, oppoſita eſt ancillæ vituperationi, quam apud iam dictum prophetam habemus his verbis: Et quando nata es, non eſt præciſus vmbilicus tuus, & aqua non es lota in ſalutem. Quibus vtique verbis luxuriæ ſuperfluitatem vituperat, quia viris quidem in lumbis, fœminis autem in vmbilico luxuria eſt, teſtante domino, qui de diabolo loquitur ad beatum Iob: Virtus eius in lumbis eius, & poteſtas eius in vmbilico ventris eius. Igitur vmbilicus tuus crater tornatilis, quid eſt niſi ac ſi diceret: Perfecta eſt in te virtus caſtitatis, & liberata ea ab omni carnalis appetitu voluptatis? ¶ Parum quippe fuiſſet ad laudem veræ virtutis, dixiſſe, iuncturæ fœminum tuorum, ſicut monilia quæ fabricata ſunt manu artificis, niſi & iſtud adderetur, vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquàm indigens poculis, quia videlicet illo præcedenti verſiculo ſolum denegatur opus ſiue affectus carnalis commercij: iſto autem ſequenti appetitus quoque cogitationis, qui ſi ineſſet, nunquàm veraciter diceretur vmbilicus ſic præciſus, imo & circumciſus, vt crater tornatilis, neque adderetur adhuc, nunquàm indigens poculis. Quidnam eſt vmbilico non indigere poculis, niſi non vri vel ſitire per appetitum libidinis? Hinc enim per quendam ſapientem dicitur in mulierem malam: Sicut viator ſitiens ad fontem os ſuum aperiet, & ab omni aqua proxima bibet. Ergo tu ô Sunamitis, ô filia principis, corde & corpore es caſta, mente & carne integra & incorrupta, cogitatione & opere munda. Vt autem perficiatur iſta laus, dicendum, quia locutione quoque vtilis es atque pudica. Hoc eſt, quod nunc dico, ego dilectus tuus. [*Venter tuus, ſicut aceruus tritici vallatus lilijs.*] Venter tuus, venter interioris hominis, iuxta quod quodam loco dixi, qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, ipſe eſt ſicut aceruus tritici, id eſt, nunquàm indiget pane verbi Dei, imo abundat omni tritico, quodcunque ſeminauerunt alij. Illuc illatum eſt omne, quod prophetarum fides elaborauit. Exempli gratia, vt Eſaias qui dixit: Et acceſsi ad propheriſſam, & concepit & peperit filium. Tu enim ô dilecta, tu es illa propheriſſa, ad quam acceſsit omnis ſanctus & fidelis propheta, ad quam tendebat, & in qua completa eſt omnis ſancta & fidelis prophetia. Hinc venter tuus ſicut aceruus tritici, quod videlicet triticum prudenter congregaſti, meditando in ſcripturis, ſicut dictum eſt quodam in loco: Maria autem conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. ¶ Huiuſmodi aceruus benè eſt vallatus liliis, quia profectò pulchritudo caſtitatis, ſicut claritudinem ſenſus ad intelligendum ſcripturas efficit, ita & autoritatem parat omni homini, vt dignus ſit foris eloqui ea, quæ intus repoſuit vel contulit verba Dei triticum domini. [*Duo vbera tua ſicut duo hinnuli capreæ gemelli. Collum tuum ſicut turris eburnea.*] Et iſta laus liberæ, oppoſita eſt vituperationi ancillæ, imo & ancillarum, quæ ex vna factæ ſunt

Diſtinctio fœminum in ancilla.

Ezech. 16.

Iunctura fœminum in libera.

Sap. 8.

Ezech. 8.

Gregorius

Iob 40.

Vmbilicus mariæ crater tornatilis, etc.

Eccl. 26.

Iohan. 7.

Venter mariæ ut aceruus tritici.

Eſa. 8.

Luc. 2.

Vallatus lilijs.

Vbera ancillarum.

duæ. Fili hominis, ait dominus ad prophetam Ezechielem, duæ mulieres filiæ matris vnius fuerunt, & fornicatæ sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt ibi, ibi subacta sunt vbera earum, & fractę sunt mammæ pubertatis earum. Quanta iniuria seruilitatis in illa tali subactione vberum, talique fractura mammarum. Et quantum decus libertatis hic secundum similitudines istas, videlicet hinnulorum gemellorum capreæ atque turris eburneæ. Ergo tu ô libera Sunamitis, tu maximè cuius duo vbera sunt gemella, seculis omnibus inaudita, virginitas atque fœcunditas: tu (inquam) ô dilecta singularis, libera es ab omni iugo peccati, secundum istas similitudines hinnulorum capreæ atque eburneæ turris. ¶ Quid est collum tuum, vel quale est collum tuum? Vtique non extentum, imo amabiliter demissum, & hæc est humilitas tua, fortitudo magna, fortitudo pulcherrima: verè sicut turris eburnea, quæ & aspectu amabilis, & statura sit fortis. Cui fortis, cui amabilis? Deo fortis, Deo amabilis: diabolo autem terribilis, inaccessibilis. Quomodo ipsi Deo fortis? Nimirum sicut ex istis comprobatur exemplis: Quia si contra Deum fortis fuisti, ait ipse ad patrem tuum fidelem Iacob, quanto magis contra homines preualebis? Ad Moysen autem: Cerno (inquit) quòd populus iste duræ ceruicis sit, dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam. Et non dimisit eum, imo tam diu luctatus est, vt videns Deus quòd eum superare non posset, diceret illi: dimisi iuxta verbum tuum. Quali fortitudine luctabatur iste vel ille? ¶ Profectò humilitate sicut & de isto Psalmista dicit: Si non Moyses electus eius stetisset in confractione, id est, in nimia mentis humilitate in conspectu eius: de illo autem propheta Osee, cum dixisset: In fortitudine sua directus est cum angelo, & inualuit ad angelum, & confortatus est: confestim, fortitudinis eius exprimens modum, subiunxit: Fleuit & rogauit eum. Igitur ô dilecta collum tuum, quod est humilitas tua, turris eburnea, id est, fortissima est atque pulcherrima: quam respiciens altissimus dedit tibi gemellos istos dulces hinnulos, duo vbera hæc, virginitatem atque fœcunditatem, & ecce habes tria insignia hæc: tertium quippe humilitas tua est. [*Oculi tui sicut piscinæ in Esebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis.*] In quo oculi tui sicut piscinæ? Nimirum in eo, quòd non deficiunt eis aquæ, & tu maximè præ cunctis mortalibus semper compuncta corde, dicere potes: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte: Propterea dixi, sicut piscinæ non qualescunque, sed piscinæ in Esebon, id est, in maxima compunctione. Esebon quippe interpretatur, cingulum mœroris, vnde & congruè nomen hoc magnitudinem significat compunctionis. Quæ sunt in porta filiæ multitudinis, id est, in prima portione terræ promissionis. Esebon quippe ciuitas fuit Seon regis Amorræi, qui regnauit in Esebon, & ipsa data est filijs Ruben in possessionem trans Iordanem. Filii autem Ruben (ait scriptura) & Gad venerunt ad Moysen & Eleazarum sacerdotem, & petierunt terram illam, præcepitque Moyses Eleazaro sacerdoti, & Iosue filio Nun, & principibus familiarum dicens: Si transierint filii Gad & filii Ruben vobiscum Iordanem omnes armati ad bellum, date eis terram Galaad in possessionem. Rectè ergo dicitur, quæ sunt in porta filiæ multitudinis, quia prima fuit possessio gentis, quæ in Aegypto multiplicata, ingrediebatur terram promissionis. Hoc ad mysterium valde pertinuit, scilicet piscinas taliter designare, quæ sunt in porta multitudinis, sunt enim prima experimenta supernæ dulcedinis beatæ possessionis, ita vt iam veraciter dici possint terra promissionis, secundum magnum sacramentum scripturæ dicentis: Cumque cepisset eam, videlicet Cariathsepher, quod interpretatur ciuitas literarum, Othoniel filius Cenez, frater Caleph minor, dedit ei Caleph Axam filiam suam côiugem, quam pergentem in itinere monuit vir suus, vt peteret à patre suo agrum. Quæ cum suspirasset, sedens in asino, dicit ei Caleph: Quid habes? At illa respondit: Da mihi benedictionem, quia terram arentem dedisti mihi, da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleph irriguum superius, & irriguum inferius. ¶ Secundum facti huius similitudinem, irriguum superius accipit anima, cum se in lachrymis cœlestis regni desiderio affligit: irriguum verò inferius accipit, cum inferni supplicia flendo pertimescit. Igitur in his verbis, oculi tui sicut piscinæ in Esebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis, hic sensus est mysticus, ac si diceretur: Oculi tui præ amore vel desiderio dilecti, quo langues & compungeris, fluunt lachrymis, & istæ lachrymę piscinæ sunt in Esebon, id est, aquæ manantes cingulo mœroris, ista compunctio terra est irrigua aquis, principium quoddam supernæ dulcedinis & æternæ hæreditatis, sicut illa Esebon & terra trans Iordanem, prima fuit possessio terræ promissionis, illi filiæ multi-

Marginalia: Ezech. 23. — Duo vbera Mariæ. — Eius collum. — Gene. 32. — Exod. 32. — Psal. 105. — Osee 12. — Humilitas turris eburnea. — Psal. 41. — Esebon. — Num. 32. — Iosue 15. Iudic. 1. — Irriguum superius & inferius.

multitudinis, scilicet Israeliticæ plebis: cuius multitudine non pauciores sunt, qui ascenderunt vel ascendunt, vt repromissionem accipiant æternæ hæreditatis. [*Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.*] Verè ingenua, verè libera Sunamitis, nasum habens egregium, at illa ignobilis ancilla nasum habet præcisum, sed & aures eius præcisæ sunt, sicut dictum est per prophetam superius memoratum. Propterea ô Ooliba hęc dicit dominus Deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, &c. vsque Nasum tuum & aures tuas pręcident, & qui remanserint, gladio concident. Vt dictum ita & factum est. Nunquid enim illa talis ancilla nasum habet aut aures? Si nasum haberet, aliquid de longinquo sentiret, aliquid de futuro seculo cogitaret aut desideraret. Si aures haberet, non solum literam attenderet, sed & viuificantem in litera spiritum audiret. Nūc autem solis præsentibus delectatur, neque audit eum, qui toties ad audiendum inuitat, dicendo, qui habet aures audiendi, audiat. Igitur neque aures neque nasum habet. ¶ Tu aūt ô libera, nasum integrū, nasum, vt iam dictum est, habes egregium, quæ sano odoratu sentis & appetitu traheris, non eorum quæ videntur, sed quæ non videntur, secundum illud: Est enim fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Quomodo tibi est nasus eiusmodi? Sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum, id est, contra cruentum supradictæ ancillæ filium. Damascus nanque interpretatur bibens sanguinem, & illum significat, de quo Apostolus loquitur, dicens: Sed quomodo tunc is, qui secūdum carnem natus est, persequebatur eum, qui secundum spiritum, ita & nunc. Fortissimo spei ac discretionis naso opus erat contra omnem eiusmodi falsum fratrem, ludendo persequentem, persequendo ludentem, ne vsquequaque illudat: & si corpus lædit, saltem animam non decipiat. Et fortis vtique est nasus iste discretionis, sicut turris Libani, dum ritè spernendo visibilia, & sperando inuisibilia, fortiter resistit, neque frangitur visibilium incommodis, iuxta illud: Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici. Quomodo turris ista respicit contra Damascum? Nimirum sensui eius sensum habendo cōtrarium, iuxta illud: Qui enim secūdum carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt: qui verò secundum spiritum, quæ sunt spiritus, sentiunt. Est autem in respectu isto etiam manifestum Damasci, idem filij ancillæ, opprobrium. ¶ Sicut enim in interiori homine Damascus ille perdidit omnem discretionis & spiritualis intelligentiæ nasum, sic & exterius quoque quendam perdidit nasum suum, nasum magnum, scilicet ciuitatem Hierosolymam; & nobile templū, & cætera insignia, quæ destructa sunt: quibus ablatis, ita ignominiosa facta est circumcisio carnalis, sicut naso præciso deformis efficitur facies cuiusque hominis, & Idcirco quæ respicit, ipsa etiam talem Damascum contemnit & dicit: Tu ancilla superba cum filio tuo Damasco, quid faceret si vel tu nasuta, vel si ille nasus tuus esset: cum nec saltem exterius nasum habens, pulchram te existimes? Quid (inquam) faceres, si templum tuum & ciuitas tua permansisset? Benè igitur ô libera Sunamitis nasus tuus contra Damascum respicit firmiter stans sicut turris Libani. [*Caput tuum ut Carmelus, & comæ capitis tui sicut purpura regis iuncta canalibus.*] Carmelus scientia circumcisionis interpretatur. Caput verò principale est corporis, & pro corde accipitur, quod principale est interioris hominis, iuxta illud: His ergo fieri incipientibus, leuate capita vestra, id est, exhilarate corda vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. Igitur caput tuum vt Carmelus, id est, cor tuum scientiam circumcisionis habet, vt legitimè & sicut necessarium est circumcidatur, quisquis secundum Deum & secundum fidem, quæ in te est iustificari vult. ¶ An non & Moyses circumcisionem istam præscripsit, circumcisionem cordis? Circumcidite igitur, ait ipse in Deuteronomio, preputium cordis vestri, & ceruicem vestrā, ne induretis amplius. Quid est ista circumcisio, nisi perfecta Dei dilectio? Nam & in alio loco, cum dixisset: Circumcidet dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, ita subiunxit: Vt diligas dominū Deum in toto corde tuo, & in tota anima tua. ¶ Porro circumcisionis carnis sciētiam veram in hoc habes, vt non dubites illam cessare debuisse, ex quo venit, & manifestatū est semen, cuius venturi fidem habens Abraham, signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei. ¶ Dixi de scientia circumcisionis, quid dicam de scientia legis? Hoc nimirum quod omnē illam, scilicet ceremoniarum legē, spiritualiter intelligis. Hoc est quod dico, & comæ capitis tui sicut purpura regis, iūcta canalibus. Comę capitis, id est, sensus cordis tui in meditando vel cogitādo mysteria legis Dei. Exempli gratia, quid mysterii contineat vitulus immaculatus, iussus offerri pro peccato sacerdotis, qui peccauerit & populum derelinquere fecerit, quid hyrcus de capris, qd capra, & quid ouis, quid turtur, & quid pullus

Marginal notes: *Nasus ancillæ præcisus.* — *Ezech. 23.* — *Matth. 13.* — *2. Cor. 4.* — *Hebr. 11.* — *Damascus.* — *Galat. 4.* — *Gen. 21.* — *Nasus sicut turris Libani.* — *Psal. 60.* — *Rom. 8.* — *Caput pro corde aliquādo ponitur.* — *Circumcisio cordis.* — *Deut. 10.* — *Deut. 30.* — *Gen. 17.* — *Roma. 4.* — *Sciētia legis & ceremoniarum, scilicet spiritualiter.*

Leui.4. Leui. 5. &c. columbæ, cunctus ritus sacrificij: meditando, inquam, in his, & in cæteris huiusmodi, comæ capitis tui, id est, sensus cordis tui sunt, sicut purpura regis, videlicet cuncta referendo ad sacramentum pasſionis dilecti tui, qui propter ipsum, quod paſſus est, rex constitutus & gloria & honore coronatus, Hebr.2. sedet ad dexteram maiestatis in excelsis.

Purpura regis passio Christi est. ¶Et rectè pasſio regis dicitur purpura regis, non solum propter purpureum colorem sanguinis, quem in pasſione effudit, verum etiam propter purpuram derisoriam, quam circumdederunt ei: protinus tribus pœnis pasſionum consummandum, scilicet flagellandum, crucifigendum, lancea percu- Matth.27. tiendum. Nam illi quidem irridentes purpuram circumdederunt ei, tanquàm regi, sed ille serió & purpuram admisit, & calamum pro sceptro suscepit in dextera, quia certisſimè per hæc fiebat, vt & in cœlo & in terra purpuram regni, & sceptrum acciperet imperij. Proinde purpura illa rectè dicitur iuncta canalibus, quia sicut purpura eo magis tingitur, & pretiosior fit, quò vicinius atque diutius iuncta fuerit tincturæ canalibus, ita pasſio dilecti eo gloriosior est, quo amplius præ cunctis sacrificijs procesſit secundum consilium diuinitatis, cuius videlicet consilij arcana, quasi quidā canales sunt, per quos cucurrit pretiosiſsima hæc tinctura purpurea, qua dilectus iste, qui erat virginitate candidus, factus est morte vel pasſione sua, & permanet in æternum rubicundus, Deus verè gloriosus, & homo valde speciosus, & in vtraque substantia rex vnus semper & vbique victoriosus. [*Quàm pulchra es, & quàm decora charißima in delicijs. Statura tua aßimilata est palmæ, & ubera tua botris.*] Quid est in deli- *Decora in delicijs.* cijs pulchram & decoram esse, nisi in abundantia gratiæ mansuetudinem summamque humilitatem cordis habere? Denique dona gratiarum & intelligentia scripturarum siue sacramentorum cœlestium verè sunt deliciæ, & humilitas cordis vera pulchritudo est, res decora, & Deo amabilis virtus est. Hæc in te coniuncta sunt ô charisſima, tales deliciæ, talisque pulchritudo. Quod enim dixi? Statura tua asſimilata est palmæ, & vbera tua botris. Et ne dubium sit, cui palmæ dicam adhuc. [*Dixi ascendam in palmam & apprehendam fructus eius: Et erunt ubera tua sicut botri uineæ, & odores tui, sicut malorum: guttur tuum, sicut uinum optimum.*] Magna igitur humilitas, quam ista pulchritudo sonat: statura tua asſimilata est palmæ, quia tale est, ac si dicam, mihi asſimilata es omni habitu mentis tuæ, mihi, inquam, asſimilata es in eo, quod in crucem ascendi mitis & humilis corde. Hunc ergo ascensum meum futurum dixi, nec quisquam amicorum dubitauerit, quin dixerim tibi. Si enim ipsis amicis dixi: Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius Mat. 16. 20. hominis tradetur ad crucifigendum, & alia multa ad hunc sensum pertinentia, imo si & inimicis dixi: Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum, quanto magis Iohan.12. charisſima dixi, aut dicere debui: Ascendam in palmam & apprehendam fructus eius, & *Ascendam in palmam, exaltabor in crucem.* erunt vbera tua sicut botri vineæ, & odores tui sicut malorum: guttur tuum, sicut vinum optimum? Hoc erat dicere, exaltabor in crucem victoriosam, & moriendo morte fructuosa, operabor velociter salutem omnium credentium, & deinde doctrina tua, doctrina legalis atque euangelica, tempore opportuno palàm prædicabitur, sicut in autumno dulces botri comeduntur, & bonus vbiq; diffunditur odor bonorum operum tuorū, & dulcisſimum atque delectabile mihi erit eloquium tuum sicut vinum optimum. Tu autem ad hæc: [*Dignum dilecto meo ad potandum, labijsq; & dentibus eius ad ruminandum.*] Et reuera, vt dicis, ita est. Sicut enim vinum optimum dignum regibus est ad potandum, labijs & dentibus eorum ad ruminandum, sic eloquium tuum dignum mihi est ad audiendum, cunctisque amicis & testibus meis ad prædicandum. Quid faciemus, vel quo ibimus cum tantis istis dilectis delicijs? Nostri enim, qui primi ad istas delicias vocati sunt, Luc.14. venire nolunt, sed abierunt negligentes, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam, reliqui verò tenuerunt amicos nostros, & contumelia affectos occiderunt. Quid igitur faciemus? [*Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in uillis. Mane surgamus ad uineas, uideamus si floruit uinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica. Ibi dabo tibi ubera mea. Mandragoræ dederunt odorem in portis nostris. Omnia poma noua & uetera, dilecte mi, seruaui tibi.*] Hæc ego dile- *Egrediamur in agrum.* cto meo locuta sum, & ad me conuersio eius, videlicet non improbando, imo propositum hoc habendo, vt egrederemur, quippe qui iamdudum dixerat ad ciues suos: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua, & hoc dicto pauca interlocutus ipse transiens, per medium illorum ibat, significans vtique transiturum se à suis ciuibus, & egresſurum in agrum, & commoraturum in villis. Itaq; concordans proposito Dei: veni (inquam) dile- *Commoremur* cte mi, egrediamur in agrum, commoremur *in uillis.*

in

in villis, vt videlicet qui erant agrestes, fiant domestici: qui erant villani, fiant ciues Dei, & iuxta propheticum oraculum: Lætetur deserta & inuia, & exultet solitudo, & floreat quasi lilium, germinans germinet, & exultet lætabunda & laudans, & gloria Libani detur ei, gloria scilicet hæc, vt videant gloriam domini, & decorem Dei nostri, cuius visione indignum se Libanus iste, id est, populus Iudaicus facit, repellendo verbū Dei. Illuc egrediamur, ibi commoremur, & ibi commorantes mane surgamus ad vineas, sine dubio iam illic nostra commoratione propagantes. Videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica. Nam tunc floruit vinea, sed iam in villis eiusmodi de carne gentilium agrestium nati sunt aliqui, qui sint ad vitam æternam præordinati, sine dubio mox credituri, & tunc flores fructum parturiunt, si dociles inueniuntur ad benè operandum: tunc etiam floruerunt mala punica, si inueniuntur in illis aliqui, quorum fides vsque ad martyriū durare sufficiat, quod sine dubio futurum est. ¶ Ibi dabo tibi vbera mea, scilicet nutriendo multitudinem filiorum, quos in nouam infantiam fœcunda tibi pariet gratia. Vnde hoc ita certum, quòd multitudo filiorum nasci debeat illic, vbi hactenus sterilitas fuit? Videlicet tam ex scripturarum testimoniis, quæ testantur ita debere fieri, quàm ex præsentibus experimentis, quia mandragoræ dederunt odorem in portis nostris. ¶ Mandragora mala habet sua uè olentia, quæ & ἀνθρωπόμορφος appellatur, quòd habeat radicem, formam hominis similantem: cuius cortex vino mixtus, ad bibendum datur his, quorum corpus propter curam secandum est, vt soporati dolorem minimè sentiant: sterilibus quoque mederi fertur, vt concipiant. Mandragoræ ergo dederunt odorem in portis nostris, id est, experimenta præsto sunt, quòd iam fieri debeat illud, quod gentilitati hactenus sterili spiritus propheticus promittit: Lauda (inquiens) sterilis, quę non paris, decanta laudem, & hinni quæ non pariebas, quoniam multi filii desertæ magis, quàm eius quę habet virum, &c. In portis (inquam) nostris, id est, dum adhuc sumus in finibus nostris. in finibus Iudaicis, sensimus odorem huiusmodi. Venerat enim iam Aethiops eunuchus odorare in Hierusalem, & reuertebatur sedens super currum suum, legensque Esaiam prophetam, cum ecce sentiens spiritus sanctus odorem eius, dixit ad Philippum: Accede & adiunge te ad currum istum. Sed & tunc eramus in portis nostris, quando odorem dederunt in cōspectu domini eleemosynæ Cornelii centurionis. Ad quem odorē & illud pertinet, quòd postmodum cuidam amicorum talis visio per noctem ostensa est: Vir macedo quidam erat, stans & deprecans eum, dicens: Transiens in Macedoniam, adiuua nos. His atq; aliis modis odorem dederunt mandragoræ in portis nostris, fœcunditatem significantes de loco sterilitatis. ¶ Nunquid autem ibi tantummodo vbera mea dabo tibi? imo & omnia poma noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi. Quàm diu paruuli fuerint hi, qui in loco vbi dicebatur: Non plebs mea vos, nascentur filii Dei viuentis, quàm diu (inquam) imbecilles erunt ad audiendum grandem sermonem, eisque lacte opus erit, non solido cibo, tam diu dabo vbera mea: cum autem perfecti fuerint, & pro consuetudine exercitatos sensus habuerint ad discretionē boni & mali, tunc cibum solidum tibi in illis, quia omnia noua & vetera, omnia veteris ac noui testamenti sacramenta seruaui tibi, conferens in corde meo, proferenda in tempore suo, in tempore opportuno.

Margin notes: Esa. 35. — Si floruit vinea. — Ibi dabo tibi vbera mea. — Mandragora. Gene. 30. — Quomodo gentes venerunt ad fidem. — Esa. 54. — Act. 8. — Act. 10. — Act. 16. — Noua & vetera seruaui tibi. — Osee 1. — Roma. 9. Heb. 5. — Luc. 2.

FINIS LIBRI SEXTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN CANTICA CANTICORVM, DE INCARNATIONE DOMINI Commentariorum.

LIBER SEPTIMVS.

Felix egressus dilecti & dilectæ in agrũ ad gẽtes.

FActum est ô dilectißima dilecti, factum est, vt dixisti, veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Felix dies, felicia nobis tempora huius egressus vestri ad nos ab illis, qui repulerunt vos, dicentibus amicis & vestri consilij conscijs ad illos. ¶ Vobis quidem oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitę, ecce conuertimur ad gentes. Nunquid verò nõ solum illud audierant dictum propheticum, quod subiunxerunt, dicentes: Sic enim pręcepit nobis dominus, Posui te in lucem gentibus, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ? Imo & cætera quàm multa huius gratiæ oracula, & istud secretißimum audierant & intellexerant, quod tu hic ô gratia plena dixisti: Veni dilecte mi, egrediamur in agrũ commoremur in villis. O quantum gaudium, quãta exultatio illius sterilis & desertæ, quæ non habebat virum, quando certum de scripturis propheticis egressus vestri ad ipsam & suæ salutis audiuit testimoniũ. Audientes autẽ gentes, ait illa scriptura, gauisæ sunt, & glorificauerunt verbum domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam ęternam. Secundum illud gaudium præsenti loco loquitur ipsa exultans & lætabunda & laudans.

Acto. 13. *Esa. 49.* *Esa. 45.* *Actorum 13.*

CAP. VIII.

[*Quis mihi det te fratrem meum, sugentem ubera matris meæ, ut inueniam te foris & deosculer, & iam me nemo despiciat? Apprehendam te & ducam te in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ, ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex uino condito, & mustum malorum granatorum meorum.*] Ista admirationis percontatio, quis mihi det te, similis illi est, & vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me: & ista exultatio, inueniam te foris & deosculer, & iam nemo despiciat, similis est illi responso tuo ad angelum, ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Similis nanque est, vel quæ hęc dicit, sicut decet filiam similem esse matri. An nõ tu mater eius, quæ vitam & salutem peperisti? An non filia tua hæc est, videlicet imitatione fidei? Si Abraham pater gentium, & Sara mater gentium rectè dicitur & est, videlicet propter fidem, quanto magis tu ô fidelißima fidelium mater es omnium nostrum? propterea dicit ista valde attonita propter auditum supradictũ magna gaudij multitudine: Quis mihi det te fratrem meum, sugentem vbera matris meæ? Fratrem suum dicit dilectum suum, & describit eum dulci descriptione, sugẽtem (inquiens) vbera matris meæ. Cuius matris meæ, nisi virginis Mariæ? ¶ Propterea de patre nihil dixit, quia videlicet in fratre isto, vt conciperetur vel nasceretur, fieretq́; filius naturæ vel carnis nostræ, vir nihil patrauit. Totum quòd frater noster est, de matre est. Matris vbera suxit, sed non de patris radice fluxit. Mater ista, mater est, quia caro ista, caro nostra, & fides ista, fides tua ò Maria, fides nostra est. Non se capit intus magnitudo gaudij, intus in corde credentis, & felicitatem suam admirantis, quòd Deus filius Dei, frater eius factus sit, frater eius ô mater ex te, cuius vbera suxit. Erũpit & clamat, Quis mihi det te fratrem meũ, sugentem vbera matris meæ, & adijcit, vt inueniam te foris & deosculer, & iam me nemo despiciat? Despiciebatur enĩ, vtpote sterilis & deserta sine viro, id est, sine Deo in hoc mundo: despiciebatur, inquam, & dicebatur præputium (vt Apostolus ait) ab ea, quæ dicitur circumcisio in carne manu facta, & erat alienata à conuersatione Israël. Inueniam ergo te (inquam) foris & deosculer, & iam me nemo despiciat. Videlicet cũ possim dicere illud verißimum, quia multi filij desertæ magis, quàm eius quæ habet virum. Ô frater vineæ, ô sugens vbera matris meæ, quid est inuenire te foris? quid est te deosculari? Inuenire te foris, est exire ad te extra castra, qui sicut extra portam passus es, ita extraneus fratribus tuis & peregrinus filiis matris tuæ factus es, teq́ue deosculari, improperium tuum venerari, & sacramenta pietatis tuæ familiariter cognoscere est. Nam in quantũ illa cognoscimus & diligimus, in tantũ te amabilẽ amãtes deosculamur. Quis fructus, quod emolumentum huiusce inuentionis, huiusce deosculationis? Apprehendam te (inquit) & ducam in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meę, ibi me docebis. Quomodo fiet hoc? videlicet cum tuis fuero poti-

Luc. 1. *Ibidem* *Gentiũ populus filia mariæ.* *Gene. 17.* *Christus frater noster est ex matre tantum.* *Ephe. 2.* *Roma. 2.* *Galat. 6.* *Esa. 54.* *Galat. 4.* *Inueniam te foris.* *Hebr. 13.* *Psal. 68.*

Sterilis peperit filios plurimos. potita osculis,cum tu mihi tua mysteria reueraueris,habebo ego hactenus sterilis,habebo ex te filios innouatę iuuẽtutis, quos te faciẽte ordinabo mihi lectores atq; lectrices,cantores atq; cantrices,sacerdotes siue pótifices, propheticæ atq; apostolicæ gratiæ appropinquantes,& constituam ex eis scholas legentium atq; choros canentium:adhibebo mihi tubas prædicantium,& linguas interpretum, vt mihi explicent scripturas, quæ de te sunt, & quæ hactenus intus in vna lingua latuerũt. *1.Cor. 13.* ¶Atq; ita ordinata castrorum acie irrumpã domum matris meæ,& in cubiculum genitricis meæ,vbi hactenus requiescunt bestiæ,& habitant dracones siue struthiones , & pilosi *Esa.13.* saltant & respondent vlulæ:dũ colitur adulter Iuppiter,cæterorumq; non deorum, sed dæmonum terræ phalanges,protractisq; foras omnibus,inducam te illuc, vt & in domo matris meæ,& in cubiculo genitricis meæ,scilicet & in palatijs regum,& in templis quondam dæmonum nomen tuum inuocetur.Ibi me docebis palàm,& cum libertate vocis,more tuo,quemadmodum dixisti: Ego palàm locutus sum mundo,& in occulto locutus sum *Iohan.18.* nihil.¶Et dabo tibi poculum ex vino condito,& mustum malorum granatorum meorũ. Quid eñ aliud vel maius dare possum? Hoc vt daret,inuenit & ille qui dixit: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit *Psal.15.* mihi?Calicem salutaris accipiam,& nomẽ domini inuocabo.Et est sensus: Prius bona pro malis,deinde bona pro bonis dominus mihi retribuit.Quid retribuam ei?Hæc deliberãs, ad id veni,cum aliquid maius nõ possim,Calicem salutaris accipiam,& nomẽ domini inuocabo.Hoc est,quod nũc dico:Et dabo tibi poculum ex vino condito, id est, sacrificium offeram sacratum , & verè sanctum inuisibili passionis tuæ sacramento. ¶Nec solum istud *mustum malorum Granatorum.* faciam,verum etiam mustum dabo tibi malorum Granatorum meorũ,id est, pretiosam in conspectu tuo mortem sanctorum martyrũ tuorum , qui quàm plures ex me tuæ mortis imitatores erũt.Hoc erit tibi poculum,quod non erit sanguis brutorum animalium.Hinc enim vel tu vel pater tuus,Deus Deorũ domi*Psal.49.* nus,locutus est:Nunquid manducabo carnes taurorum , aut sanguinẽ hyrcorum potabo? Immola Deo sacrificium laudis,& redde, &c. [*Laeua eius sub capite meo, et dextera eius amplexabi-*

solabitur me.Nam læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Læua eius, id est,temporalis interdũ prosperitas,ne in laboribus deficiã,sustentabit me,neq; tẽtari dimittet supra id,quod possũ sustinere:&dextera,scilicet spes retributionis ęternę nõ incerta,fortius atq; abundãtius lætificabit atq; delectabit me.Fiet mihi iam in isto seculo cósolatio hæc,vt ipsi reges vel principes mihi dentur in famulatum:in illa verò dextera,vbi immortalitas regnat,ipsum visura sum ego visione æterna in decore suo,fratrem meum,dilectum meum,regem regũ,& dominum dominantium,iamq; tãtum bonum prægustare cupio per contemplationis studium.[*Adiuro vos filiæ Hierusalem,ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam,donec ipsa uelit.*]Hoc sciens ipse frater meus,quia solos meditor vel meditari cupio amplexus dexteræ eius:ne (inquit)suscitetis neq; euigilare faciatis dilectam , donec ipsa velit.Ne(inquam)suscitetis,videlicet eo modo,quo Martha suscitare volebat Mariam sororem suam.Maria namq; sedens ad pedes dilecti , audiebat verba oris eius. Hoc erat requiescere.At illa,quæ satagebat circa frequẽs ministerium, volens eam suscitare : Domine (inquit)non est tibi curæ,quòd soror mea reliquit me solã ministrare? Dic ergo illi vt me adiuuet.Cunctis filiabus eiusmodi,quę corporale ministerium siue actualem vitam nesciunt discernere,quantum distet à dignitate cõtemplationis,dictum hoc esse nemo dubitet,ne suscitetis neq; euigilare faciatis dilectam,donec ipsa velit.Nam illa, quæ optimã partem elegit , quæcunq; studet verbo Dei, ipsa est dilecta:cęteræ quę solicitę sunt & turbantur erga plurima , sicut Martha illa , filię sunt. [*Quæ est ista quæ ascẽdit de deserto,delicijs affluens,innixa super dilectum suum?*]Ab isto versiculo vsq; ad finem decantatio clarissima, circa illam versatur de gentibus electam atq; dilectam, cuius electio fratris gratię est, fructus siue effectus euãgelicæ prędicationis, ex quo fieri cœpit,ô dilectissima dilecti , illud quod dicebas:veni dilecte mi,egrediamur in agrũ, commoremur in villis.Hunc tãtum egressus vestri fructum admiratur electio ex Iudæis, quę parua numero per euangeliũ venit & dicit:Quæ est ista,quę ascendit de deserto, delicijs affluens,innixa super dilectum suum? De deserto, id est de agro & de villis, quo vos ô

Quid læua, quid dextera hic dicit.

1.Cor.10.

Martha non debet suscitare Mariam.

Luc.10.

Rom. 4. amicorum. Qui vocat ea quæ non sunt, tanquàm ea quę sunt. ¶ Qualis enim est? qualis ascẽdit? Delicijs affluens, innixa super dilectũ suum. Iure miremur quantis vel qualibus delicijs affluit. Delicijs gratiarum, quę manifestã
1. Cor. 12. innixa super dilectum. tur ad vtilitatem, videlicet sermone sapiẽtię, sermone scientię, fide, gratia sanitatum, operatione virtutum, prophetia, discretione spirituum, generibus linguarum, interpretatione sermonum. ¶ Quomodo autẽ vel ad quid innixa super dilectum suum? Nimirum vt nõ timeat timorem hominum, vt non deficiat in tribulationibus, quę illam inuenerunt siue inuenturę sunt, tribulationibus atq; persecutionibus inimicorum visibilium atq; inuisibilium, paganorum, Iudæorum, hęreticorum, & spirituum malignorum. Quomodo enim inter hęc omia subsisteret, nisi innixa esset super dilectũ suũ? Nunquid innixa deberet esse super semetipsam, aut super quemlibet aliũ?
Psal. 26. Tunc vtiq; caderet, stare non posset. Nunc autem dicit: Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitę meæ, à quo trepidabo? Si cõsistant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Hoc dicere & facere, nimirum est innixã esse super dilectum. Quomodo factum est istud? Quomodo talis & taliter ascendit? [*Sub arbore malo suscitaui te, ibi corrupta est mater tua, ibi uiolata est genitrix tua.*] Dilectio ex Iudęis, nunquid quasi nesciens admiraris? Nunquid causam nescis, cur ista talis taliter ascẽdere debuerit? Ego causam dico tibi, quia mater tua, genitrix tua, me dereliquit, me abnegauit virum suum, regem suum, & idcirco aliam duxi, dato illi libello repudij, & hęc est quę taliter
Sub arbore malo, sub ligno crucis. ascendit. Vbinam hoc accidit? Sub arbore malo, vbi te suscitaui sub ligno crucis, vbi te redemi. Propterea dixi sub arbore malo, id est, sub arbore afferente fructus suos, quia videlicet lignum crucis non sterile lignum fuit, sed fructus attulit vitę & salutis. Ibi te suscitaui, sed mater tua synagoga, genitrix tua, gens Iu-
Iohan. 19. daica, ibi corrupta est, dicendo, nõ habemus regem nisi Cæsarem: ibi violata est, clamãdo:
Matth. 27. Sãguis eius super nos & super filios nostros. Propterea repudiata illa, ista talis ascendit, &
Roma. 11. sicut ait quidam ex vobis: Cæcitas contingit in Israël, donec plenitudo gẽtium subintro-
Prouer. 31. eat, & sic omnis Israël saluus fiat. Nunc audi quid dicat ista, quam tu miraris, ista mulier fortis, de qua veraciter dictum sit. Confidit in ea cor viri sui, & spolijs non indigebit. [*Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum, quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Lãpades eius, lãpades ignis atq; flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.*] Quid (rogo) ista petit (vt iam dictum est) mulier fortis, nisi vt confidat in ea cor viri sui? Quid enim est dicere, pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum, nisi ac si dicat, cõfidat in me cor tuum, roboretur ex adiutorio meo brachium tuũ? Et ô dilecte, quid est præsenti loco cor tuum, & quid brachium tuum, nisi scripturæ veritatis, quæ scriptę sunt secundum cor tuum, & memoria mirabilium tuorum, ex quibus cognoscitur, quàm magnum, quàm forte sit brachium tuum? Pone me vt signaculum super illud cor tuum, pone me vt signaculum super illud brachium tuũ. Quam ob causam? Nimirum ob triplicem, quę contra me latrant, insaniam videlicet Iudaicam, paganicam, hęreticam. Prompta sum, expedita sum, deuota sum econtrà fortiter defendere illud cor tuum, protegere illud brachium tuum sicut imperiale signaculum, sicut fidele testimonium, mira fortitudine, mi- Cor Christi sunt scripturæ ueritatis.
randa duritia, quam nullus possit effringere. Fortitudinem meam dico dilectionem, duritiam meam dico æmulationem. Cur hoc? quia fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus ęmulatio. Quid est hoc dicere, nisi ac si dicatur, zelum magnũ habet dilectio, iram intolerabilem habet æmulatio? Attendite amici quod dicitur, animaduertite diligenter quod agitur & actum est hactenus, ex quo ascendit de deserto, delicijs affluens mulier ista fortis, & innixa super dilectum suũ, quæ istud poscit, vt confidat in ea cor viri sui.

¶ Quis vnquam portare potuit zelum dilectionis, quem habet circa cor dilecti sui, iram æmulationis quam habet erga brachium dilecti sui? Sicut mors, sicut infernus, ita nulli parcit & omnibus est immitis, quicunq; malè sentiunt de scripturis veritatis, quę scriptę sunt secundum cor viri sui, dilecti sui, qui malè prędicant de brachio fortitudinis, quo salutem generis humani operata est omnipotẽtia viri sui, dilecti sui. Nonne cum in remittẽdis peccatis pijssima sit, illos duntaxat, qui loquuntur extra vel contra verbum veritatis, mortificat, & inferno addicit illorũ animas? Quippiã tolerare potest, quod cordi dilecti sui, id est, scripturæ veritatis contrarium est? tolerare non potest. Illos qui in hoc sunt, eliminat & anathematis gladio trucidat. Nõ inexperta loquimur. Nulla re magis offenditur, nullo malo exacerbatur amplius, quælibet anima habens spiritum dilectionis, quàm si audiat de scripturis quippiam cõtra sensum cor- Dilectio contra hæreticos inflexibilis.
dis

dis huius amici, contra honorem brachij huius dilecti. ¶ Quàm forte natura sit mitis, statim ad rem istam sit intractabilis, & videtur aduersarijs motus eius quasi mot⁹ mortis, & ira eius quasi ira infernalis, sicut de Moyse cõstat, qui cum esset mitissimus omnium hominum, qui morabantur in terra, vbi causa poposcit, sic immitis factus est quasi mors, sic durus quasi infernus, ita vt diceret: qui domini est, iungatur mihi: & durissimo eius imperio occideret vnusquisq; fratrem & amicum & proximum suũ, cecideruntq; vna die viginti tria milia. Et ille materiali quidem gladio, & alij post eum complures, vt Helias & fortissimus Dauid probauerũt, quia verè fortis est vt mors dilectio, verè dura sicut infern⁹ ęmulatio. ¶ Ista verò dilectissima spirituali gladio sęuit propter dilecti sui cor & brachium, persistens fortiter tanquàm inuiolabile signaculum. Nam de materiali gladio non habet præceptum siue dilecti sui consensum, quando audiuit eum dicentem, Conuerte gladiũ tuum in locum suũ, satis est, sinite vsq; huc. Lampades eius (ait) lampades ignis atq; flammarum. Cuius eius? dilectionis siue ęmulationis. Lampades dilectionis, lampades ignis, lãpades æmulationis, lampades flammarum. Sicut ignis, dum cõcitatus fuerit, generat flammam: sic dilectio, dum aliquid perceperit nõ secundum cor huius viri, non secundum sensum huius dilecti, parit æmulationem, lucentem pariter & vrentem, amicos illuminãtem, inimicos vrẽtem. ¶ Quid si fortes fuerint inimici? quid si habuerint turbas populorũ, gladios quoq; regum atq; imperatorum, sicut aliquando habuerunt? Nihilominus confidat in ista cor viri sui, quia nihilominus fortis erit, vt mors dilectio, dura sicut infernus ęmulatio, imo & amplius tũc lampades istæ ardebunt atq; lucebunt, lampades ignis atq; flammarum. Hinc est quod dicit: Aquæ multæ nõ potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Audiuimus, vidimus aquas multas, id est, inundantes persecutiões populariũ, & flumina, scilicet persecutiones principum fortium, quæ cum vehementer inundarent, non potuerũt extinguere siue obruere charitatem, neq; compescere eius æmulationem, vt saltem de vno verbo dogmatis fidelissimi reticeret, exempli gratia, illo, quod dicitur ὁμούσιον. ¶ Pro nihilo fuit huic dile-

Mitissimus Moyses gladio sæuit per hanc dilectionem.

Num. 12. Exodi 32.

Ecclesia non corporali, sed spirituali gladio punit.

Math. 26. Luc. 22.

Lampades dilectionis.

Ecclesia pro fide defenden da nemini cedit.

Pro fide e-

hil despiciat omẽ, quod foris auferri potuit: Ecce mulierem fortẽ vidistis & audistis. Non ex semetipsa tantam sibi fortitudinem inesse confidit, sed ex eo, qui solus est vera fortitudo fortium, sicut vidistis eam ascendentem, innixam super me dilectum suum. Non (inquam) ex ipsa fortitudo hęc, sed ex prouidentia nostra, secundum pium nostræ solicitudinis consilium, quod habuimus super eã, sicut sequentia indicant. [*Soror nostra paruula est, & ubera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est? Si murus est, ædificemus super eam propugnacula argentea. Si ostium, compingamus illud tabulis cedrinis.*] Huiusmodi consilium super illam habuimus pater & filius & spiritus sanctus, pro magna re, pro magno negotio, quia videlicet sic se habebat, & sic habet tempus vel status rerum eius, vt vix nata, vix super pedes suos consistens, iam esset alloquenda, iam deberet duci ante reges & pręsides, & reddere rationem de fide nostra, de profundissimis operum nostrorum sacramentis cõtra Iudæos in lege gloriantes, contra philosophos sapientia sua & eloquentia tumentes, sub gladijs iudicum inter mille genera mortium. Hoc vtiq; mirandum est illis, qui rem sciunt mirari sicut dignum est. Propterea consilio habito dicebamus: Soror nostra paruula est, & vbera non habet. Quid faciemus sorori nostræ in die, qua alloquenda est? Verè enim qua die primum alloquenda erat, quando primum sub Nerone & cæteris persecutoribus lis in iudicio contra illam proposita est de fide, quam suscipiebat, parua numero, paruula sensu, id est, simplex erat, vbera scilicet legẽ & prophetas, non habebat. Dicebamus ergo: Si murus est, ædificemus super eam propugnacula argentea. Si ostium, compingamus illud tabulis cedrinis. In ciuitatibus vel domibus aliud est murus, & aliud ostium. Similiter in dilecta ista, in corpore isto, quod est ecclesia, alius est quasi murus, alius quasi ostium. Hoc ex illius temporis statu clarius discerni potest, quando primum dilecta hæc alloquẽda erat, sicut iam dictum est. ¶ Alius nãq; ita fortis erat, vt tormẽta vel opprobria sustinere posset, & hic vtiq; murus erat, iuxta illud: Ego quippe (ait dominus) dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, & bellabunt aduersum te, & non prævalebunt, quia tecum ego sum.

Soror nostra paruula, ecclesia primitiua.

Math. 10.

Vbera lex & prophetæ.

Qui murus, qui ostiũ est.

in ciuitatem vel in domũ introitur, ita per tale ministerium credentes ecclesiæ incorporã tur. Igitur si murus est (ait) ædificemus super eam propugnacula argentea, id est, si dignè potest stare vel permanere pro fide in agone certaminis, suggeramus illi, quæcunque necessaria sunt, veritatis testimonia, vt non minus respondere sciat, quàm si legisset legem aut prophetas iuxta illud: cum steteritis ante reges & præsides, nolite præmeditari qualiter respondeatis, ego enĩ dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt respondere & cõtradicere omnes aduersarij vestri. Item: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Nõne sic & factum est? Nonne si ritè cõsideres cõfessiones & responsa martyrum, in illis duntaxat exem plaribus, quæ fideliter ac simpliciter sine fuco humani ingenij scripta sunt, vbi responsa illorum, vt dicta, sic excepta sunt: nonne, inquam, respõsa illorum nobis propugnacula, & non qualiacunq;, sed propugnacula argentea sunt? Casta nanq; & castigata sunt, multũque nitoris ac splendoris habent, iuxta illud: Eloquia domini, eloquia casta, argentũ igne examinatum. Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis, id est, eum qui nõ tantæ est fortitudinis, vel tolerantiæ, vt tormenta passionũ sustinere possit, attamẽ illius est officij siue deuotionis, vt viam vel introitum fideliter faciat volentibus introire in regnum Dei, baptizando siue catechizãdo illos verbo Dei, faciam⁹, vt sit memoriæ imputribilis atq; suauis secundum similitudinem cedri, ligni odoriferi atq; imputribilis, iuxta Dauidicum illud: Iustus vt palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Sunt enim multa dona gratiarum, quæ valeant & sufficere possint illis, qui etiam si cupiant, palmam martyrii nõ attingunt. Quid ad hæc illa? [*Ego murus, & ubera mea turris, ex quo facta sum coram eo, quasi pacem reperiens.*] Et est sensus: Primo quidẽ tẽpore, cum iam alloquẽda essem, & de nostra fide secundum charitatem tuam respondere inciperem, paruula erã, sicut dicis dilecte mi, & vbera non habebam: sed nunc & murus sum, & vbera sunt mihi, non qualiacũq;, sed sicut turris. Processu nanq; temporis venerunt scriptores mei, confortati sunt interpretes mei, legemq; ac prophetas totumq; vetus pariter ac nouum testamentum in linguas, maximè Græcam & Latinam, de vno Hebraicæ linguæ repositorio transtulerunt, & ecce spiritu & litera fortiter instructa sum, habens etiam de meis, qui mihi nati sunt filiis, doctores & explanatores luculentos vtriusq; testamenti. Propterea dixi: Ego murus & vbera mea sicut turris. Non autẽ hoc ex me, sed ex gratia dilecti. Propterea & istud subiunxi: Ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens, id est, ex quo per fidẽ accepi peccatorum remissionem. Nam ex tunc propter ipsum quod & credidi, pacem reperi, & reconciliata sum Deo per mortem dilecti mei, filii sui, & ex eo proficiens atq; succrescens, istam quoque gratiam consecuta sum, vt nihil mihi desit, de scripturis vtriusq; testamenti, & ecce vbera mea sicut turris, quia nihil contra possunt pagani, Iudæi, hæretici. [*Vinea fuit pacifico in ea, quæ habet populos. Tradidit eam custodibus. Vir affert pro fructu eius mille argenteos.*] Hoc dilecta ad gratiam & gloriam de semetipsa dicit. Et dilectus continuò respondens ait: [*Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici, & ducenti his, qui custodiunt fructus eius.*] Ad causam dilectæ huius, quę hoc ipsum loquitur, multum pertinet, meminisse & denarrare, in quo plantata fuerit vinea dilecti sui, scilicet vtrum in fide an in operibus, de qua videlicet vinea & lex & prophetę & in euangelio suo multa loquitur ipse dilectus. Propterea nunc dicit: Vinea fuit pacifico in ea, quę habet populos. Quænam illa est, quæ habet populos? Fides an lex? Non vtique lex, sed fides. In fide vinea domini plantata est, nõ in lege, quemadmodum & Apostolus dicit: non enim per legem promissio Abrahę aut semini eius, vt hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Et subinde: Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini Abrahæ, non ei qui ex lege est solum, sed ei qui ex fide est Abrahæ, qui est pater omnium nostrum, sicut scriptum est, quia patrem multarum gentium posui te ante Deũ, cui credidisti. Item de eodem: Qui contra spẽ in spem credidit, vt fieret pater multarũ gentium, secundum quod dictum est ei, sic erit semen tuum sicut stellæ cœli, & non infirmatus est fide, &c. Ergo quæ habet populos ipsa est fides, quia per fidem Abraham pater populorum, pater multarũ gẽtium factus est. ¶ Quid igitur ô æmula mea, ô synagoga siue carnalis circumcisio contra me gloriaris, quasi de operibus legis, quòd sola tu sis vinea domini? An te legem fuit vinea domini, plantata in fide, & tu in prauum conuersa es, plantatio autem illa permanet. Ego autem (ait plantator ipse) plantaui te vineam electam, omne semen verum. Quomodo conuersa es in prauum vinea aliena? Quid igitur lex? Propter transgressiones (ait Apostol⁹) posita est. Hinc & alius propheta: Vinea facta est dilecto in cornu filio olei, & sepiuit eam, &c. In cornu facta, id est, in fide plantata est, quia fidei firmitas illa per cornu designatur, de qua Apostolus: Ideo ex fide

Matth. 10.
Psal. 11.
Psal. 91.
Vbera mea turris.
Vinea plantata in fide, non in operibus legis.
Roma. 4.
Vinea domini ante legem plantata est.
Hiere. 2.
Galat. 3.
Esa. 5.

Roma. 4. Ephe. 2. fide, vt secũdum gratiam promissio firma sit omni semini Abrahæ. Sepiuit autem eã, quid est, nisi hoc ipsum, q̃ lex propter transgressiones posita est? Itaq; nihil dubium remanet, quin pacifico, id est, dilecto (ipse est enĩ pax nostra, qui fecit vtraq; vnum) vinea facta vel plantata fuerit, nõ in lege, sed in fide: & idcirco non nouo cõsilio defenditur dilecta hæc, scilicet ecclesia ex gẽtibus, quòd ex fide absque operibus legis iustificetur. Tradidit eã custodibus, id est, patriarchis, ducibus, iudicibus, sacerdotibus, prophetis atq; regibus, & sicut Esaias dixit: Turrim quoque & torcular, id est, templum & altare, ædificauit in medio eius, & expectauit vt faceret vuas, & fecit labruscas. Ita conuersa est in prauum vinea aliena. ¶ Quæ deinde dicit: Vir affert pro fructu eius mille argẽteos, vinea mea coram me est, mille tui pacifici & ducenti his, qui custodiũt fructus eius, ex opposito illius, quę in prauum conuersa est, melius intelligũtur. Et fodi eam mihi (ait in Osea dominus) quindecim argenteis & coro ordei, & dimidio coro ordei, & dixi ad eam: Dies multos expectabis me, nec fornicaberis & non eris viro, sed & ego expectabo te, &c. ¶ Sacramentũ in numeris istis absconditum est pulcherrimum, hic in mille ducentis argẽteis, illic in quindecim argẽteis & coro ordei & dimidio coro ordei, cuius videlicet sacramenti hæc summa est, q̃ ista & virgo sit & viro coniuncta: illa autẽ neque virgo, neq; viro coniuncta. Huius nanq; virginitatem vnitas millena, coniunctionem verò siue nuptias binarius cẽtenus significat. Arithmetici siue abacistę melius norũt, quod dicitur, & qua ratione vnitas virgo pronũtietur, vsu habent in suis tractatibus, quòd videlicet in semetipsa multiplicata nihil creat, qa semel vnus, vnus est, quod nulli alii numero contingit. Nã cęteri numeri in semetipsos ducti, alios creãt, vt bis duo, quatuor, & ter tria, nouem. Porrò nuptias huius centenus designat binarius, & hoc felicissimum est, quia dilecta hæc quę ex fide est, semper viro coniuncta est, & semper virgo permanet. Ecõtra illius viduitatem semel & corruptionẽ illud mysticè designat, quòd pretiũ eius neq; in vnitate mãsit, neq; ad binariũ peruenit, cũ dicitur: Fodi eam mihi quindecim argenteis & coro ordei & dimidio coro ordei. Si argẽteos attẽdas, neq; decẽ sunt argentei, quæ esset vnitas

Left margin notes: Pater familiæ custodes. (beside "co non nouo"); Esa. 5. Hiere. 2.; Pretiũ vineæ; Osee 3.; Mysterium in numeris.; Viduitas & corruptio vineæ Iudaicæ.

mum est, quia neq; virgo est, neq; virum habet. Nũc breuiter ad literæ huius seriẽ recurramus: Vinea fuit pacifico in ea, quę habet populos, id est, omnis plantatio, quam plantauit dilectus verè pacificus, per quẽ Deo recõciliati sumus, in fide plantata est Abrahæ, per quã ille omnes hereditauit populos. Tradidit eã custodibus, commisit eam rectoribus, vir affert pro fructu eius mille argenteos, id est, quiuis operarius fidelis ac virtuosus, scripturarũ peritus & ore facundus, cũctas fidelis sermonis copias impendit prædicando, vt percipiat tempore suo quippiam de fructu eius. ¶ Omnes argẽtei eius mille, id est, omnes sermones eius consonant in vna fide, quia sicut iam supradictũ est, numerus iste millena vnitas est, quod arithmeticis non incognitũ est. Ad hæc ille: Vinea mea corã me est. Et est sensus: Ego non sum mutatus, sed vbi plantaui, ibi quęro: & habeo vineam meam, scilicet nõ in lege, sed in fide. Si enĩ qui ex lege, hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio, & esset mutabilitatis, quæ in Deum non cadit. O tu quicunque es, qui in hac vinea mille argenteos (de quibus iã dictũ est) expendis, mille tui pacifici. i. pacẽ, videlicet remissionem peccatorum facientes vel acquirentes, sunt, tibi, & ducenti his qui custodiũt fructus eius, videlicet in eo, vt virginali coniugio in cœlestib' nuptijs, quas hic significat binarius cẽtenus, cum dilecto & dilecta in sempiternũ perfruantur. [*Quę habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocẽ tuã.*] Quis dicat, cui dicat, manifestum est. Dilectus enim dilectæ dicit, quæ habitas in hortis. Quibus in hortis habitat dilecta, nisi in amœnitate scripturarum, in delectatione virtutum pulchrè florentiũ, benè olentium, semper virentium? Fac me (inquit) audire vocem tuam. Quomodo? Nimirum ita sicut scriptũ est, Narrabisq; filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit dominꝰ mihi. In manu enĩ forti eduxit me de Aegypto. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monimentum ante oculos meos, & vt lex domini semper sit in ore tuo. Nã te veraciter ego eduxi de Aegypto, de tenebris huius seculi, de seruitute peccati in terram illam fluentem lac & mel, vt habitares in hortis istis, in omnibus scripturarum sacramentis, vbi veraciter sunt fontes & riui lactis & mellis, fluẽtes de spiritu Dei & hominis Iesu Christi di-

Right margin notes: Ephe. 2.; Roma. 4.; 1. Corin. 9.; Omnes argentei eius mille.; Roma. 4.; Mille tui pacifici.; Fac me audire vocẽ tuam.; Exod. 13.; Deute. 6.

tant, etiam illi, quos non vides corporalibus
oculis, sancti scilicet angeli, iuxta illud: In cõ
spectu angelorum psallam tibi. Quid tādem
ô dilecta dicis? [*Fuge dilecte mi, assimilare capreæ hinnuloq́; ceruorum super montes aromatum.*] O vo-
cem dignam auditu dilecti, vocem de corde
fideli & mēte humili. Hoc enim est quod ani
ma quælibet fidelis & sapiens dicere consue-
Matth. 8. uit: Domine, non sum digna vt intres sub te-
ctum meum, non sum digna vt in me ostēdas
frequens aliquod præsentiæ vel visitationis
Fideles nō petunt sibi gloriam miraculorum. tuæ miraculum, Fuge (inquā) dilecte mi. Non
quęro in pręsenti vita gloriam, sed desidero
gratiam: nō quæro claritatem miraculorum,
sed opto remissionem peccatorum. Fuge, in-
quam, dilecte mihi, & saltus huiusmodi simi-
les saltibus capreæ aut hinnuli ceruorum effi
ce, non super me, sed super montes aromatū,
super præcelsa merita sanctorum atq; perfe-
ctorum. ¶ Qui sancti atq; perfecti sunt, & cau
sam præsentem habent, vt necessariò miracu-
Petitio Helisæi. la fiant, illorum est aliter dicere: Exempli gra
4. Reg. 2. tia, Helisæi prophetę, qui meritorū benè con
scius, & causam habens præsentem, propter
quam oporteret miracula facere: Oro, inquit
ad Heliam, vt fiat spiritus tuus duplex in me,
& ita factum est, duplicia enim quàm Helias,
iste miracula operatus est, vt aliquos de popu
lo reuocaret ab impietate Iezabel, & à pecca-
Fuge dilecte mi, quia incōprehēsibilis es tis Hieroboam, qui peccare fecit Israël. ¶ Sed
& in hoc fuge dilecte mi, vt semper sis incō-
prehensibilis. Nam istud concedendū est tuæ
maiestati, vt non possis comprehendi, sem-
perque sis desideratus ac desiderabilis, nos-
que lateat, quàm diu sumus in hoc corpore,
Psal. 30. quàm magna sit multitudo dulcedinis tuæ,
quam abscondisti timentibus te. Fuge fuge
Mōtes aromatū sunt sancti cautus nobis ac prouidus, ne vnquàm dū vi-
uimus, nos comprehendisse arbitremur, se-
quentes vt cōprehendamus. Montes montes
aromatum, ecce super vos dilectus, assimila-
tus capreæ hinnuloq́; ceruorum. Dicit aūt ad
quendam vnus ex amicis sapiens admodum,
si etiam sciuisset afflictum vel percussum legi
timè consolari: Voca ergo si est qui respon-
deat tibi, & ad aliquem sanctorum conuerte-
re. O montes sancti, causam singulorum & o-
mnium nostrum in vno illo, in quem hoc di-
ctum est, recognoscimus: & idcirco quod illi
ab animo indiscreto datum est cōsilium, nos
discretè suscipimus, & sequi desideramus. Il- *Iob 5.*
le enim, videlicet Iob, quod interpretatur do
lēs, & in eo quod sathan expetiuit eum vt ten
taret, & in eo quòd tentatus fidelis inuentus *Eccle. 44.*
est omnium, qui piè volentes viuere in Chri
sto persecutionem patiuntur, dolores & ge-
mitus, & subsequentes consolationes in se-
metipso præmonstrauit: & in responsis suis
ab illis duntaxat cognoscitur, quicunq; pro *2. Timo. 3.*
causa pietatis, seu foris visibiliter, seu intus
inuisibiliter ab inuisibilibus inimicis tribula
tur. Ad quem igitur vestrum conuertemur?
In quo ex omnibus vobis fugientem dile-
ctum citius consequemur & comprehende- *Sancti à nobis inuocandi sunt oēs maximè mater Dei*
mus? O beata Maria, mons montium, virgo
virginum, sancta sanctorum, ad omnes qui-
dem conuertimur montes aromatum, & vo-
camus vt respondeant nobis, & hoc est qnod *Psal. 120.*
vnusquisque nostrum dicit: Leuaui oculos
meos in montes, vnde veniet auxilium mi-
hi, sed ad te præcipuè conuertimur, ad te præ
cæteris oculos nostros leuamus, tuum præ *Luc. 2.*
omnibus auxilium suspiramus. Per sanctum
vteri tui sacramentum, & illum qui animam
tuam pertransiuit, gladium, obtine, vt vi-
deamus ipsam illuminationē montium ęter-
norum, scilicet dilectum & ex dilecto dile-
ctum, simulque dilectionem amborum, id *Gene. 49.*
est, patrem & filium & spiritum sanctum De-
um vnum, viuum & verum, cuius regnum
& imperium permanet in secula seculorum,
Amen.

FINIS COMMENTARIORVM RVPERTI, ABBATIS
Tuitiensis in Cantica Canticorum.